

REKABET DERGİSİ

COMPETITION JOURNAL

Cilt/Volume: 25

Sayı/Number: 1

Haziran/June 2024

E-ISSN 2651-4990
ISSN 1302-552X

 **REKABET
KURUMU**

ISSN 1302 -552X

E-ISSN 2651-4990

REKABET DERGİSİ

COMPETITION JOURNAL

Cilt/Volume:25 • Sayı/No:1 • Haziran/June 2024

Altı ayda bir yayımlanan hakemli dergi
Refereed journal published semi-annually

REKABET KURUMU ADINA SAHİBİ
OWNER ON BEHALF OF PUBLISHER TURKISH COMPETITION AUTHORITY
Bırol KÜLE

SORUMLU MÜDÜR / MANAGING DIRECTOR
Dr. Mehmet Fazıl ÖZKUL

EDİTÖRLER / EDITORS

Mesut MORGÜL
Hakan ARSLANBENZER
Ömer Furkan ÖZDEMİR

YAYIN KOMİSYONU / EDITORIAL BOARD

Cengiz ÇOLAK
Ferhat TOPKAYA
Doç. Dr. Hakan BİLİR
Metehan HACIMUSTAFAOĞLU
Mesut MORGÜL
Hakan ARSLANBENZER
Ömer Furkan ÖZDEMİR

YAYIN SEKRETERİ / PUBLISHING SECRETARY

Özlem ERDOĞAN

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali Rıza SANDALCILAR (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Prof. Dr. Cemil RAKICI (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Ekrem ERDEM (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz KALLEK (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Hüsnu KOYUNOĞLU (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Zeki PARLAK (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Sefer ŞENER (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ÇUFALI (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet BARCA (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Musa GÜN (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet Levent YILMAZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Şuay Nilhan AÇIKALIN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Yasin SÖYLER (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatih Buğra ERDEM (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Doç. Dr. Aytaç AYDIN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Doç. Dr. Cem KORKUT (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Emel TEKTEN (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yusuf YILMAZ (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Dr. Fahri SOLAK (Marmara Üniversitesi)

YÖNETİM YERİ / MANAGING OFFICE:

Üniversiteler Mahallesi 1597. Cadde No: 9 06800
Bilkent-Çankaya/ANKARA

Telefon-Faks / Telephone-Fax: (90) 312 291 44 44 - (90) 312 291 40 00

E-posta / E-mail: rekabetdergisi@rekabet.gov.tr

Web Adresi / Web Address:

<https://dergi.rekabet.gov.tr>

Basım Tarihi / Publication Date: Aralık 2025 / December 2025

Baskı / Print: Tekses Ofset Matbaacılık Ltd. Şti. (0312) 341 66 19

Rekabet Dergisi, Rekabet Kurumu tarafından altı ayda bir yayımlanan hakemli bir dergidir. Rekabet Dergisi'nde, rekabet hukuku, politikası ve sanayi iktisadı alanlarındaki Türkçe veya İngilizce özgün makalelere, vaka yorumları ve benzeri görüşler ile haberlere yer verilmektedir. Yazılarda belirtilen düşünce ve görüşlerden yazarlar sorumludur; bu düşünce ve görüşler Rekabet Kurumu açısından bağlayıcılık teşkil etmez.

Competition Journal is a refereed journal published semi-annually by the Turkish Competition Authority. Competition Journal, publishes original articles, case comments and news in Turkish and English in the field of competition law, policy and industrial organization. Any opinions expressed in the Competition Journal represent solely the views of contributing writers and not necessarily those of the Turkish Competition Authority.

İÇİNDEKİLER

Artificial Intelligence and Collusion

Yapay Zeka ve Anlaşma

Damla YAZ / 6

Rekabet Hukuku Çerçevesinde Pişmanlık Programı ve Katma Değer Yaratan Belge Kavramı

*The Competition Law in the Context of the Leniency Program and the
Concept of Value-Added Evidence*

Alime Aysu ÖĞRETEN / 44

Competition Policy and Environmental Sustainability: Implications for Türkiye

*Rekabet Politikası ve Çevresel Sürdürülebilirlik: Türkiye İçin Çıkarımlar
Şamil PİŞMAF / 86*

Yayın İlkeleri ve Makale Yazım Kuralları

Publication Policy and Notes for Contributors / 124

ÖNSÖZ

2000 yılından itibaren rekabet hukuku, politikası ve sanayi iktisadî alanlarındaki Türkçe veya İngilizce özgün makalelere yer veren Rekabet Dergisi, rekabet hukuku ve iktisadî disiplinlerine katkıda bulunarak ülkemizde rekabet kültürünün geliştirilmesini amaçlamaktadır. Yılda iki kere yayımlanan Dergimizin bu sayısında üç eser yer almaktadır.

Bu sayımızda Rekabet Kurumu uzmanlarından Damla YAZ tarafından ele alınan “Artificial Intelligence and Collusion” başlıklı ilk makalede, fiyat belirleme ve iş stratejileri için kullanımı giderek yaygınlaşan yapay zekâ, rekabet karşıtı anlaşmalar bağlamında incelenmiştir. Yazar, yapay zekâyı tanımladıktan sonra kendi kendine öğrenen algoritmaların rekabet karşıtı zımni anlaşmalarla (tacit collusion) sonuçlanmasının soruşturulmasındaki güçlükleri tespit etmiş ve söz konusu güçlüklerle yönelik öncül (ex ante) ve ardıl (ex post) çözüm önerilerine ilişkin literatürü ortaya koymuştur. Eserde algoritmik zımni anlaşmalara yönelik yeni düzenlemeler getirmek için henüz erken olduğu, mevcut bir vaka olmadan etkilerin sağlıklı değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir. Bunun yerine, algoritma içeren yoğunlaşmaları daha dikkatli denetlemenin, algoritmik fiyatlandırmanın etkili olduğu sektörlerde ön alıcı sektör incelemeleri yapmanın ve rekabet karşıtı etkiler tespit edildiğinde algoritmaların değiştirilmesini zorunlu kılan davranışsal çözümler uygulamanın daha orantılı bir yaklaşım olduğu ifade edilmektedir.

Dergimizin bu sayısında yer alan ikinci eser, Rekabet Kurumu uzman yardımcısı Alime Aysu ÖGRETEN tarafından yazılan “Rekabet Hukuku Çerçevesinde Pişmanlık Programı ve Katma Değer Yaratıcı Belge Kavramı” başlıklı makaledir. Eserin çıkış noktasını, pişmanlık programlarının Türk rekabet hukukundaki konumu ve özellikle 2023 yılında getirilen değişikliklerle ikincil mevzuata eklenen katma değer yaratan belge kavramı oluşturmaktadır. Eserde öncelikle Türkiye’de uygulanan pişmanlık programı süreci açıklanmış, sonrasında katma değer

yaratan belge kavramı izah edilip Rekabet Kurulu ve yabancı rekabet otoritelerinin kararları gösterilmiştir. Yazar son olarak uygulamada ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlara değinmiş, katma değer yaratan belge kavramının nasıl anlaşılması gerektiğinin açık olmadığını belirterek yayımlanacak kılavuzlarla bu konuya bir açıklık getirilmesini önermiştir.

Rekabet Kurumu Ekonomik Analiz ve Araştırma Dairesi başkanı Şamil PİŞMAF tarafından ele alınan “Competition Policy and Environmental Sustainability: Implications for Türkiye” başlıklı son çalışmada ise rekabet politikası ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişki incelenmekte ve Türkiye için politika çıkarımlarında bulunmaktadır. Yazara göre, geleneksel olarak ekonomik etkinlik ve tüketici refahına odaklanan rekabet hukuku, iklim krizi ve çevresel sorunlar nedeniyle artık daha bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. Öyle ki OECD ve AB gibi uluslararası kuruluşlar, sürdürülebilirliği destekleyen rekabet politikalarını teşvik etmekte; AB’nin yeni yatay iş birliği kılavuzları da yeşil dönüşümü kolaylaştıracak bir rekabet hukuku anlayışına işaret etmektedir. Eserde, Rekabet Kurumunun, çevresel faydalar ile rekabet kaygılarını dengeleyen bir yaklaşım benimsediği ve Kurumun sürdürülebilirlik odaklı girişimlere belirli koşullar altında olumlu yaklaştığı ifade edilmektedir. Yazar, Türkiye’de sürdürülebilirlik temelli iş birliklerine yönelik, rekabet hukuku çerçevesinde; hukuki belirsizliği azaltacak, yeniliği teşvik edecek ve Türkiye’nin çevresel hedefleriyle uyumlu rekabetçi bir piyasa yapısına katkı sağlayacak daha açık ve detaylı bir rehberliğe ihtiyaç olduğunu savunmaktadır.

Artificial Intelligence and Collusion

Received 05 February 2025; accepted 18 August 2025
Original Article

 Damla YAZ¹

Abstract

The use of artificial intelligence (AI) by undertakings to determine pricing and business strategies is becoming increasingly common. The widespread adoption of algorithms also gives rise to the potential for competition law concerns. One of the concerns is the possibility of self-learning algorithms forming a collusion. This gives rise to a number of questions, such as: whether collusion created by self-learning algorithms can be accepted as a form of collusion under competition law, whether the extant regulatory framework is sufficient to address this issue or requires amendments to competition law, and whether existing competition law provisions can be effectively applied to address algorithmic collusion. This study addresses these questions and argues that rather than advocating for immediate regulatory reform, that it is premature to introduce new legislation in the absence of real-world cases. Instead, existing competition tools—such as merger control, market investigations, and behavioral remedies—should be used more proactively and effectively.

Keywords: Competition Law, Collusion, Algorithmic Collusion, Artificial Intelligence, Self-Learning Algorithms.

¹ Rekabet Uzmani, Rekabet Kurumu. Orcid No: 0000-0003-3643-3804. This article is based on the thesis of the author presented for the master program in Freie Universitat Berlin.

Yapay Zeka ve Anlaşma

05 Şubat 2025'te alındı; 18 Ağustos 2025'te kabul edildi.
Araştırma Makalesi

Damla YAZ

Öz

Teşebbüsler tarafından fiyatlama ve iş stratejilerini belirlemek üzere yapay zekâ kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Bu durum aynı zamanda potansiyel rekabet hukuku endişeleri yaratmaktadır. Bu endişelerden biri kendi kendine öğrenen algoritmaların rakipler arasında bir zımnî anlaşmaya neden olmasıdır. Bu durum da beraberinde birçok soruyu getirmektedir. Bu sorulardan biri kendi kendine öğrenen algoritmaların rekabet hukuku kapsamında bir anlaşmaya neden olup olamayacağıdır. Bu durumda da hâlihazırda var olan rekabet hukuku düzenlemelerinin bu sorunu çözmek için yeterli olup olmayacağı ya da düzenlemelerde değişiklik yapılmasının gerekip gerekmediğini irdelemek gerekmektedir. Ayrıca var olan rekabet hukuku düzenlemelerinin algoritmik anlaşmalara etkili bir şekilde uygulanıp uygulamayacağının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada bahsi geçen hususlara cevap aranmakta ve henüz somut vaka örnekleri görülmeden yeni mevzuat düzenlemeleri yapılmasındansa, mevcut rekabet araçlarının—örneğin birleşme kontrolü, sektör araştırmaları ve davranışsal çözümler—daha etkili bir şekilde kullanılmasının daha uygun olacağı ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Hukuku, Anlaşma, Algoritmik Anlaşma, Yapay Zekâ, Kendi Kendine Öğrenen Algoritmalar.

INTRODUCTION

The advancement of technology is occurring at a rapid pace in the world we live in. It is therefore unsurprising that this also affects competition in the markets and the enforcement of competition law. With these developments, a number of unexpected competition concerns have begun to emerge. One such area is the development of algorithms and artificial intelligence. In this context, several cases related to algorithms have already been initiated for evaluation in a number of jurisdictions.

Although we could not identify any cases or judicial decisions related to competition law, the use of artificial intelligence has the potential to give rise to competition concerns. There has been a growing trend among undertakings to use artificial intelligence in order to determine their pricing and business strategies. The widespread adoption of algorithms also carries the risk of potential competition law violations. This study will focus on one such violation, namely the possibility of self-learning algorithms forming a collusion.

In light of the arguments recently developed in this area, this study aims to address the question of whether collusion created by self-learning algorithms can be accepted as a form of collusion under competition law. If the answer is yes, the question thus arises as to whether the current regulatory framework is adequate to address the issue in question or whether changes should be introduced in the competition law legislation, or whether alternative forms of intervention could be employed to address the issue in question, in light of the existing competition law regulations.

This study aims to present an overview of the concept of artificial intelligence and explore the potential challenges it poses for the application of European Union competition law. It discusses whether self-learning algorithms—capable of reaching collusive outcomes autonomously—can be addressed within the current legal framework. The study contributes to the literature by providing a comprehensive, interdisciplinary analysis of the risks associated with algorithmic collusion, evaluating the adequacy of existing competition law tools, and proposing some practical enforcement strategies.

The study is organized as follows: section one introduces the concept of artificial intelligence and the challenges that AI poses to competition

enforcement. Section two explores if self-learning algorithms lead to collusive outcomes and whether this behavior is captured by the existing definitions of collusion under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU). Section three evaluates potential ex ante and ex post solutions, assessing their effectiveness in addressing algorithmic collusion, and makes recommendations to enforcement authorities.

1. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ITS IMPACT IN COMPETITION

1.1. Defining Artificial Intelligence

Prior to examining the effects of artificial intelligence (AI) on competition, it is first necessary to explain what AI is and how it works.

An algorithm can be defined as a sequence of rules that, when applied to a given input, generate an output (OECD, 2017, p. 8). AI can be defined as a machine-based system that generates a range of outputs, such as content and decisions, based on the input data it receives through the use of traditional or learning algorithms (OECD, 2024, p. 10). The objective of AI is to develop computer systems capable of performing complex tasks in recognition and information processing in a manner that is comparable to that of a human intelligence (Cormen, 2022, p. 1003).

Machine learning is a key technique that allows AI to learn from data. It is defined as the design of intelligent machines that are enabled to learn from experience through the use of algorithms that facilitate rapid learning (OECD, 2017, p. 9). There are three principal forms of machine learning: supervised learning, unsupervised learning and reinforcement learning (Cormen, 2022, p. 1004). The supervised learning process begins with a training phase, wherein the input is labelled, and followed by a prediction phase. Cormen, 2022, p. 1004). The goal is to learn the mapping between inputs and outputs in the training data, therefore machine can predict the labels of new, unseen data (Stryker and Kavlakoglu, 2024). In contrast, unsupervised learning does not involve labelling the input (Cormen, 2022, p. 1004). The primary focus of this study is “the reinforcement learning

model”, which is an algorithm that receives feedback from its actions and updates its model in accordance with this feedback (self-learning algorithm) (Cormen, 2022, p. 1004).

Deep learning represents a highly specialized subfield of machine learning, which is employed in order to solve complex problems (OECD, 2017, p. 11). Deep learning algorithms are designed to mirror the functionality of the human brain by creating an artificial neural network (OECD, 2017, p. 11). Deep learning algorithms are capable of making autonomous decisions based on the data processed through their own neural network (Picht and Freund, 2018, p. 4). They identify patterns within their input and generate a response by monitoring their own actions (Picht and Freund, 2018, p. 4)². It is for this reason that the algorithms’ learning and decision-making mechanisms may prove challenging to understand, even for their designers.

This study addresses the subject of collusive conduct resulting from self-learning algorithms. As will be discussed in subsequent chapters, algorithms based on deep learning may potentially result in anti-competitive outcomes without the explicit intention of collusion being incorporated into their design (OECD, 2017, p. 31). This suggests that self-learning algorithms may develop collusive behavior as a profit-maximizing outcome through trial and error, without any human intervention (OECD, 2017, p. 31).

1.2. The Challenges That Artificial Intelligence Poses to Competition Enforcement

Having gained insight into the fundamental principles of AI, it would be beneficial to consider its potential impact on market competition and the types of competitive concerns that may emerge from the use of algorithms.

Pricing algorithms are increasingly prevalent in most markets. For example, the European Commission found that almost 30% of respondents in the e-commerce sector use pricing algorithms that monitor competitors’ prices and set their prices accordingly (European Commission, 2017, p. 51). Also, a study found that one third of the

² For more detailed information, also see. Styrker and Kavlakoğlu, What is Artificial Intelligence (AI)?, (09.08 2024), <https://www.ibm.com/think/topics/artificial-intelligence>, last accessed: 09.06. 2025.

prices of the best-selling products were set by algorithms on Amazon marketplace (Chen, 2016, p. 1339). Given that these surveys were carried out a few years ago, it can be assumed that these rates have been increasing since then.

On the one hand, the use of algorithms offers efficiency gains for companies by enabling them to optimize their business strategies, but on the other hand, it also poses risks in terms of competition enforcement. It is, of course, within the right of any company to employ pricing algorithms in order to set its own prices in a manner that maximizes its profits. This is not, in and of itself, anti-competitive behavior. However, under certain circumstances, the utilization of pricing algorithms has the potential to result in anti-competitive outcomes. To illustrate, algorithms may facilitate a more transparent market, thereby increasing the likelihood of collusion (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1782). One of the first examples of cases related to pricing algorithms is the *Amazon Marketplace* case, which involves the fixing of prices for certain posters on Amazon Marketplace through the use of pricing algorithms to implement an agreement between competitors (DoJ Press Release, 2015).³

The use of algorithms gives rise to a number of challenges in terms of enforcement. Ezrachi and Stucke identify four categories of collusion resulting from algorithms which are “messenger”, “hub and spoke”, “predictable agent” and “digital eye” (Ezrachi and Stucke, 2016, p. 36-37). The Messenger category refers to algorithms that facilitate explicit collusion (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1782). There is no argument that the concept of agreement is directly applicable to this category (Colangelo, 2022, p. 9).

The hub and spoke category encompasses undertakings that use the same algorithms to set their prices, resulting in a classic hub and spoke cartel (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1782). In this scenario, undertakings operating in the same market (spokes) form a cartel through a common algorithm, with the provider of the algorithm acting as the hub. *Navarro v. RealPage Inc.* could be an example of this scenario. The United States (US) Department of Justice (DoJ) has initiated

³ U.S. Department of Justice Press Release, *Former E-Commerce Executive Charged with Price Fixing in the Antitrust Division's First Online Marketplace Prosecution* (Apr. 6, 2015), <https://www.justice.gov/opa/pr/former-e-commerce-executive-charged-price-fixing-antitrust-divisions-first-online-marketplace>, last accessed: 03.08. 2024.

legal proceedings against RealPage Inc. on the grounds of reducing competition between landlords in the pricing of apartments (DoJ Press Release, 2024).⁴ The complaint alleged that off-campus housing prices rose by 7% due to an algorithmic hub-and-spoke structure which was deployed by competitors using the same algorithm.⁵ Furthermore, it was asserted that RealPage (the hub/software provider) had collected non-public and commercially sensitive information regarding rental prices from rival landlords (spokes) and used this data to train its algorithm and generate recommendations regarding rent prices (DoJ Press Release, 2024).⁶

In the predictable agent category, algorithms designed by humans to respond to changing market conditions by being aware of their competitors may do the same (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1783). In the digital eye scenario, each company configures its algorithms to achieve certain goals, such as profit maximization, and the AI decides the optimal strategy is after evaluating market conditions (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1784).

OECD has also identified a number of ways in which the use of algorithms can facilitate tacit collusion, including through the implementation of monitoring algorithms, parallel algorithms, signaling algorithms and self-learning algorithms (OECD, 2017, p. 26). The simplest method for enforcing collusion through algorithms is to monitor the actions of competitors using monitoring algorithms (OECD, 2017, p. 26). The term “parallel algorithms” refers to instances where undertakings employ the same pricing algorithms with the intention of establishing anti-competitive pricing strategies (OECD, 2017, p. 27). In the case of signaling algorithms, it is possible for undertakings to use algorithms to signal their competitors about price changes (OECD, 2017, p. 30). This could, for instance, involve signaling a price change at night, which may not be noticed by consumers but could be understood by competitors’ algorithms

⁴ U.S. Department of Justice Press Release, *Justice Department Sues RealPage for Algorithmic Pricing Scheme that Harms Millions of American Renters (23 August 2024)*, <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-sues-realpage-algorithmic-pricing-scheme-harms-millions-american-renters>, last accessed: 11.09.2024.

⁵ Complaint ¶ 35, filed in *Navarro v. RealPage, Inc.*, Case 2:22-cv-01552 (W.D. Wash. filed 11/02/22), available at <https://www.classaction.org/media/navarro-v-realpage-inc-et-al.pdf>, last accessed 04.08.2024.

⁶ See U.S. Department of Justice Press Release, *supra* note 24.

(OECD, 2017, p. 30).

Bostoen identifies three possible scenarios. The use of algorithms to facilitate an explicit agreement, the use of the same algorithm provided by a third party, which can lead to price coordination, and the use of different algorithms to maximize their profits, which leads to an unintentional collusive equilibrium (Bostoen, 2024, p. 8). Among the various classifications of algorithmic collusion, Bostoen's three-scenario framework appears to be the most applicable to real-world market conditions, as it pragmatically captures both intentional and unintentional forms of coordination.

The focus of this study is on the last scenario, where self-learning algorithms create collusion on their own, without any direct human intervention. For this reason, other scenarios will not be discussed further, and all subsequent explanations will pertain to this scenario.

There is debate regarding the feasibility of self-learning algorithms creating collusion in real-world settings. Veljanovski (2021, p. 49) posits that this is hardly possible, given that industries vary widely and pricing algorithms primarily involve non-storable, dynamically priced goods and services (such as hotel, plane ticket prices etc.), which differ significantly from traditional seller markets that, have seen some examples of conscious parallelism. On the other hand, Schwalbe argues that while algorithmic collusion may not currently seem possible, it could become so in the future (Schwalbe, 2018, p. 21). Similarly, Harrington suggests that the possibility of AIs engaging collusion within a realistic market context remains inconclusive, although it is a possibility that cannot be ignored (Harrington, 2019, p. 346).

Several empirical studies have investigated whether it is possible for self-learning AIs to create collusion on their own. Klein argues that self-learning algorithms can lead to collusion, even if the algorithms are only designed to maximize profits and do not communicate with each other (Klein, 2019, p. 28). Another study shows that algorithms can learn to collude by trial and error, without any communication or prior knowledge of the market, even in a four-player market (Calvano et. al., 2019, p.3; Calvano et. al. 2018). These findings suggest that algorithmic tacit collusion is not a far-fetched possibility (Calvano et. al., 2019, p.3). A further study indicates that algorithms can learn to maximize profits by coordinating with competitors' algorithms and

reducing competition (Assad et. al., 2021, p. 461).

However, these studies have been subject to criticism on the grounds that they are based on hypothetical market conditions, particularly given that the majority of the studies in question have employed conditions characteristic of duopoly or oligopoly markets. Therefore, it has been argued that although studies show that collusion is feasible in duopoly markets, it seems harder to create collusion in the more complex real-world market conditions (Deng, 2018, p. 5).

Nevertheless, as the use of algorithms becomes more widespread in markets with many players, it's possible to see tacit collusion that didn't seem possible before (Ezrachi and Stucke, 2016, p. 77). A recent study indicates that algorithmic tacit collusion is also possible in real-world market conditions. The study of the German petrol retail market found that petrol stations using pricing algorithms had the same prices for about a year and then gradually increased their prices (Assad, 2020, p. 43). This result shows that algorithms have learned to collude tacitly (Assad, 2020, p. 43).

As previously indicated, there is a debate surrounding the hypothesis that self-learning algorithms can create a collusion in real-world market conditions. However, some studies suggest that this is a feasible proposition. It would be unwise to overlook the possibility that self-learning algorithms might engage in collusion independently. Further analysis will clarify how self-learning algorithms could be assessed in relation to current regulations.

2. SELF-LEARNING ALGORITHMS AS A FORM OF COLLUSION UNDER TFEU ARTICLE 101

2.1. Evaluation Under Current Regulations

In order to assess the scenario in which self-learning algorithms create a collusion under competition law, first tacit collusion should be briefly explained.

Some markets enable competitors to coordinate their behavior without any explicit agreement or concerted practice (Wish and Bailey,

2021, p. 591).⁷ The prisoner's dilemma⁸ helps us understand how tacit collusion can occur in oligopolistic markets. The model demonstrates that undertakings, are aware of their interdependence with their rivals in the market, recognizing that, if they cut prices, their rivals would do the same. Therefore, if they do not compete as hard and do not cut prices, they can make more profits. Thus they monitor their rivals' actions and create a coordination without communicating (Jones et. al., 2019, p. 652). For tacit collusion to occur in a market, there are generally three conditions: the transparency of the market, the sustainability of the coordination and the absence of effective competitive constraints.⁹ In order for tacit collusion to be possible in a market, the market must be transparent enough to allow competitors to easily track each other's behavior and to be able to retaliate if one undertaking deviates from the coordination (Jones et. al., 2019, p. 652). For tacit collusion to be sustainable, there must be an effective deterrence mechanism to discourage undertakings from cheating, because undertakings would know that if they deviated and detected they would lose the benefits they would have gained from cheating through deterrence mechanisms such as price wars (Wish and Bailey, 2021, p. 592). Finally, there should be no competitive constraints, such as reactions from competitors or consumers, which could undermine the gains resulting from the coordination (Wish and Bailey, 2021, p. 592).

Above mentioned are the aspects of convenient markets for the tacit collusion. But how can algorithmic tacit collusion occur in a market, or how can algorithms affect these market conditions? Similar to conscious parallelism, algorithmic tacit collusion is likely to occur in markets with fewer active undertakings, and homogeneous products

⁷ Economists call this market situation "tacit collusion", while lawyers prefer "conscious parallelism" because the word "collusion" is associated with active collusive behavior such as an agreement. Wish & Bailey suggest the use of the term "tacit coordination", which can please both economists and lawyers. For the purpose of this paper all these terms will be used interchangeably.

⁸ The prisoner's dilemma is a situation in which the mutual benefit of cooperation is outweighed by the individual self-interest of competing against one another. Additionally, the decisions made by a party may be subject to change based on the knowledge possessed about the other party. This concept is used to gain insight into the dynamics of oligopolistic markets. For a more detailed explanation please see. Bicchieri, C. & Sontuoso, A., "I Cannot Cheat on You After We Talk" in *The Prisoner's Dilemma*, (M. Peterson ed., 2015), p. 101-114.

⁹ Guideline (2004/C 31/03), Guidelines on the Assessment of Horizontal Mergers Under the Council Regulation on the Control of Concentrations Between Undertakings, para. 41., OJ L C 31/5 [2004].

(Ezrachi and Stucke, 2020, p. 226). Algorithms can help undertakings to understand the business strategies of their rivals through their substantial capacity to collect and analyze large volumes of data (Picht and Freund, 2018, p. 7). The ability of algorithms to predict the behavior of competitors and reduce uncertainty is one of the most important elements in increasing transparency in the market (OECD, 2017, p. 22). In such market, pricing algorithms can be used to monitor competitors' prices and to set their own prices accordingly in nearly real time, since that algorithms can also prevent time lags between price changes and facilitates coordination (European Commission, 2017, p. 3). Furthermore, if an algorithm's decision-making process is observable and replicable, or if the connections between the input and output data are comprehensible, then the algorithm's decision may be predictable, a situation in which further increases transparency in the market (Gal, 2018, p. 87).

This fast response of algorithms also enables instant retaliation against deviations from collusion (OECD, 2017, p. 22). Moreover, algorithms can also easily anticipate the level of punishment necessary to deter deviation (Gal, 2018, p. 89). This makes algorithmic pricing an effective deterrent mechanism.

The minimization of the human factor also reduces the risk of irrational decisions, which could by mistake hinder the cartel (Mehra, 2015, p. 1348). Algorithms do not act in anger or fear the results of collusion or detection, that is why algorithms can bring more stability to collusion than humans and algorithms can take better decisions to make more profit through tacit collusion (Stucke and Ezrachi, 2016). Therefore, tacit collusion achieved by algorithms could be more sustainable than traditional collusion.

With respect to competitive constraints from consumers, as algorithms adjust prices very rapidly, consumers may not react to price changes that quickly, and they may not even notice these price changes, and may not switch sellers (Gal, 2018, p. 88). In addition, in digital markets, consumers make small and frequent purchases, which makes it harder for them to impose a competitive constraint (Gal, 2018, p. 88).

Based on the explanations above, one can argue that it is possible for self-learning algorithms to create a collusion by themselves without

explicit communication. The question remains whether this type of collusion can be examined under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

As known Article 101 covers agreements between undertakings, decisions of associations and concerted practices.¹⁰ The Court of First Instance explains an agreement as “the concurrence of wills between the parties, expressing their intention to behave in the market in accordance with the terms of that agreement”.¹¹ It is necessary that there be a “mutual understanding or meeting of the minds” in order to accept that there is an agreement (Colangelo, 2022, p. 3).

When examining US regulations to compare with EU legislation, it can be observed that Section 1 of the Sherman Act employs the terms “contract” or “conspiracy” in its provisions.¹² The Supreme Court accept conspiracy as “unity of purpose or a common design and understanding, or a meeting of minds”.¹³ As can be seen, this definition is very broad and it can be said that it could also cover tacit collusion (OECD, 2017, p. 37). Posner argues that tacit collusion is also punishable under Section 1 of the Sherman Act, since the purpose of Section 1 is to prevent the extraction of monopoly profits, and tacit collusion brings the same result (Posner, 2003, p. 79). In practice, however, courts have required evidence that the collusion is the result of communication between the parties and not only the result of oligopolistic interdependence (Kovacic, 2003, p. 85; OECD, 2017, p. 2; Harrington, 2019, p. 346). This concept is commonly referred as “plus factors,” which are factual indications that suggest the presence of an agreement, such as an undertaking’s actions contrary to its self-interest without reasonable justification, and that the observed anti-competitive result in the market is not merely a consequence of parallelism (Gal, 2018, p. 101-102).

Mehra argues that the new technology has created a disconnect with competition law, which designed to account for human behavior (Mehra, 2015, p. 1361). In order to prove illegal collusion, it is necessary to demonstrate communication between humans and their intention to reach an agreement (Assad et. al., 2021, p. 468). On the other

¹⁰ *Consolidated Version of the Treaty on European Union* [2008] OJ C115/13.

¹¹ *Bayer AG v Commission*, ECR II-3383 Case T-41/96, [2000], para 173.

¹² The Sherman Antitrust Act of 1890 (26 Stat. 209, 15 U.S.C. §§ 1–7).

¹³ *American Tobacco Co. v. United States*, 328 U.S. 781 (1946), para. 810.

hand, algorithms do not have an intent or a subjective mind, which creates a challenge for the enforcement of competition law (Mehra, 2015, p. 1361). It is generally accepted that pure interdependent behavior or collusion without communication is not punishable under competition law (Colangelo, 2022, p. 3). Therefore, algorithmic tacit collusion does not constitute a violation under the current concept of agreement in competition law (Assad et. al., 2021, p. 468). The main concern regarding self-learning algorithms is that they may extend the oligopoly problem and broaden the area between explicit and tacit collusion (Colangelo, 2022, p. 3).

However, proving algorithmic collusion may be less challenging than proving traditional collusion. Proving human-created tacit collusion is harder because authorities cannot read people's minds, which is why current evidential mechanisms rely on proving communication via emails, texts, and similar means (Assad et. al., 2021, p. 468). But even though it is not easy, it is technically possible to prove the strategies and learning patterns of algorithms (Assad et. al., 2021, p. 468).

Despite all these challenges, the following statements indicate that enforcement agencies are taking this issue very seriously and they are looking for ways to address it. During the Amazon marketplace investigation Assistant Attorney General of the DoJ's Antitrust Division said (U.S. DoJ Press Release, 2015):

We will not tolerate anti-competitive conduct, whether it occurs in a smoke-filled room or over the Internet using complex pricing algorithms. American consumers have the right to a free and fair marketplace online, as well as in brick and mortar businesses.¹⁴

Also, European Commissioner Vestager emphasized in a speech (OECD, 2017, p. 39):

The challenges that automated systems create are very real. If they help companies to fix prices, they really could make our economy work less well for everyone else. (...) So as competition enforcers, I think we need to make it very clear that companies can't escape responsibility for collusion by hiding behind a computer program.

¹⁴ U.S. Department of Justice Press Release, *Former E-Commerce Executive Charged with Price Fixing in the Antitrust Division's First Online Marketplace Prosecution* (Apr. 6, 2015), <https://www.justice.gov/opa/pr/former-e-commerce-executive-charged-price-fixing-antitrust-divisions-first-online-marketplace>, last accessed 09.08.2024.

Following these statements, questions arise regarding who should be held responsible for the actions of algorithms, what measures should be taken to eliminate the risk of collusion, and how this type of collusion should be investigated after it occurs. The following sections will try to find answers to these questions.

2.2. The Liability Problem

In the EU Competition law, any undertaking or association of undertakings that violates Article 101 or 102 of the TFEU, whether intentionally or negligently, is held liable for such infringements. However, in the case of collusion by self-learning algorithms who should be held liable for the behavior of algorithms? As is known, designing an algorithm requires advanced technical skills, which is why most undertakings procure their software programs from third parties. In such cases, those who design the program and those who use it are different parties, raising the question of whether both should be held liable for anti-competitive conduct. As algorithms are capable of colluding with one another without being explicitly programmed to do so, answering these questions is challenging.

Mehra posits that there are three options for holding self-learning algorithms accountable: holding the software program itself accountable, holding the people who create it accountable, or holding no one accountable (Mehra, 2015, p. 1366). It can be said that the third one is not a real option because it creates immunity for those who use algorithms to create collusion (OECD, 2017, p. 39). If algorithms are accepted as mere tools for human actions, then there is no argument that results of algorithms' actions can be attributed to the human operators (Mehra, 2015, p. 1367).

However, as competition law typically requires “anti-competitive intent” to decide whether or not there is a competition law violation, in terms of anti-competitive agreements or concerted practices, the intent of human operators must also be considered in algorithmic collusion cases (Mehra, 2015, p. 1367). When determining liability, courts will evaluate the intent of undertakings using the algorithm, assessing whether they want an anti-competitive outcome or were aware that such an outcome was possible.¹⁵ Gebicka and Heinemann

¹⁵ *United States v. U.S. Gypsum Co.*, 438 U.S. 422 (1978), para. 444–446.

(2016, p. 441) argue that if undertakings delegate price decisions to algorithms with the aim or effect of fixing prices between competitors, it can be accepted that communication takes place via algorithms rather than traditional meetings. In such cases, undertakings are liable for violating competition law. Therefore, if humans program the algorithms to maximize their profits, knowing that this can lead to collusion, undertakings can be held liable in the existence of evidence on their anti-competitive intent (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1798). Conversely, undertakings using AI cannot be held liable if they are unaware that AI may facilitate collusion (Harrington, 2019, p. 347). Even if competitors are aware of one another's use of AI for price setting, there is no basis for mutual understanding to restrict competition (Harrington, 2019, p. 347). This is because the companies in question did not foresee the possibility of a collusive outcome (Harrington, 2019, p. 347). The definition of illegality for these cases is even more difficult because it requires understanding the programming of the algorithm and whether an anti-competitive outcome could have been anticipated or was predetermined by that programming (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1801).

Regarding the liability of the programmer and the undertaking that uses the algorithms, it is said that under European Union law, third party programmers are generally not liable for breaches of competition law because they work under the instructions of the undertaking that uses the algorithm (Salaschek and Serafimova's paper (2018) as cited in Schwalbe, 2018, p. 22). Therefore, the undertaking using the algorithm will be held responsible for the actions of the algorithm when acting on behalf of the undertaking. (Salaschek and Serafimova's paper (2018) as cited in Schwalbe, 2018, p. 22).

Beneke and Mackendront suggest that a dual liability system, similar to the liability of facilitators in horizontal agreements, as in the *AC Treuhand* case¹⁶, could be a solution to this problem (2021, p. 167). As a result of this system, undertakings would be responsible for auditing whether the algorithm is biased towards collusion, and designers would be responsible for designing algorithms that avoid

¹⁶ *AC-Treuhand AG v. Commission*, Case C-194/14 P, [2015]. AC Treuhand is a consultancy firm that gathers and analyses market data. At the *AC-Treuhand* case European Court of Justice confirmed that the company is liable for participating in a cartel that did not occur in the same market in which it is active. This is because, as a facilitator, it actively contributed to the establishment and continuation of the cartel.

producing anti-competitive results (Beneke and Mackrendront, 2021, p. 167).

As previously stated, if an algorithm is developed with the objective of determining prices through the formation of collusive agreements, it is indisputable that the undertaking using the algorithm is liable for the anti-competitive consequence. Nevertheless, in the absence of a direct design to create collusion, liability should be determined based on the intention of the parties involved. It would be reasonable to examine whether undertakings are aware that algorithms, which determine prices may result in collusion. If evidence can be found that the undertakings intended to use these algorithms to create collusion, the companies may be held liable. However, we believe that, in the majority of cases it would not be possible to find evidence of intent for algorithmic tacit collusion. Therefore, some solutions and measures to address this problem have been suggested, which will be discussed in the following section.

3. A NEW TAXONOMY FOR ALGORITHMIC TACIT COLLUSION

As mentioned above, the potential for algorithmic tacit collusion to give rise to significant challenges for competition law enforcement is a matter that is worthy of further investigation. It would be beneficial to evaluate whether modifications in law or additional measures are required to effectively address this issue.

Posner (1969, p. 79), argues that tacit collusion is punishable under current Sherman Act. Kaplow (2011, p. 708) also posits that the definition of an agreement is not clear in that it can cover both explicit and tacit agreements. The former Chairwoman of the Federal Trade Commission (FTC) also stated in one of her speeches that the current law is sufficient to tackle algorithmic tacit collusion, and thus no further measures are required (Ohlhausen, 2017).

However, most scholars agree that some precautions should be taken to be prepared in the future to deal with algorithmic tacit collusion, which would be a serious competition law issue.

Gal (2018, p. 117) highlights that the digitalisation of business processes facilitates the formation of agreements and the overcoming of

the limitations of human capacity. However, it also presents challenges in the proof of infringements, as the current legal framework may not fully capture the nuances of such agreements (Gal, 2018, p. 117). Consequently, there is a need to revisit the current legal framework to align it with the economic realities of the modern world (Gal, 2018, p. 117).

One potential solution to this issue is the introduction of new regulations that would penalise algorithmic tacit collusion or, alternatively, prevent it from occurring. Other potential solutions include the prevention of the possibility of algorithmic tacit collusion before it occurs, for instance through the more effective utilization of merger control mechanisms and even in some cases sector inquiries. Alternatively, changing the concept of the agreement or using behavioral remedies following the occurrence of algorithmic tacit collusion, and sector inquiries following the observation of market failures are also proposed. This section of the study will present an overview of the aforementioned potential solutions that have been proposed by academics and practitioners, followed by recommendations for enforcement.

3.1. Ex Ante Solutions

3.1.1. The Introduction of New Legislative Measures

One possible solution to address the issue of algorithmic tacit collusion is the introduction of new regulatory measures. However, it has been argued that it remains uncertain whether any regulations can effectively prevent autonomous collusion by algorithms. Furthermore, the absence of an ongoing case concerning this scenario makes it challenging to justify the creation of rules to prevent a behavior that has not yet materialized (OECD, 2017, p. 49).

In light of the rapid advancements in technology, it would be prudent to anticipate and prepare for potential worst-case scenarios. The strictest potential solution is to prohibit the use of algorithms. However, scholars argue that this is not an optimal approach, given the significant efficiency gains that algorithms have brought about (Mehra, 2015, p. 1363; Klein, 2019, p. 30; Calvano et. al., 2019, p. 13). These include reducing the marginal cost associated with gathering market

information and making strategic decisions (Mehra, 2015, p. 1373). Klein (2019, p. 30) proposes that instead of a complete prohibition on algorithms, limiting their input could be a viable alternative. In this context, two potential courses of action are being required to make price updates at the same time or prohibiting consideration of competitors' prices (Klein, 2019, p. 30).

Another potential solution is to prohibit certain pricing algorithms that result in supracompetitive prices (Harrington, 2017, p. 49). This approach could also facilitate the proof of anti-competitive conduct (Harrington, 2017, p. 50). However, a key challenge lies in determining which algorithms should be included in the prohibited category (Harrington, 2017, p. 50).

In consideration of the aforementioned potential solutions, it is evident that the prohibition of using algorithms is an infeasible option, particularly in light of the modern world's necessities and the undeniable efficiency gains associated with algorithms. Nevertheless, the prohibition of specific algorithms is also a challenging issue. The difficulty lies in determining which algorithms should be banned, as this is a complex decision-making process. Also, the prohibition of certain algorithms does not necessarily guarantee that competition concerns will be completely eliminated. It is not always possible to understand how the algorithms work, and thus it is likely that algorithms that are not explicitly banned may also give rise to competition concerns.

A further potential regulatory measure could be the requirement to report the use of specific types of algorithms in particular market conditions (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1806). Nevertheless, this would constitute an additional burden for the authorities and for the undertakings alike (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1806). Moreover, it is challenging to implement, as it would require the authorities to understand the algorithms' design and assess whether they are intended to maximize profit without infringing competition law (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1806). Likewise, the obligation to report the use of specific algorithms necessitates first the determination of which algorithms are to be disclosed. As previously stated, this is a challenging process. On the other hand, if the system is operational, the relevant authorities would be in position of gathering information, enabling them to identify which undertakings are capable of creating an algorithmic collusion and under what circumstances this would

occur. It is possible that this system could be used as a surveillance system; however, it should be noted that the creation of such a system would be a significant burden for the authorities.

OECD identifies three potential regulatory scenarios to tackle the algorithmic collusion: price regulation, measures to destabilize tacit collusion and rules on algorithms' designs (OECD, 2017, p. 49). For price regulation, the introduction of maximum price regulations is an option, but as is well known, this type of price regulation reduces the incentive to innovate. There is also the risk that all market prices may converge to the maximum level that would be set (OECD, 2017, p. 50).

To destabilize the potential of algorithmic tacit collusion, changes could be made to the market characteristics in order to thwart parallel behavior (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 28). The rapid and frequent alteration of prices by algorithms may facilitate collusion, and thus reducing this element for adjusting prices could have the effect of destabilizing market conditions (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 28). Furthermore, allowing undertakings to implement price reductions without delay, while imposing a delay for price increases, could be another means of destabilizing the collusion (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 29). An additional method for changing market structure, when possible, is to facilitate the entry of maverick undertakings by reducing the regulatory barriers to entry (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 31). Furthermore, additional measures may be implemented to decrease transparency in the market, such as concealing discounts (OECD, 2017, p. 50). However, it is important to consider that the changing of market characteristics through regulatory measures can also have a negative impact on competition due to the resulting lack of transparency, which as a consequence, may negatively affects consumers (OECD, 2017, p. 50).

The design of algorithms could be changed to prevent collusion by regulating the way they are designed (OECD, 2017, p. 50). For example, developing algorithms that do not use commercially sensitive information as input, even though it is publicly accessible (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1800). Nevertheless, determining what constitutes commercially sensitive information is a challenging task (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1800). Furthermore, such arrangements may also

reduce efficiency gains by algorithmic decision (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1800).

An alternative approach could be to enhance the transparency of algorithms by issuing guidelines (Beneke and Mackrendront, 2021, p. 170). It should be noted, however, that this does not imply the public release of open-source algorithms (Beneke and Mackrendront, 2021, p. 170). This precaution is intended to ensure that relevant authorities are able to ascertain whether the algorithms in question comply with the established best practice standards (Beneke and Mackrendront, 2021, p. 170).

Caforio argues that the introduction of specific rules is necessary to mandate certain standards for algorithmic design (2023, p. 26). These standards should ensure that algorithms are designed in a way that avoids collusive behavior when this strategy is possible and that diversity of the algorithms in the market is increased (Caforio, 2023, p. 26). This can be achieved by requiring the purchase of software from different suppliers or by encouraging undertakings to create their own algorithms in-house (Caforio, 2023, p. 26). However this type of regulation creates an additional burden for agencies to monitor whether companies are following these rules (OECD, 2017, p. 50).

Furthermore, even undertakings comply with such regulations, the possibility of collusion within the market can never be entirely eliminated. In such a situation, it is unclear whether the absence of a violation should be accepted on the grounds that the undertakings have followed the rules in designing their algorithms, or whether there is still a possibility of punishment. In order to address this argument, Caforio suggests to adopt an outcome visibility approach (2023, p. 27). The concept of outcome visibility suggests that even though undertakings may not fully understand the precise functioning of algorithms, they are able to observe the resulting outcomes in the market (Deng, 2018, p. 10-11). This approach asserts that, in the case of an undertaking becoming aware of the collusive result of algorithms, they would be obliged to restore the price in accordance with this method, thereby avoiding any responsibility for the violation (Caforio, 2023, p. 28). Nevertheless, in the event that the undertaking in question fails to restore the prices, it will still be subject to a fine, even if it had initially adhered to the algorithmic design rules (Caforio, 2023, p. 28). Conversely, an increase in the fine will be applied to those undertakings

that did not comply with the design rules initially and did not also restore their prices (Caforio, 2023, p. 28).

Also, it has been proposed that the creation of a rebuttable presumption may be an effective solution (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 171). In this system, once an investigation concerning collusion has begun, the undertaking would be responsible for proving that the algorithm does not contribute to the emergence of a collusive outcome (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 171). In order to determine whether an algorithm is being used in a collusive manner, experts from both parties could be tasked with auditing it (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 171).

It is further proposed that fees be determined in accordance with technical and economic criteria, applicable to all undertakings utilizing algorithms in a non-oligopolistic market (Zheng and Wu, 2019, p. 156). In such cases, where supra-competitive prices have been observed over an extended period, the existence of an agreement cannot be proven; therefore, this fee can be used to overcome negative externalities caused by tacit collusion market (Zheng and Wu, 2019, p. 157). Furthermore, this approach suggests the use of collected fees as subsidies to support potential competitors who may seek to enter the market (Zheng and Wu, 2019, p. 157). It can be argued that although the collection of fees may assist in the undermining of the negative externalities that arise from algorithmic collusion, this would not prevent the occurrence of competition violations within the market.

In regard to the introduction of new regulations concerning digital sectors, it can be stated that a number of improvements have been made, including the enactment of the Digital Markets Act (DMA)¹⁷, the Digital Services Act (DSA)¹⁸ and the Artificial Intelligence Act (AI Act).¹⁹ However, none of this legislation addresses the issue of

¹⁷ Regulation (EU) 2022/1925 of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act), OJ L 265/1 [2022].

¹⁸ Regulation (EU) 2022/2065 of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act), OJ L 277/1, [2022].

¹⁹ Regulation (EU) 2024/1689 of 13 June 2024 Laying Down Harmonised Rules On Artificial Intelligence and Amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 And (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act), OJ L 2024/1689 [2024].

algorithmic collusion in particular. The DMA oversees the conduct of major online platforms in digital markets, ensuring fair competition. The DSA governs digital services, aiming to establish a secure online environment. The AI Act regulates the development, deployment, and utilization of AI, guaranteeing the safety, transparency, and respect for fundamental rights by AI systems, while also stimulating innovation.

Additionally, the European Commission has recently published a policy brief concerning the competition in generative AI.²⁰ Furthermore, the European Commission, the Competition & Market Authority (CMA), the DoJ, and the FTC have issued a joint statement regarding the competition in generative AI foundation models and AI products.²¹ However, both of the documents addressed the development and provision of AI and the competitive landscape within this sector. As seen, regulatory developments concerning technological advancements, particularly those pertaining to AI, have been the subject of considerable regulatory scrutiny recently. It should be noted, though, that these regulations have not yet addressed the issue of algorithmic collusion in any substantial way.

3.1.2. Merger Control

The implementation of merger control regulations may be regarded as an additional instrument for preventing the issue of algorithmic collusion. The potential risk of algorithmic coordination necessitates a more thorough examination, which may even result in the prohibition of the merger (Gal, 2023, p. 37).²² Such a merger could accelerate the process of reaching a coordination (Gal, 2023, p. 37). Additionally, market dynamics may undergo a transformation due to the acquisition of an undertaking's algorithmic dataset (Gal, 2023, p. 37). It is also

²⁰ European Commission, *Competition in Generative AI and Virtual Worlds*, *Competition Policy Brief*, (September 2024), available at https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/c86d461f-062e-4dde-a662-15228d6ca385_en, last accessed 21.09.2024.

²¹ European Commission, Competition & Markets Authority, Department of Justice, Federal Trade Commission, *Joint Statement on Competition in generative AI Foundation Models and AI Products*, available at https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/79948846-4605-4c3a-94a6-044e344acc33_en?filename=20240723_competition_in_generative_AI_joint_statement_COMP-CMA-DOJ-FTC.pdf, last accessed 21.09.2024.

²² As known European Commission can forbid a merger if it would likely to impede effective competition. Please see. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings, Art 2(3), OJ L 24/1 [2004].

possible that an undertaking could be acquired solely for its algorithm (Gal, 2023, p. 37).

Furthermore, since pricing algorithms can create the risk for prices to increase above competitive levels. Specific pricing algorithms could be identified as a factor influencing market competition during the evaluation of a merger (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 172). Such a merger could accelerate the process of reaching a coordination (Gal, 2023, p. 37). Consequently, blocking a merger or clearing it conditionally, may serve to mitigate the risk of algorithmic collusion, prior to its occurrence (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 172). In order to prevent the occurrence of algorithmic tacit collusion following a merger in the market, it is essential to prioritize the assessment of the effects of the merger on the market, including factors such as risk of increasing transparency (OECD, 2017, p. 41).

This approach may necessitate a more rigorous evaluation of cases by the relevant authorities, which could result in a reduction in the number of market participants from four to three or even fewer, rather than solely a three-to-two merger (OECD, 2017, p. 41). Furthermore, it would be beneficial for authorities to approach conglomerate mergers with caution given that algorithms can identify and respond to penalties in a variety of product markets too, therefore tacit collusion can be facilitated by multimarket contacts (Ezrachi and Stucke, 2020, p. 258). These approaches enable the authorities to assess the potential for coordination in markets that extend beyond the conventional duopolies, as well as in less concentrated markets where algorithms may facilitate collusion (OECD, 2017, p. 41). Consequently, when assessing mergers involving undertakings that use algorithmic pricing systems, it is essential to consider the potential risk of coordinated outcomes being facilitated by these technologies. Such mergers require closer examination than traditional mergers because the use of algorithms can increase the likelihood of collusion or reduce competitive uncertainty in ways that are not captured by conventional analysis.

3.2. Ex Post Solutions

3.2.1. Amending the Definition of Art. 101 Illegal Agreement

As previously stated, the question of the scope of the concept of agreement has been a topic of debate for some time. While some scholars argue that the definition of agreement can be interpreted to include tacit collusion, the majority of scholars and courts do not accept this approach. In the absence of communication between competitors, parallel behavior, such as simultaneous increase in prices, may not in itself be considered anti-competitive conduct (OECD, 2017, p. 36). This is because such behavior may be the result of rational and independent decisions on the part of the competitors in question (OECD, 2017, p. 36).

On the other hand, it is also difficult to argue that the decisions of self-learning algorithms can be considered as a traditional “meeting of the minds” (OECD, 2017, p. 39). Nevertheless, in instances where algorithms interact with one another, and where algorithms set prices based on the actions of competitors in the past, this pricing strategy may be perceived by rival algorithms as an invitation to form a collusive agreement (Caforio, 2023, foot note 78). In such circumstances, the interactions between algorithms can be regarded as a form of communication (Caforio, 2023, p. 24). Consequently, an agreement may be interpreted in a broad sense to encompass as a “meeting of algorithms” (Caforio, 2023, p. 24). Although this methodology also could be an acceptable approach for implementing Article 101 in the context of algorithmic collusion, a more precise definition of an agreement could help to reduce the uncertainty surrounding the use of such algorithms (OECD, 2017, p. 39). For this reason, some scholars have suggested that the definition of agreement needs to be reconsidered.

Kaplow offers a critique of the communication-based approach to collusion in EU and US practice (Kaplow, 2013, p. 445). He argues that the focus should be on the consequence of the infringement, rather than the form it takes (Kaplow, 2013, p. 452). In this context, the occurrence of supracompetitive prices in the market is an illustrative example (Kaplow, 2013, p. 452). However, this kind of understanding can result in the complete prohibition of oligopolistic interdependence

(Caforio, 2023, p. 24). In addition, such an approach could be seen as a price regulation rather than a competition law measure (Caforio, 2023, p. 24). Furthermore, it could have the unintended consequence of undermining the efficiency gains associated with the use of algorithms, in particular those related to innovation (Caforio, 2023, p. 25).

In comparison US law with the EU law, there is an argument that the FTC Act might be used to address algorithmic collusion. FTC Act Section 5 prohibits unfair methods of competition that affects commerce if it harms consumers and cannot outweigh by benefits to consumer or competition.²³ Harrington suggests that although Section 5 is typically used for unsolicited invitations to collude, and FTC employ it to prosecute collusion arising from algorithms (Harrington, 2019, p. 358).

However, the US courts have established a more strict standard for the application of this provision. In the case of *Ethly*,²⁴ the court established a standard for determining whether a particular behavior may be considered unfair in an oligopolistic market. This standard requires that, at a minimum, evidence of anti-competitive intent or purpose, or a lack of independent logical reason for the behavior, must be presented.²⁵ In applying the legal standard set by the *Ethly* case to algorithmic collusion, it is necessary to demonstrate that the parties involved had the intention, or at the very least were aware of the potential for anti-competitive results, when developing the algorithms in question (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 21). Consequently, Section 5 of the FTC Act could not apply in the case of algorithmic tacit collusion, if the question of intent is not considered (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1795).

As seen the question of whether the traditional concept of agreement can be applied to algorithmic tacit collusion, or whether it should be modified, remains a topic of ongoing debate. In their analysis of this issue Ezrachi & Stucke (2017a, p. 1809) argue that, rather than changing definition of agreement or intent, it would be more

²³ *Federal Trade Commission Act of 1914*, (38 Stat. 717, 15 U.S.C. §§ 41-58), § 5; FTC Statement of Enforcement Principles Regarding “Unfair Methods of Competition” Under Section 5 of the FTC Act (13.08.2015), *available at* https://www.ftc.gov/system/files/documents/public_statements/735201/150813section5enforcement.pdf, last accessed 26.08.2024.

²⁴ *E. I. du Pont de Nemours & Co. v. F.T.C.*, 729 F.2d 128 (2d Cir. 1984).

²⁵ *E. I. du Pont de Nemours & Co. v. F.T.C.*, 729 F.2d 128 (2d Cir. 1984).

effective for policymakers to acknowledge the increasing irrelevance of traditional notions in the context of technological advancement and should regulate the checks and balances to reduce the risk of algorithmic collusion.

In light of the aforementioned explanations, it can be concluded that the conventional notion of agreement is not completely a suitable framework for assessing algorithmic tacit collusion. On the other hand, amending the definition of agreement or intent is a long and challenging process that may also give rise to unforeseen issues. It is therefore recommended that, rather than implementing significant amendments to the legislation, alternative solutions should be explored.

3.2.2. Sector Inquires

One of the proposed methods for addressing algorithmic tacit collusion is the more effective use of sector inquiries (Klein, 2019, p. 29). In instances where a market failure is identified, yet there is a lack of evidence to suggest the existence of a coordination between market participants, sector inquiries may be employed as a means of investigating the underlying causes of the observed inefficiencies (OECD, 2017, p. 40). In such cases, the relevant authorities may initiate a market inquiry with the objective of determining the reasons behind the observed dysfunctionality in the market (OECD, 2017, p. 40). Most of the competition authorities already have the power to initiate a market investigation. During the inquiry they have powers such as gathering data and evidence related to the sector, however most of the authorities do not have the power to apply remedies directly after the sector inquiry (OECD, 2017, p. 40). On the contrary, the UK's CMA is empowered to impose structural and behavioral remedies when it is deemed necessary to do so following the conclusion of its market investigation (CMA, Guidelines for Market Investigations).²⁶ The advantage of this investigative approach lies in its flexibility, which allows for the restoration of competitive dynamics that is not achievable through other available tools (OECD, 2017, p. 41). Beneke and Mackenrodt (2021, p.174) argue that, in the case of oligopolistic markets, it is challenging to ascribe responsibility for market failure

²⁶ CMA, Guidelines for Market Investigations: Their Role, Procedures, Assessment And Remedies, (April 2013).

to a single market player. In such instances, the implementation of general remedies may be beneficial (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 174).

In the context of investigating algorithmic collusion, sector inquiries can facilitate an examination of the market, thereby enabling the relevant authorities to gain insight into the nature of the algorithms in question (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1806). This is particularly the case if the algorithms in question result in greater transparency or interdependence (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1806). The data collected can be used to develop a theory of harm for the purpose of individual enforcement action, and can also assist in the creation of recommendations for the design of algorithms (Beneke and Macrenrodnt, 2021, p. 174). It could be argued that this ex post approach would not have a negative impact on the incentive for undertakings to innovate and invest, since it would be implemented only after any potential tacit collusion in the market had been identified (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1806).

Furthermore, sector inquiries could assist undertakings in terms of self-regulation through the implementation of codes of conduct and other measures that align with competition rules regarding the use of algorithms (OECD, 2017, p. 41).

3.2.3. Behavioral Remedies

Another proposed solution is the implementation of behavioral remedies with the objective of preventing further algorithmic collusion. Enforcers could make it more challenging for market participants to maintain tacit collusion by prohibiting the use of mechanisms that impede competition and facilitate collusion (OECD, 2017, p. 42).

One of the proposed solutions is the implementation of compliance and monitoring programs²⁷ (OECD, 2017, p. 42). Furthermore, the possibility of implementing a “notice and take-down” approach should be given due consideration (OECD, 2017, p. 42). This requires the undertaking in question to post a notice and remove the content in question if ordered to do so by the court (OECD, 2017, p. 42). Such an approach allows for a quick response in the detection of anti-

²⁷ These are programs that internal rules and tools that undertakings develop and implement to ensure that they conduct their business activities in line with competition rules.

competitive behavior in algorithms (OECD, 2017, p. 42).

Another proposed solution is the introduction of auditing mechanisms for the algorithms, which would serve to guarantee that algorithms designed to avoid collusion (OECD, 2017, p. 42). Nevertheless, this proposal has been the subject of criticism on the grounds that algorithms may lack instructions to engage in collusion, that auditing is unable to keep pace with developments in the industry, and that it is challenging to prevent algorithms from disregarding public information (Ezrachi and Stucke, 2016, p. 230-231).

An alternative behavioral remedy that has been proposed is the imposition of obligations on undertakings to modify their algorithms following the identification of anti-competitive outcomes (Picht and Freund, 2018, p. 14). In this case, authorities may impose requirements for undertakings to modify their algorithms, thereby preventing collusion and fostering competition between parties (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 170). Algorithms can be designed to avoid matching price hikes with competitors or raising prices in anticipation of competitors doing so (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 170). Nevertheless, this solution may prove burdensome for undertakings, as it could lead to increased costs and efforts (Beneke and Mackenrodt, 2021, p. 170).

Nevertheless, it seems plausible that algorithms designed to comply with competition law may, on occasion, engage in behavior that facilitates tacit collusion (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1804). The instruction to algorithms not to fix prices may appear straightforward; however, given that algorithms learn autonomously, they could potentially identify solutions, including coordinated interactions (Ezrachi and Stucke, 2017a, p. 1804).

The CMA (2021, p. 48) has indicated that, while the appropriate remedies in any given case will depend on its specific circumstances, the following examples may be illustrative: requiring the disclosure of information about their algorithmic systems to consumers by the relevant undertakings; requiring the submission of more detailed information to approved auditors and cooperation with testing by the same parties; imposing monitoring requirements by submitting compliance reports; requiring the publication of an algorithmic risk assessment of their system by the relevant undertakings; and requiring

the implementation of certain changes to their algorithmic system and the appointment of a trustee to foresee the changes by the same parties.

Considering all these solutions, the imposition of behavioral remedies requiring undertakings to modify their algorithms after anti-competitive outcomes have been identified appears to be the most reasonable approach. While instructing algorithms in advance not to engage in practices such as price-fixing may seem like a straightforward solution, it is important to recognize that not every instance of price alignment constitutes a violation of competition law. Therefore, rather than imposing broad restrictions preemptively, it is more appropriate to intervene only after a specific algorithmic conduct has been assessed and determined to be anti-competitive. This targeted approach allows for more proportionate and effective enforcement.

3.3. Recommendations for the Enforcement Authorities

In light of the potential challenges that may emerge from algorithmic collusion and the difficulties associated with addressing it, it is crucial for enforcement authorities to adopt a more proactive approach to prepare for and confront these issues effectively.

In order to address the issue of algorithmic tacit collusion, it is first necessary to gain a deeper understanding of the functioning of algorithms and the potential risks associated with it (Ezrachi and Stucke, 2020, p. 256). Sector inquiries could be one of the methods employed to achieve this objective, as previously discussed. In recent years, numerous regulatory authorities, including the EU Commission, the CMA, and the French and German Competition Authorities, have conducted such inquiries with the aim of enhancing their insights into the digital sector.²⁸ Moreover, the Commission recommended that markets operating under algorithmic pricing mechanisms should be subjected to systematic investigations to evaluate the impact of such algorithms on competitive dynamics (Ezrachi and Stucke, 2020, p. 257).

²⁸ European Commission, *Final Report on the E-commerce Sector Inquiry*, Commission Staff Working Document (May 2017), available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017SC0154>, CMA Report, *supra* note 208, French and German Competition Authorities, *Algorithms and Competition* (November 2019), available at https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Berichte/Algorithms_and_Competition_Working-Paper.pdf?__blob=publicationFile&v=3, last accessed 17.09.2024.

Furthermore, the authorities may also enhance their understanding of the algorithms by making use of the expertise of other authorities on the subject matter (OECD, 2023, p. 33). It is of the utmost importance to engage in collaborative efforts and information sharing with other authorities in order to achieve this objective (OECD, 2023, p. 33).

Once the potential risks associated with algorithms have been more fully understood, the subsequent step could be to enhance the tools available for the detection of collusion (Ezrachi and Stucke, 2020, p. 256). In order to achieve this, Ezrachi & Stucke proposes the development of an algorithmic collusion incubator (2020, p. 256). These algorithms can be used to monitor the behavior of existing industry algorithms until they exhibit a response similar to that of the monitoring algorithms (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 28). Subsequently, the authority can evaluate the conditions that contribute to the likelihood of tacit collusion or the destabilization of collusion (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 28). It is acknowledged that this incubator cannot be an exact replica of that used in the industry (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 28). However, it can assist the authorities in gaining a deeper insight into market dynamics and identifying the key factors that could potentially lead to the destabilization of collusion (Ezrachi and Stucke, 2017b, p. 28).

Moreover, it would be beneficial for competition authorities to consider forming a dedicated team to address the competition issues that have emerged as a result of digitalization, particularly those related to artificial intelligence and big data (Ezrachi and Stucke, 2020, p. 256). To illustrate, the Australian Competition and Consumer Commission has a data analytics unit whose function is to analyze pricing algorithms and support the investigation team (OECD, 2023, p. 33). Additionally, the CMA also established a dedicated data unit (OECD, 2023, p. 33). Notably, several authorities, such as Austria, Chile, EU, France, and others, employ specialists in this field to work within the authority, despite not creating a dedicated unit (OECD, 2023, p. 33).

CONCLUSION

It has been established that the increased utilization of artificial intelligence may potentially give rise to significant competitive concerns in the near future, despite the absence of any active cases at present. In particular, self-learning algorithms, which are capable of forming a collusion without any human involvement, could give rise to significant competitive concerns. This stems from the difficulty detecting such collusive behavior. Moreover, even if such anti-competitive outcomes were identified; it must also be demonstrated that such conduct is subject to penalties under existing competition law and that liability can be attributed to the undertakings employing the algorithms.

We argue that, if undertakings using artificial intelligence are aware of its potential to result in a collusive outcome, despite the absence of a conventional “meeting of minds,” a collusive act may be established under the framework of competition law, and the entities employing the AI could be held liable.

Considering prospective solutions to the problem, introducing new regulations to address the issue of algorithmic tacit collusion does not appear to be a proportionate course of action for the time being. In the absence of a current case study, it is challenging to assess the impact of utilizing self-learning algorithms in the market. Moreover, formulating a regulatory framework without first evaluating the impact of algorithmic collusion on the market may result in an ineffective and potentially counterproductive regulatory approach. It would be more appropriate to draft a regulation after observing the effects of algorithmic collusion in the market. Nevertheless, it is necessary to consider the possibility that a delay in anticipated market effects might have irreversible consequences for the market as a whole.

Furthermore, it could be argued that amending the definition of an agreement would constitute an excessively interventionist measure. The process is lengthy and complex, with the potential for unanticipated challenges to emerge. Therefore, as previously stated, utilizing merger control regime in a more effective manner towards the mergers that relate to algorithms may be a potential strategy for preventing algorithmic collusion in the market. As proposed by the EU Commission, proactively conducting comprehensive market assessments in sectors utilizing algorithmic pricing structures to

evaluate the influence of such algorithms on competitive dynamics, rather than reactively, could be an additional preliminary measure.

An additional potential solution could be the more effective implementation of behavioral remedies in cases related to algorithmic collusion. Such measures would allow competition authorities to evaluate the practical impact of behavioral interventions and identify the most effective approaches. Among the available options, requiring undertakings to modify their algorithms after anti-competitive outcomes have been clearly identified emerges as the most balanced and reasonable strategy. This approach avoids premature interference while ensuring that remedial action is taken in response to proven harms, thereby aligning enforcement efforts with established principles of proportionality and legal certainty.

In the event that these measures prove ineffective in addressing the underlying issues, the potential anti-competitive effects of pricing algorithms may become a more significant concern within markets. However, the knowledge and experience gained from these measures can assist authorities in formulating a regulatory framework that is tailored to address the specific challenges in a proportionate and effective manner.

In order to be able to implement all of the aforementioned measures, it is imperative that the relevant authorities remain fully informed of the latest developments in this field. They must also possess the necessary knowledge and expertise to implement these measures effectively to anticipate the potential consequences of algorithmic collusion and the impact of enforcement actions. Consequently, it is crucial to establish a dedicated unit or, at the very least, to employ individuals with the requisite expertise in algorithmic matters.

BIBLIOGRAPHY

- Assad, S., Clark, R., Ershov, D. & XU, L. (2020). Algorithmic Pricing and Competition: Empirical Evidence from the German Retail Gasoline Market. *CESifo Working Paper*, No. 8521. Center for Economic Studies and Ifo Institute.
- Beneke, F., & Mackenrodt M.O. (2021). Remedies for Algorithmic Tacit Collusion. *Journal of Antitrust Enforcement*, pp. 152-176.
- Bicchieri, C. & Sontuoso, A (2015). I Cannot Cheat on You After We Talk. in M. Peterson (Ed.), *The Prisoner's Dilemma* (pp. 101-114). Cambridge University Press.
- Bostoen, F (2024). Artificial Intelligence and Competition Law in Nathalie Smuha (Ed) *The Cambridge Handbook on the Law, Ethics and Policy of Artificial Intelligence* (pp. 1-20). Cambridge University Press.
- Calvano, E., Calzolari, G., Denicolo V. & Pastorello, S. (2019). Artificial Intelligence, Algorithmic Pricing and Collusion, *available at SSRN*: <https://ssrn.com/abstract=3304991>, pp. 1-38.
- Chen, L. M., A, & Wilson, C. (2016). An Empirical Analysis of Algorithmic Pricing on Amazon Marketplace in Proceedings of the 25th International Conference on World Wide Web, *available at* <https://mislove.org/publications/Amazon-WWW.pdf>.
- CMA Report, *Algorithms: How They Can Reduce Competition and Harm Consumers* (2021). *available at* <https://www.gov.uk/government/publications/algorithms-how-they-can-reduce-competition-and-harm-consumers/algorithms-how-they-can-reduce-competition-and-harm-consumers>.
- Colangelo, G., (2022). Artificial Intelligence and Anticompetitive Collusion: From the 'Meeting of Minds' Towards the 'Meeting of Algorithms'? in (M. Ebers, C. Poncibò, & M. Zou (Ed.) *Contracting and Contract Law in the Age of Artificial Intelligence*. pp. 1-17.
- Complaint ¶ 35, filed in Navarro v. RealPage, Inc., Case 2:22-cv-01552 (W.D. Wash. filed 11/02/22), *available at* <https://www.classaction.org/media/navarro-v-realpage-inc-et-al.pdf>.

- Cormen, T. H., Leiserson, C. H., Rivest, R.L. & Stein C. (2022), *Introduction to Algorithms*, (4th ed.). Cambridge.
- Deng, A. (2018), What Do We Know About Algorithmic Tacit Collusion?. *Antitrust*, Vol. 33 (1). pp. 1-17.
- European Commission, Competition & Markets Authority, Department of Justice, Federal Trade Commission, *Joint on Competition in generative AI Foundation Models and AI Products*, available at https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/79948846-4605-4c3a-94a6-044e344acc33_en?filename=20240723_competition_in_generative_AI_joint_statement_COMP-CMA-DOJ-FTC.pdf.
- European Commission, *Competition in Generative AI and Virtual Words, Competition Policy Brief*, (September 2024), available at https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/c86d461f-062e-4dde-a662-15228d6ca385_en.
- European Commission, *Final Report on the E-commerce Sector Inquiry, Commission Staff Working Document* (May 2017), available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017SC0154>.
- Ezrachi A. & Stucke M. E. (2016). *Virtual Competition: The Promise and Perils of the Algorithm-Driven Economy* (3th ed.). Cambridge.
- Ezrachi A. & Stucke, M. E (2020). Sustainable and Unchallenged Algorithmic Tacit Collusion. *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property* 217. pp. 217-260.
- Ezrachi, A. & Stucke, M. E (2017a). Artificial Intelligence & Collusion: When Computers Inhibit Competition, *University of Illinois Law Review*, Vol. 2017. pp. 1775-1810.
- Ezrachi, A. & Stucke, M. E. (2017b), Algorithmic Collusion: Problems and Counter-Measures, Organisation for Economic Co-operation and Development Note available at [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2017\)25/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2017)25/en/pdf),
- French and German Competition Authorities (November 2019), *Algorithms and Competition* available at, https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Berichte/Algorithms_and_Competition_Working-Paper.pdf?__blob=publicationFile&v=3

- FTC Statement of Enforcement Principles Regarding (13.08.2015), “Unfair Methods of Competition” Under Section 5 of the FTC Act, *available at* https://www.ftc.gov/system/files/documents/public_statements/735201/150813section5enforcement.pdf.
- Gal, M. (2023). Limiting Algorithmic Coordination, 38(1) *Berkeley Technology Law Journal*, Forthcoming. pp. 67-118.
- Gebicka, A. & Heinemann, A. (2016). Can Computers Form Cartels? About the Need for European Institutions to Revise the Concertation Doctrine in the Information Age, *Journal of European Competition Law and Practice*, pp. 1-20.
- Harrington Jr, J. E.. (2017). Developing Competition Law for Collusion by Autonomous Price-Setting Agents, *available at SSRN*: <https://ssrn.com/abstract=3037818>.
- Harrington, J. E (2019). Developing Competition Law for Collusion by Autonomous Artificial Agents, *Journal of Competition Law & Economics*, Vol. 14(3). pp. 331-363.
- Jones, A., Sufrin, B. E. & Dunne, N. (2019). *EU Competition Law: Text, Cases and Material*, (7th ed.). Oxford.
- Kaplow L. (2011). On the Meaning of Horizontal Agreements in Competition Law. *California Law Review* Vol. 99(3), pp. 683-818.
- Kaplow, L. (2013). *Competition Policy and Price Fixing*. Princeton.
- Klein, T. (2019). Autonomous Algorithmic Collusion: Q-Learning Under Sequential Pricing. *RAND Journal of Economics*, pp. 1-49.
- Kovacic, W. E. (2003) The Identification and Proof of Horizontal Agreements Under the Antitrust Laws, 38 Antitrust Bul. 5. 1993, in Andrew Gavil (Ed.) *An Antitrust Anthology*. pp. 81-90.
- Mehra, S. K. (2015). Antitrust and the Robo-Seller: Competition in the Time of Algorithms. *Minnesota Law Review*, Vol. 100, pp. 1323-1375.
- Note from the European Commission (2017), *Algorithms and Collusion*, *available at* [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2017\)12/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2017)12/en/pdf).

- OECD (2017). *Algorithms and Collusion: Competition Policy in the Digital Age*, available at <https://web-archive.oecd.org/2019-02-17/449397-Algorithms-and-collusion-competition-policy-in-the-digital-age.pdf>.
- OECD (2023). *Algorithmic Competition*, available at <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/cb3b2075-en.pdf?expires=1725612860&id=id&accname=guest&checksum=166ABE226BEA573B9F7FBACDA5752382>.
- OECD (2024). *Artificial Intelligence, Data and Competition*, available at, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e7e88884-enpdf?expires=1725617540&id=id&accname=guest&checksum=8014A0CCF17175CE8D605DAB542C4A51>.
- Ohlhausen M. (2017). *Should we fear the things that go beep in the night? Some Initial Thoughts on the Intersection of Antitrust Law and Algorithmic Pricing*, available at https://www.ftc.gov/system/files/documents/public_statements/1220893/ohlhausen_-_concurrences_5-23-17.pdf.
- Picht, P. G. & Freund, B. (2018) Competition (Law) in the Era of Algorithms, Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper No. 18-10, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3180550>.
- Posner R. A., (2003). Oligopoly and The Antitrust Laws: A Suggested Approach', 21 Stan. L. Rev. 1969, in Andrew Gavil (Ed.) *An Antitrust Anthology*, pp. 74-80.
- Schwalbe, U. (2018). Algorithms, Machine Learning, and Collusion', available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3232631>.
- Styrker, C. & Kavlakoglu, E. (2024). *What is Artificial Intelligence (AI)?*, available at <https://www.ibm.com/think/topics/artificial-intelligence>.
- Stucke, M. E. & Ezrachi, A. (2016). *How Pricing Bots Could Form Cartels and Make Things More Expensive*. Harvard Business Review, <https://hbr.org/2016/10/how-pricing-bots-could-form-cartels-and-make-things-more-expensive>.
- U.S. Department of Justice Press Release (23 August 2024), *Justice Department Sues RealPage for Algorithmic Pricing Scheme that Harms Millions of American Renters*, <https://www.justice.gov/opa/pr/justice->

department-sues-realpage-algorithmic-pricing-scheme-harms-millions-american-renters.

U.S. Department of Justice Press Release (6 April 2015), *Former E-Commerce Executive Charged with Price Fixing in the Antitrust Division's First Online Marketplace Prosecution*, <https://www.justice.gov/opa/pr/former-e-commerce-executive-charged-price-fixing-antitrust-divisions-first-online-marketplace>.

Veljanovski, C. (2021). What Do We Now Know about 'Machine Collusion', *Journal of European Competition Law & Practice*, pp. 47-50.

Wish R. & Bailey D. (2021), *Competition Law*, 10th ed., Oxford University Press, New York.

Zheng, G. & Wu H. (2019). Collusive Algorithms as Mere Tools, Super-tools or Legal Persons' *Journal of Competition Law & Economics*, Volume 15, Issue 2-3, pp. 123–158.

Cases

AC-Treuhand AG v. Commission, Case C-194/14 P, [2015].

American Tobacco Co. v. United States, 328 U.S. 781 (1946).

Bayer AG v Commission, ECR II-3383 Case T-41/96, [2000].

E. I. du Pont de Nemours & Co. v. F.T.C., 729 F.2d 128 (2d Cir. 1984).

United States v. U.S. Gypsum Co., 438 U.S. 422 (1978).

Legislation

CMA, Guidelines for Market Investigations: Their Role, Procedures, Assessment And Remedies, (April 2013).

Consolidated Version of the Treaty on European Union [2008] OJ C115/13.

Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings, OJ L 24/1 [2004].

Federal Trade Commission Act of 1914, (38 Stat. 717, 15 U.S.C. §§ 41-58)

Guideline (2004/C 31/03), Guidelines on the Assessment of Horizontal Mergers Under the Council Regulation on the Control of Concentrations Between Undertakings, para. 41., OJ L C 31/5 [2004].

Regulation (EU) 2022/1925 of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act), OJ L 265/1 [2022].

Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act), OJ L 277/1, [2022].

Regulation (EU) 2024/1689 of 13 June 2024 Laying Down Harmonized Rules On Artificial Intelligence and Amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 And (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act), OJ L 2024/1689 [2024].

The Sherman Antitrust Act of 1890 (26 Stat. 209, 15 U.S.C. §§ 1–7)

Rekabet Hukuku Çerçevesinde Pişmanlık Programı ve Katma Değer Yaratan Belge Kavramı

06 Şubat 2025'te alındı; 21 Ağustos 2025'te kabul edildi.
Araştırma Makalesi

Alime Aysu ÖĞRETen¹

Öz

Herkes için etkin bir rekabet ortamının sağlanması Anayasa ile güvence altına alınmış ve bunu sağlamak da devletin görev ve yetkilerinden biri olarak görülmüştür. Dolayısı ile kartellerin tespiti/çözülmesi ve herkes için istenilen etkin rekabetin sağlanması için çeşitli mekanizmalar geliştirilmiştir. Rekabet hukukunda kartellerle mücadele kapsamında getirilen bahse konu mekanizmalardan biri de pişmanlık programlarıdır. 2023 yılında Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelikte bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden birisi de Yönetmelikte “katma değer yaratan belge” kavramının girmesidir. Bu kavram, pişmanlık programına başvuranlar için yeni ve izaha muhtaç bir kavramdır. Mevzuatta yahut içtihatla söz konusu kavrama ilişkin ayrıntılı bir tanım yapılmamaktadır. Bu noktada ilgili kavramın yorumlanması ihtiyacı doğmaktadır. Çalışmada Türk rekabet hukuku çerçevesinde pişmanlık programı ve katma değer yaratan belge kavramı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Hukuku, Kartel, İşbirliği, Pişmanlık Programı, Katma Değer Yaratan Belge, Bağışıklık.

¹ Rekabet Kurumu III. Denetim ve Uygulama Dairesi Rekabet Uzman Yardımcısı (aaogreten@rekabet.gov.tr, ORCID ID: 0000-0002-9116-4021). Mevcut çalışmada yer alan görüşler, yazarın kendi görüşleri olup Rekabet Kurumunu bağlayıcı değildir.

The Competition Law in the Context of the Leniency Program and the Concept of Value-Added Evidence

Received 06 February 2025; accepted 21 August 2025.
Original Article

Alime Aysu ÖĞRETEN

Abstract

The provision of an effective competitive environment for all is guaranteed by the Constitution and ensuring this is seen as one of the duties and powers of the state. Therefore various mechanisms have been developed to detect and dissolve cartels and to ensure effective competition for all. One of the mechanisms introduced in competition law to combat cartels is leniency programs. In 2023, some changes were made to leniency programs in the Regulation on Active Cooperation for the Purpose of Uncovering Cartels. One of these amendments is the introduction of the concept of “value-added document” in the Regulation. Although this concept has been added to the legislation, it is a new and unexplained concept for the applicants to the remorse program. There is no detailed definition of the concept in the legislation or case law. At this point, the need to interpret the relevant concept arises. This study evaluates the leniency program and the concept of value-added document within the framework of Turkish competition law.

Keywords: Competition Law, Cartel, Cooperation, Leniency Program, Significant Added Value, Immunity.

GİRİŞ

Piyasada yer alan her oyuncu için etkin bir rekabet ortamının bulunması oldukça lüzumludur. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 167. maddesinde bu husus "Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler." şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısı ile mal, hizmet ve sermaye piyasalarının etkin bir şekilde işlemesinin önündeki engelleri kaldırma, bu piyasaların sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlama görevi devlete yüklenmiştir.

Karteller, içerisinde yer aldıkları piyasaların dengelerini bozmaktadır. Bunun sonucu olarak bir refah kaybı yaşanmaktadır (Yılmaz 2009, s. 141). Bu açıdan devletlerin kartelleşmeyi istememeleri doğaldır. Bu amaç kapsamında, kartelleşmeye karşı savuşturucu mekanizmalar geliştirilmesi ve etkin rekabet ortamının sağlanmasına ilişkin görev ve yetkiler ülkemizde 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (4054 sayılı Kanun) çerçevesinde Rekabet Kurumu (Kurum) aracılığı ile yürütülmektedir.

Karteller doğası gereği gizli yapılardır. Aynı zamanda karteller çoğu durumda komplike bir görünüme sahiptir ve uzunca bir süre bu yapısını devam ettirmektedir (Kekevi 2008, s. 12; Gürler 2024, s. 190). Söz konusu yapının tespiti güçtür (Yılmaz 2009, s. 145; Coşkun 2014, s. 79). Aynı zamanda kartellerin tespit edilmesine kadar geçen süre zarfında piyasada pek çok aksaklık meydana gelmektedir. Zira delillerin yetersiz olması durumunda, söz konusu kartelin ortaya çıkarılması mümkün olmayacaktır.

Rekabet otoriteleri kartel yapılarının daha hızlı şekilde tespitini ve bir an önce sonlandırılmasını amaçlar (Çörüş 2012, s. 1; Şahin 2018, s. 843). Pişmanlık programları, kartellerle mücadele kapsamında uygulanan en etkin araçlardan biridir (Kekevi 2008, s. 5; Yılmaz 2009, s. 142; ICF 2020, s. 129; Toprak 2020, s. 14; Sufrin, Dunne & Jones, 2023, s. 982). Bu araçla, hem kartellerin tespiti kolaylaşmakta hem de kamusal açıdan daha az kaynakla istenilen sonuca daha hızlı ulaşılmaktadır.

Kartellerle mücadelede pişmanlık programları, pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kullanılan etkin ve önemli bir mekanizmadır.

Bu programlar, otorite ile programa başvuran kişinin işbirliği yapmasını ve kartelin ortaya çıkarılmasını sağlar. Bu işbirliğinin karşılığında ise başvuranlar, cezadan bağışık tutulma hakkı kazanır (Kocaer 2005; Yılmaz 2009, s. 144; Saraç 2013, s. 67; Wils 2016, s. 3). Etik açıdan² tartışmalı olmakla birlikte pişmanlık programları, ihlalin varlığının tespit edilmesi ve ihlale son verilmesi ve bunun için harcanan sürenin kısaltılması açısından usuli bir fayda taşır. Ek olarak işbirliği, ispat gücü yüksek delillere erişimi kolaylaştırmaktadır (Kocaer 2005; Kekevi 2008, s. 14; Coşkun 2014, s. 84). Aynı zamanda pişmanlık kapsamında sunulan belgeler, otoriteye, ihlalin olduğu pazarın yapısının anlaşılmasında da katkı sağlamaktadır.

Ayrıca her an bir kartel üyesinin kartel yapısından ayrılabilme ve bu programa başvurabilme ihtimalinin olması, kartelin ortaya çıktığı pazarda bir daha kartel kurulmasını güçleştirmektedir. Kamu kaynaklarının doğru kullanılması açısından da pişmanlık programı kamu idareleri tarafından tercih edilen bir araçtır (Kocaer 2005; Kekevi 2008, s. 13).

Ülkemizde pişmanlık programına ilişkin hususlar, Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik (Pişmanlık Yönetmeliği/Yönetmelik) kapsamında düzenlenmektedir. Pişmanlık Yönetmeliği yakın tarihte revizyona uğramış; yeni Yönetmelik Aralık 2023 tarihli ve 32401 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak eski Yönetmelik’i yürürlükten kaldırmıştır. Yeni Pişmanlık Yönetmeliği’nde, 2009 tarihli eski Yönetmelik’te yer almayan *kartel kolaylaştırıcısı*, *katma değer yaratan belge* gibi yeni tanımlara yer verilmiş, eski Yönetmelik’ten farklı olarak başvuru için bir süre sınırı getirilmiş ve idari para cezalarında yeni indirim oranları belirlenmiştir.

Pişmanlık Yönetmeliği’nin yanı sıra, pişmanlık programından daha etkili bir şekilde yararlanmayı sağlamak amacıyla 2013 yılında Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmeliğin Açıklanmasına İlişkin Pişmanlık Kılavuzu (Pişmanlık Kılavuzu) yayımlanmıştır. Ancak Yönetmelik’te yapılan değişikliklere rağmen bu kılavuz güncellenmemiş ve mevcut haliyle yürürlükte kalmıştır.

İşbu çalışmanın devamında ayrıntılı şekilde incelenen konu,

² Etik açıdan yapılan tartışmalar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Kekevi 2008, 17).

yeni Pişmanlık Yönetmeliği'nde yer alan *katma değer yaratan belge* kavramıdır. Söz konusu kavram hala belirsiz ve yorumlanmaya muhtaçtır.³ Bu nedenle anılan kavrama ilişkin sınırların çizilmesi, başvuruda kabul edilebilirlik kriterlerinin neler olduğu noktasında değerlendirme yapılması ve bu değerlendirme yapılırken pişmanlık programının ana amacının da dikkate alınması gerekmektedir.

Pişmanlık programlarının genel felsefesinin böl-yönet stratejisine benzetilmesi mümkündür. Tarihsel planda Gaius Julius Ceasar tarafından da benimsenen bu strateji belirli bir topluluğu çeşitli kısımlara bölmeyi ve bu şekilde yönetmeyi öngörmektedir (Kocaer 2005, s. 9). Söz konusu stratejiye benzer şekilde bir pişmanlık programında da amaçlanan husus, kartel üyelerinden birini, diğer üyelere karşı kontrol etmektir.

Bu çerçevede, öncelikle konunun daha iyi anlaşılabilmesi için pişmanlık programından bahsedilecek ve daha sonra cezadan bağışık tutulma için otoriteye ibraz edilmesi gereken katma değer yaratan belge kavramına değinilecektir.

1. TÜRK REKABET HUKUKUNDA PİŞMANLIK PROGRAMI

1.1. Kavramsal Çerçeve

Pişmanlık Yönetmeliği'nde kartel: “fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danışıklı hareket konularında rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemler” şeklinde tanımlanmıştır. Kartel oluşumlarının temelinde, taraflar arasında varılan ve kamu otoritesinden gizlenen anlaşmalar yatmaktadır (Çörüş 2012, s. 1). Nitekim kartel, karmaşık yapısından kaynaklı olarak çoğu zaman rekabet otoritelerince tespit edilmesi zor olan bir ihlal türüdür (Kocaer 2005; Kekevi 2008, s. 10).

Türk rekabet otoritesinin kartelleri tespit için kullandığı temel

³ Söz konusu kavram hakkında Avrupa Komisyonu (Komisyon), sunulan delillerin ispat standardının ne olduğunu anlama noktasında bu kavramın belirsizlik yarattığını belirtmiştir. Fakat yine Komisyon, bu eleştirilere rağmen, yıllar içinde bu kavramın kartelleri daha kaliteli belgeler sunmaya teşvik ettiğini ve rakipleriyle Komisyona daha iyi belgeler sunmak için rekabet etmelerini sağladığını ifade etmektedir (Toprak 2020, s. 58).

yöntem şikâyetidir. Ancak pazarda rekabetin sınırlı olduğu veya hiç bulunmadığı hallerde tüketiciler bu durumun farkına varmayabilirler. Bu durum, piyasa yapısının şeffaflığının eksikliğinden kaynaklanabilir ve tüketicilerin piyasa dinamikleri hakkındaki bilgi eksikliğiyle birleştiğinde rekabet karşıtı uygulamaların tespitini zorlaştırabilir. Bu nedenle kartellerin tespiti amacıyla şikâyetin dışında da yöntemler gerekmektedir (OECD 2023, s. 3). OECD'nin 2023 tarihli raporunda da genel olarak, kartellerin ortaya çıkarılmasında şikâyetlerin ve pişmanlık başvurularının, kartele ilişkin yapının bulunmasına yüksek bir oranda katkı sağladığı vurgulanmıştır (OECD 2023, s. 4).

Bu nedenle sınırlı kaynakları olan rekabet otoritelerinin rekabet ihlallerini tespit etmesinin ve yaptırım uygulamasının en çabuk ve etkili yolu pişmanlık programlarıdır (Uyanık 2002, s. 33; Hommond 2004, s. 1; Yılmaz 2009, s. 145). Pişmanlık programları, ihlalde bulunan teşebbüslerin gönüllü olarak rekabet otoritesine bilgi vermesi ve iş birliği yapması karşılığında ceza indiriminden veya ceza muafiyetinden yararlanmasını sağlamaktadır.

Türk rekabet hukuku açısından pişmanlık ile ilgili ilk düzenleme 2009 yılında yayımlanan Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik'tir.⁴ Bahse konu yönetmeliğin amacı, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yasaklanmış olan kartellerin ortaya çıkarılması amacıyla Kurum ile aktif işbirliği yapan teşebbüsler ile teşebbüs yöneticileri ve çalışanlarına, 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinde belirtilen para cezalarının verilmemesine veya verilecek cezalarda indirim yapılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Eski Yönetmelik yayımlandığı tarihten itibaren köklü değişimlere uğramamıştır. Ancak değişen koşullar ve rekabet hukukunda son dönemde uzlaşma gibi başkaca uygulamaların da gündeme gelmesi ile eski Yönetmelik'teki bazı düzenlemelerin yapılması ihtiyacı hâsıl olmuştur.⁵ Bu kapsamda pek çok yenilikle beraber 16 Aralık 2023 tarihli ve 32401 sayılı Resmi Gazete'de rekabeti sınırlayıcı anlaşma

⁴ Rekabet Kurulunun (Kurul) bu tarihten önce de pişmanlık müessesini uyguladığı kararları mevcuttur. Bkz. 27.03.2008 tarih ve 08-26/283-91 sayılı *Trafik Sinyalizasyon* kararı, 06.09.2002 tarih ve 02-53/685-278 sayılı *Yonga Levha I* ve 25.02.2003 tarih ve 03-12/135 63 sayılı *Yonga Levha II* kararları, 30.05.2006 tarih ve 06-37/477-129 sayılı *Gazbeton* kararı.

⁵ Rekabet Kurumunun Aktif İşbirliği Yönetmeliği Taslağı'na ilişkin kamuoyuna sunulan 28.9.2023 duyuru. Erişim Tarihi: 02.03.2025, <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/aktif-isbirligi-yonetmeliği-taslagi-kamu-55b112a30e5ee118ec600505685da39>.

ve eylemlere karşı hâlihazırda yürürlükte olan Pişmanlık Yönetmeliği yayımlanmıştır. İlgili mevzuat düzenlemesiyle birlikte pişmanlık programına dair bir çerçeve çizilmeye çalışılmış ve pişmanlık başvurusunda bulunan teşebbüslere, kartel organizasyonun tespitine yardım etmesi halinde ceza verilmeyeceği veya cezadan indirim yapılacağı vaat edilmiştir.

1.2. Pişmanlık Programına Başvurma ve Bağışık Tutulma

Bilindiği üzere pişmanlık müessesesi teşebbüsün cezadan tam ya da kısmen bağışık tutulmasını sağlamaktadır. Pişmanlık programından yararlanabilmek için teşebbüslerin gönüllü olarak rekabet otoritesine bilgi ve belge sunması, iş birliği yapmaya devam etmesi ve mümkünse derhal kartele taraf olmaya son vermesi gerekir. Ek olarak Kuruma başvuru sırası da önemli olduğu için teşebbüslerden hızlı hareket etmeleri beklenilmektedir. Nitekim Yönetmelik incelendiğinde, pişmanlık başvurusu yapan teşebbüse sağlanan indirim oranlarının, başvurunun yapıldığı zamana ve sağlanan bilgiye bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Buna göre Kurum, ilk başvurana daha yüksek oranda indirim sağlayarak pişmanlık programına başvurana ve kartelin tespit edilmesine yardımcı olanı ödüllendirmiştir.

Pişmanlık süreçleri gizli yürütülür (Kekevi 2009, s. 96). Nitekim Pişmanlık Yönetmeliği'nde de sürecin aksi belirtilmedikçe, soruşturma raporunun tebliğine kadar gizli tutulacağı açıkça ifade edilmektedir. Buradaki amaç, incelemenin sağlıklı bir şekilde yapılmasıdır. Aynı zamanda pişmanlık başvuruları kapsamında elde edilen belgeler, Kurul kararlarında da açıkça görüldüğü üzere Kurum içi yazışma olarak kabul edilmektedir.⁶

Ayrıca pişmanlık başvurusu sonucunda, sunulan belgelerin katma değer yaratma şartını sağlamaması durumu da mevzuatta açıkça düzenlenmiştir. Pişmanlık başvurusu kapsamında edinilen belgeler mevcut ve hâlihazırda yürütülen soruşturma kapsamında sunulmakta; bu bağlamda başkaca bir incelemenin konusu olamamaktadır (Gürkaynak 2022, s. 141). Nitekim, Yönetmelik'in 6. maddesinin on birinci fıkrası ile 9. maddesinin on birinci fıkrasında geçen düzenlemeler, başvuranları zor duruma düşürmemek için getirilen

⁶ Karar Sayısı: 23-40/773-276, Karar Tarihi: 31.08.2023; Karar Sayısı: 20-01/14-06, Karar Tarihi: 02.01.2020.

ciddi güvencelerdir. Bu kapsamda söz konusu koşulların sağlanmaması nedeniyle aktif işbirliği talebi kabul edilmeyen başvurularda, sunulan bilgi ve belgeler dosya kapsamından çıkarılır ve soruşturma sonucunda alınacak nihai karara dayanak yapılmaz.

Kartellerin ortaya çıkarılması ve soruşturulmasını kolaylaştırmak üzere kabul edilen Pişmanlık Yönetmeliği'nin, "şeffaflık" ve "başvuranlar/aktif işbirliği yapanlar lehine yorum" ilkeleri çerçevesinde uygulanması esastır (Kekevi 2008, s. 21). Pratikte de Kurum, önüne gelen pişmanlık başvurularında söz konusu ilkeleri benimsemektedir. Anılan ilkelerde, hukuki belirliliğin sağlanması, başvuranları teşvik etme ve pişmanlık başvurusunda bulunan tarafın dezavantajlı duruma düşürülmemesi temel prensiptir (OECD 2023, s. 2).

Pişmanlık Kılavuzu'nda da açıkça belirtildiği üzere, Pişmanlık Yönetmeliği'nde açık bir düzenleme bulunmayan, tereddütlerin olduğu, yorum gerektiren durumlarda, başvurular aktif işbirliği yapanlar lehine yorumlanmaktadır. Bu kapsamda "başvuranlar/aktif işbirliği yapanlar lehine yorum" ilkesi uyarınca, kartellerin ortaya çıkarılması ve soruşturulması amacıyla Kurum ile aktif işbirliği yapan kişiler bu işbirliğini yapmayanlara göre dezavantajlı konuma düşmemelidir. Nitekim Kurul kararlarında da ilgili husus gözetilmektedir.⁷

Pişmanlık programları hakkında, bu programların etikliği ve ahlakılığı tartışmaları sürmekte olsa da; rekabet otoriteleri, kartel yapılanmasının bulunduğu pazarlar ve başvuranlar için pişmanlık müessesesi pek çok avantaja sahiptir. Otoriteler açısından, rekabeti engelleyen illegal işbirliklerinin ortaya çıkarılması ve rekabet ortamının korunması, programın en büyük artısıdır (Wils 2007, s. 21; Kekevi 2008, s. 10). Buna ek olarak pişmanlık programları, kartellerin ortaya çıkarılması ve soruşturulmasını kolaylaştırarak usuli fayda sağlamaktadır. Ayrıca rekabet otoritelerinin elinde olmayan ispat gücü yüksek delillere ilk elden ulaşma imkânını arttırmaktadır (Wils 2007, s. 22; Sufrin vd., 2023, s. 983). Kamu açısından ise kaynakların doğru ve etkin kullanılmasını sağlamaktadır (Toprak 2020, 5,6). Kartelin var olduğu pazar bakımındansa karteğe üye olmayan teşebbüsler açısından rekabet ortamının yeniden tesis edilmesi oldukça önemli bir fayda olarak değerlendirilmektedir. Pişmanlık müessesesinin, teşebbüs yahut yöneticisi veya çalışanı bakımından sağladığı en önemli yarar ise bu

⁷ Karar Sayısı: 22-23/379-158, Karar Tarihi: 18.05.2022.

kişilerin cezadan bağışık tutulmasıdır (Wils 2007, s. 21; Ilıcak ve Tufan, 2016, s. 1; Toprak 2020, s. 26).

Bunlara ek olarak pişmanlık başvuruları bazı belirsizlikleri ve riskleri de uhdesinde barındırmakta⁸ ve başvuran teşebbüs bunları baştan kabul etmiş bulunmaktadır. Bu risklerin en başında etiklik tartışması karşımıza çıkmaktadır. Bir kartel üyesi diğer üyelere ilişkin ya da içinde bulunduğu yapıya dair indirim alabilmek için elindeki belgeleri Kurum ile paylaştığında ticari hayattan dışlanma ve faaliyetlerini sürdürememe durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Ya da Kurula sunulan belgelerdeki ihlalin nasıl değerlendirileceği hususunda Kurul ile başvuranlar arasında farklı yorumlamalar söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda ise yeterli düzeyde delil sunulsa dahi programa başvuranın ceza alması gündeme gelebilmektedir.

Bu riskin yanı sıra pişmanlık başvurularında karşılaşılan en büyük belirsizliklerden biri pişmanlık sürecinin gizli yürütülmesi nedeniyle programa başvuranların sürecin sonunda açıklanmasıdır. Süreç bu şekilde işlediğinden programa başvuranlar, kendisinden önce başvuran başkaca kişilerin olup olmadığını bilememektedir. Bu nedenle programa başvuran teşebbüsün, kendisini tatmin eden bir indirim oranı alamama ihtimali her zaman mevcuttur. Ayrıca sunulan belgelerin, Kurul tarafından kartel yapılanmasına ilişkin olmadığı da değerlendirilebilir.⁹

⁸ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz 2009; Wils 2016.

⁹ Örneğin Kurulun, trafik işaretleme materyalleri pazarında faaliyet gösteren bazı teşebbüslerin, kamu ihalelerinde danışıklı hareket etmek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal edip etmediklerinin tespiti amacıyla yürüttüğü soruşturma kapsamında verilen 27.09.2012 tarihli ve 12-46/1409-461 sayılı 3M kararında pişmanlık başvurusu şifahen yapılmıştır. Akabinde 3M tarafından ilgili başvuru kapsamında 7 adet belge sunulmuştur. Söz konusu belgeler: 3M'nin organizasyon şeması, bazı kişilerin bilgisayarlarından doküman sildiğine ilişkin denetim şirketi raporu, muhtemel uyumlu hareketlerin gerçekleştiğinden şüphelenilen ihalelerin listesi, "Mahşerin Atlıları" ifadelerinin yer aldığı belge, 16.12.1998 tarihli ve 04.09.1999 tarihli toplantı tutanağı ve 17. Bölge ihalesine ilişkin e-posta ve ekidir. Başvuruda karteğe taraf olduğu ifade edilen teşebbüslerin çalışanlarının ve hukuk danışmanının ifadelerine yer verilmiş, ancak bunlara ilişkin belge sunulamamıştır. Benzer şekilde sunulan toplantı tutanağında bir anlaşmanın var olduğu gözükmekle birlikte 3M tarafından bahse konu ihaleye katılanların tam listesi ve ihale sürecine ilişkin detaylı bilgi verilmemiştir. Sürecin sonunda raportör heyeti 5 teşebbüs hakkında 4054 sayılı Kanunu ihlal ettiği ve 3M'nin pişmanlık başvurusunun Yönetmelik'in 4. maddesinin birinci fıkrası kapsamında koşulları sağlamadığı dolayısı ile diğer teşebbüsler gibi 3M'ye de idari para cezası uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak kararda, Kurul oy çokluğu ile 4054 sayılı Kanunun 4. maddesinin ihlalinin kanıtlayacak yeterli delil olmadığına karar vermiş ve söz konusu teşebbüslere para cezası vermemiştir. Herhangi bir inceleme yokken söz konusu başvuru yapılmış ancak

Bu riskler ve belirsizlikler nedeniyle pişmanlık programı, teşebbüsler açısından cazip ve başvuruda bulunmaya teşvik edici olmalıdır. Aksi halde teşebbüsler, programa başvurmadan kaçınacaktır (Coşkun 2014, 93).

Pişmanlık Yönetmeliği'nin 4. maddesi tam bağışıklığı ve para cezası verilmeyen durumları düzenlemektedir. Yönetmelik'in 5. maddesinde düzenlenen husus ise, başvuranın kısmi olarak bağışık tutulması, bir diğer ifade ile para cezasından indirim alması durumudur.

Görüldüğü üzere Pişmanlık Yönetmeliği'nde, kartel üyelerinin işbirliğine bağlı olarak tam cezasızlık/bağışık veya ceza indiriminden yararlanabileceği iki başvuru türü bulunmaktadır. Tam cezasızlık başvuruları soruşturma öncesinde, ceza indirimi başvuruları ise soruşturma sırasında belirli bir zaman diliminde yapılabilmektedir.

1.2.1. Tam Bağışıklık

Pişmanlık Yönetmeliği'nde tam bağışıklığa ilişkin düzenlemeler 4. ve 7. maddelerde yer almaktadır. 4. madde, teşebbüslere ve teşebbüs birliklerine para cezası verilmemesine; 7. madde ise yönetici ve çalışanlara, ceza verilmemesine ilişkindir.

Kurulun elinde karteli ispat edecek herhangi bir belge yokken, önaraştırma yapmaya karar verilmesinden soruşturma raporunun tebliğine kadar, diğer kartel taraflarından ve kartel kolaylaştırıcılarından bağımsız bir şekilde belirlenen koşulları yerine getiren ilk başvuru sahibine para cezası verilmez. Kurulun, elinde yeterli delil bulunmadığı esnada yapılan pişmanlık programı başvurularında, tam bağışıklık verilmesi yönünde bir takdir hakkı söz konusu değildir.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus tam bağışıklıktan yararlanmak için başvuruda bulunanın diğer kartel taraflarını kartel oluşturmaya zorlamamış olması gerektiğidir. Nitekim bu durumda başvuran tam bağışıklıktan değil indirimden istifade edebilecektir (Kekevi 2009, s. 100).

sunulan belgeler başka bilgi ve belgelerle desteklenmediği için Kurul yeterli delil olmadığına hükmetmiştir. Öte yandan Kurulun 11.11.2010 tarihli ve 10-72/1503-572 sayılı *Berk Gaz* kararında da teşebbüs her ne kadar sunduğu belgeler neticesinde tam bağışıklık alsa da, yine sunmuş olduğu belgelerden ihalelerde danışıklı hareket ettiği tespit edildiğinden adli yargı denetimine tabi tutulmuş ve cezai yaptırımla karşı karşıya kalmıştır.

Türk pişmanlık programı uygulamalarında teşebbüslerin yöneticileri ve çalışanları da bağışıklık ve indirimden yararlanabilmektedir. Bu hususta Türk rekabet hukuku çerçevesinde pişmanlık müessesesi Avrupa Birliği (AB) mehz mevzuatından ayrılmaktadır. Nitekim Komisyon, yönetici ve çalışanları ihlalden sorumlu tutmamaktadır (Toprak 2020, s. 14). Teşebbüs veya teşebbüs birliklerince pişmanlıktan faydalanılabilmesi için yönetici veya çalışanlarca yapılan bir pişmanlık başvurusunun bulunmaması gerekir. Ek olarak tam bağışık tutulan başvuru sahibinin yöneticileri ve çalışanlarına da para cezası verilmemektedir.¹⁰

4054 sayılı Kanunun 16. maddesinin altıncı fıkrası kapsamında bağışıklıktan yararlanılabilmesi konusunda, gerek teşebbüsler arasında gerek yönetici ve çalışanların kendi aralarında gerekse de teşebbüslerle yönetici ve çalışanları arasında üçlü bir yarış oluşmaktadır. Dolayısıyla Kurum nezdindeki her türlü temsil ilişkisinde ilgili kişi ve tarafların bu durumu göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Çünkü teşebbüs, yönetici veya çalışanların birbirleri aleyhinde verebilecekleri ifadelerle cezalardan bağışıklık veya indirim kazanabiliyor olmaları, taraflar arasında bir menfaat çatışması doğurmaktadır.

İlgili düzenlemeler incelendiğinde, teşebbüslerin tam bağışıklıktan faydalanabilmesi için başvuran hakkında önaraştırma yapılmasına karar verilmemiş olması, pişmanlık başvurusundan önce Pişmanlık Yönetmeliği kapsamında Kuruma intikal etmiş başkaca bir başvurunun bulunmaması ve ayrıca Yönetmelik'in 6. ve 9. maddelerinde belirlenen koşullarının sağlanması gerekmektedir.

Peki bir teşebbüsün tam bağışıklık talebinin reddedilmesi halinde, başvurusu ile ilgili nasıl bir prosedür izlenmelidir? Yani tam bağışıklık başvurusu reddedilen teşebbüs için talep etmese de indirim hükümleri çerçevesinde değerlendirilme yapılması gerekir mi?

Bu soruya cevaben henüz güncellenmemiş Pişmanlık Kılavuzu'nun 23. paragrafında, teşebbüs tarafından yapılan aktif iş birliği

¹⁰ Kurulun ihlalde belirleyici etkisi olan kişilere ceza verilmesi açısından ilk kararı olan *Otuzbir Kimya* kararında Sodaş Sodyum ve Otuzbir Kimya'nın aralarında anlaşarak pudra sodyum sülfat ile kristal sodyum sülfatın fiyatını belirledikleri ve müşteri paylaşımına gittikleri iddiası ile bir soruşturma yürütülmüştür. Sodaş tarafından, ön araştırma kararından sonra pişmanlık başvurusunda bulunulmuştur. Kurul, söz konusu kararda tam bağışıklık tanımamış ancak para cezasında indirimle gitmiştir. Ek olarak Kurul, bu kararda ihlalde belirleyici etkisi olan kişilere de ceza vermiş, fakat pişmanlık başvurusunda bulunan Sodaş genel müdürünün cezasında indirimle gitmiştir.

başvurusunun, özellikle tam bağışıklık talep edilmediği takdirde, söz konusu başvurunun para cezası verilmeyip, para cezalarında indirim rejimleri çerçevesinde değerlendirilmeye tabi tutulacağı belirtilmektedir. Şayet teşebbüs, cezasızlık talebinin Kurul tarafından uygun görülmemesi halinde, başvurunun indirim hükümlerine göre incelenmesini arzu etmiyorsa, bu iradesini açık bir şekilde beyan etmelidir. Aksi takdirde, otoriteye sunulan bilgi ve belgelerin, Yönetmelik'in 6. veya 9. maddelerinde öngörülen koşulları sağlayıp sağlamadığı, her iki açıdan da tetkik edilecektir. Burada henüz güncellenmemiş olmakla birlikte yeni Kılavuz yayımlanana kadar başvuran lehine yorum ilkesi gereğince pişmanlık başvurusunda bulunurken sadece tam bağışıklık istenilmesi ve bu talebin reddedilmesi halinde, teşebbüs ceza indirimi için ayrıca değerlendirme yapılmasını istemiyorsa bunun da belirtilmesi gerekir. Aksi halde, her iki olasılık da değerlendirilecektir.

1.2.2. Kısmi Bağışıklık

Pişmanlık Yönetmeliği'nde kısmi bağışıklığa ilişkin düzenlemeler 5. ve 8. maddelerde yer almaktadır. 5. madde, teşebbüslere ve teşebbüs birliklerine para cezasından indirim verilmesine; 8. madde ise, yönetici ve çalışanlara, para cezasından indirim verilmesine ilişkindir.

Bu kapsamda ilgili maddede tam bağışıklıktan yararlanamamakla birlikte Kurulun önaraştırma yapmaya karar vermesinden itibaren, soruşturma raporunun tebliğinden önce olmak kaydıyla soruşturma bildiriminin tebliğini takip eden üç ay içinde diğer kartel taraflarından ve kartel kolaylaştırıcılarından bağımsız bir şekilde bilgi ve belgeleri sunan ve koşulları yerine getiren başvuru sahiplerine verilecek para cezalarında indirim yapılacağı düzenlenmiştir. Kısmi bağışıklıkta, tam bağışıklıkta olduğu gibi, teşebbüs yöneticileri ve çalışanları da bağışıklık ve indirimden yararlanabilmektedir.

Bunun yanı sıra, ilgili konu bağlamında Pişmanlık Kılavuzu'nun 26. paragrafında; "Pişmanlık Yönetmeliğinin 5. veya 8. maddesinden yararlanabilmek için, 6. veya 9. madde çerçevesinde "kartelin etkilediği ürünler, kartelin süresi, karteğe taraf olan teşebbüslerin isimleri, kartelle ilişkili görüşmelerin tarihleri, yerleri, katılımcıları ve kartelle ilgili sahip olunan diğer bilgi ve belgeler" sunulmalı şeklinde bir düzenleme yer almaktadır.

Hâlihazırda Pişmanlık Kılavuzu değişmemiş ve Yönetmelik ile entegre edilmemiştir. Pişmanlık Kılavuzu'nun 26. paragrafında bu nedenle belge sunulan ve koşulların taşındığı her durumda indirim verileceği belirtilmektedir. Geçmiş tarihli Kurul kararlarında da¹¹, Pişmanlık Kılavuzu'nun 26. paragrafı dikkate alınarak, Kurulun elindeki delillere katma değer katacak delil sunulmamasına rağmen, aktif işbirliğine başvuran tarafın ihlali açıklayıcı nitelikteki sunduğu bilgi ve belgelerin Pişmanlık Yönetmeliği'nin 6. maddesinde yer alan şartları sağladığına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu nedenle yeknesaklık sağlamak adına ilgili Pişmanlık Kılavuzu hükmünün Yönetmelik hükmüne paralel olarak değiştirilmesi gerekmektedir. Nitekim değişen Yönetmelik hükmü ile sunulacak bu deliller Kurulun elindeki mevcut delillere önemli ölçüde katma değer ekleyecek deliller olmalıdır. Dolayısıyla artık Yönetmelik'in 6. veya 9. maddesindeki koşulların sağlandığı her durumda para cezalarında indirim yapılamayacaktır.

Pişmanlık Yönetmeliği'nin 6. ve 9. maddeleri bağışıklıktan yararlanma koşullarını düzenlemektedir. Bu şartlara göre, teşebbüsün kartelle ilişkili bilgi ve belgeleri sunması, belirli istisnalar dışında kartel üyeliğini sonlandırması ve Kurum ile işbirliğini sürdürmesi gerekmektedir.

Burada değinilmesi gereken nokta, sunulan belgelerin taşınması gereken niteliklerdir. Pişmanlık Yönetmeliği'nin 6. maddesinde bağışıklıktan yararlanabilmek için tüm şeffaflığı ile başvuru sahibinin başvuru konusu kartelin etkilediği ürünler, kartelin coğrafi kapsamı, kartelin süresi, karteğe taraf olan teşebbüslerin ve varsa kartel kolaylaştırıcılarının isimleri ve/veya ticaret ünvanları ile adresleri, kartelle ilişkili görüşmelerin tarihleri, yerleri, katılımcıları, kullanılan görüşme araçları ve kartelle ilgili sahip olunan diğer bilgi ve belgeleri sunulması gerektiği belirtilmektedir.

Pişmanlık programına başvuran kişinin kısmi bağışıklıktan yararlanabilmesi için yani para cezasından indirim alabilmesi için sunulan bilgi ve belgelerin *katma değer yaratan belge* niteliğinde olması gerekmektedir. Nitekim bu husus Yönetmelik'in 6. maddesinin ikinci fıkrasında da açıkça vurgulanmıştır. Yönetmelik'te yer alan bu düzenlemeye bakıldığında katma değerli bir belge sunma şartı yalnızca kısmi bağışıklık durumu için aranan bir yükümlülüktür. Söz konusu

düzenleme eski Yönetmelik'te yer almayıp 2023 yılındaki değişiklikle getirilmiştir. Ayrıca tam bağışıklık aşamasında sunulan belgeler için de genel bir standart düzenlemiştir. Nitekim tam bağışıklık için her ne kadar katma değer yaratan belge sunma koşulu aranmasa da Yönetmelik'in 6. maddesinde belirlenen bilgi ve belgeleri sunan ve koşulları yerine getiren kişiye bağışıklık tanınacaktır.

Burada pişmanlık programlarına başvuruyu teşvik ile aranan belgenin standardına ilişkin ek bir açıklama yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. 2020 yılında pişmanlık programları gibi teşebbüslerin ihlali kabul etmesi ile idari para cezasından indirim yapılmasını sağlayan uzlaşma müessesesi 4054 sayılı Kanun'a girmiştir. Bununla birlikte söz konusu pişmanlık programı ile uzlaşmanın beraber uygulanması teşebbüslerin ciddi oranlarda indirim almasını sağlamakta ve ilgili programlara başvurulmasını teşvik etmektedir. Ancak burada teşebbüsün hem uzlaşma indirimi hem de pişmanlık indirimi almasının Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma Uyumlu Eylem ve Kararlar İle Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Halinde Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik'in (Ceza Yönetmeliği) ve cezaların caydırıcılığını azaltma ihtimali vardır. Bu nedenle burada teşebbüsün sunacağı belgeye yeni Yönetmelik ile yüksek bir standart getirilerek bir denge oluşturulmak istendiği söylenebilecektir.

Pişmanlık Yönetmeliği'ne 2023 yılında getirilen katma değer yaratan belge koşulu ile teşebbüslerin kısmi bağışıklıktan yararlanabilmesi için sunulan bilgi ve belgelerin sürece bir değer katması ceza indirimi veya cezasızlık için bir ön koşul olarak belirlenmiştir. Doğaldır ki Kurul herhangi bir işleme başlamadan kendisine bir belge ibraz edildiğinde, söz konusu belge otomatik olarak katma değere sahip olacaktır. Otoritenin elinde herhangi bir belge olmamasındansa koşulları taşıyan bir adet belge dahi sunulması doğası gereği incelemeye bir değer katacaktır. Bu nedenle burada teşebbüs tam bağışıklıktan faydalanacaktır. Bu çerçevede mevzuatta katma değer koşulu sadece kısmi bağışıklık için düzenlemiştir.

Elbette bu noktada Kurulun pişmanlık başvurusu kapsamında sunulan belgelerin sayısından ziyade niteliği itibariyle bir değerlendirme yapacağı da unutulmamalıdır. Önemli olan söz konusu belgelerin ihlali ispatlamadaki kuvvetidir.

Katma değer sağlama hususunda söz konusu değişiklikle hukukumuzun AB mehz mevzuatına yakınsandığı söylenebilecektir

(Kekevi 2009, s. 90). Yönetmelik'in eski hali ile ilgili olarak aslında böyle bir koşulun Yönetmelik'te yer almamasının var olan belirsizliği ortadan kaldırmak ve başvuran lehine yorum yapmak adına bilinçli olarak yapıldığı belirtilmektedir. Bunun temelinde ise Yönetmelik'in 5. maddesi kapsamındaki şartları taşıyan belgelerin ibrazının zaten Kurulun elindeki belgelere bir değer sağlayacağı düşüncesi yatmaktadır. Bu çerçevede, teşebbüs tarafından sunulan bilgi ve belgelerin, teşebbüsün başvuru anındaki güncel bilgisi olmasının yanı sıra tam, doğru ve soruşturma konusuyla ilgili olması gerektiği kuşkusuzdur. İlave olarak, Yönetmelik'in 6. ve 9. maddesi çerçevesinde teşebbüsün sunduğu bilgi ve belgelerin hangi bağlamda sunulduğunun, delillerin soruşturma konusuyla ilgisinin nasıl kurulduğunun mümkün olduğu kadarıyla açıklanması gerekmektedir.

Teşebbüsler, kartelle ilgili sahip olunan tüm bilgi ve belgeleri içeren bir başvuruyu doğrudan yapabileceği gibi kendilerine Yönetmelik kapsamında sunulan süre içinde de yapabilir. Bu durumda söz konusu başvuru sıraya alınmaktadır. Elbette gerekli görülmesi durumunda yazılı bir taleple bu bilgi ve belgelerin sunulabilmesi için tarafa süre verilebilmekte, daha sonra yazıya geçirilmek üzere şifahi olarak da bilgilerin edinilmesi mümkün olmaktadır (Kekevi 2009, s. 105). Ancak burada teşebbüse süre verilebilmesi ve sıraya alınması için bazı yükümlülükler getirilmiştir. Bu sürenin verilebilmesi için başvuru sahibi; kartelin etkilediği ürünleri, kartelin süresini ve kartele taraf olan teşebbüslerin ve varsa kartel kolaylaştırıcılarının isimlerini ve/veya ticari ünvanlarını sunmak zorundadır.

Ayrıca Pişmanlık Yönetmeliği'nin 6. ve 9. maddelerinin altıncı fıkraları uyarınca, bir aktif işbirliği başvurusunun ardından Kurulun, başvuru yapan teşebbüsün ve bu teşebbüs yöneticilerinin cezadan bağışık tutulup tutulmayacağı hususunda karar alması ve bu kararı başvuru sahiplerine tebliğ etmesi gerekmektedir.

1.3. Katma Değer Yaratın Belge Kavramı ve Rekabet Hukuku Uygulamaları

1.3.1. Tanım ve Kavramsal Çerçeve

Yönetmelik'in 4. maddesi, tam bağışıklık için ek delil sunma zorunluluğu getirmese de, ön araştırma sonrası yapılan pişmanlık başvurularında

katma değerli belge sunulması şarttır. Bu kapsamda katma değer yaratan belge sunma zorunluluğunun getirildiği aşama Kurulun önaraştırma yapmaya karar vermesinden itibaren başlamaktadır.

Pişmanlık Yönetmeliği, yeni bir tanım olarak, katma değer yaratan belgeyi “Kurulun elindeki deliller dikkate alındığında, Kurulun karteli ispat etme imkânını güçlendirecek bilgiler ve belgeler” şeklinde tanımlamıştır. Buna örnek olarak başvuranın bilgisine sahip olduğu ölçüde kartelle ilişkili görüşmelerin ispatında kullanılabilecek faturalar, notlar, ajandalar, toplantı tutanakları, iç-dış yazışmalar, seyahat kayıtları, raporlar, çalışma metinleri, tablolar, elektronik kayıtlar, bilgisayar çıktıları, kredi kartı ekstreleri, telefon dökümleri gibi her türlü defter, evrak, bilgi ve sair vasıta katma değer yaratan belge sayılabilir.

Pişmanlık Yönetmeliği her ne kadar katma değer yaratan belgenin tanımını yapsa da bu tanım kapsayıcı ve katma değer yaratan belgenin ne olduğu noktasında yeterli bir tasviri içermemektedir.

Bu noktada katma değerli belgenin ne olduğunun tespit edilmesi gerekir; ancak katma değer yaratan belge tanımının sınırlarını çizmek oldukça güçtür. Çünkü Yönetmelik’te yapılan tanım muğlak ve çerçevesi çizilmemiş ham bir tanımdır. Bu noktada bu tanımın muğlak bırakılmasının söz konusu kavramın içtihatlarla şekillenmesinin istenilmesinden kaynaklandığı söylenebilecektir. Nitekim kavramın kendisi de betimlemesi zor ve soyut özellikleri olan bir kavramdır. Bu nedenle Pişmanlık Yönetmeliği’ndeki ilgili maddeler, pişmanlık programlarının hedefleri doğrultusunda yorumlanmalıdır.

Pişmanlık mekanizmasının birincil hedefi kartellerin tespit edilmesi ve sonlandırılmasıdır. Bunun yanı sıra soruşturma sürecinin kısaltılması ve hızlandırılması suretiyle etkinlik yaratılması da hedefler arasında sayılabilecektir.

Pişmanlık programında öncelikle bir kartel yapısının organizasyonunun ortaya çıkarılması beklenir. Kurulun önaraştırma yapmaya karar vermesinden sonra yapılan başvurularda sunulan bu belgeler Kurulun elinde mevcut olandan daha fazla bilgi edinmesine olanak tanımalıdır. Örneğin yapılan önaraştırma ya da soruşturma sürecinde Kurulun hâlihazırda tespit edemediği bir tarafın ilgili incelemeye dâhil edilmesine neden olabilecek bir belge hem pişmanlık programının amacına hem de Kurulun elinde olmayan bir belgeye hızlı ve kamu kaynağı kullanılmadan erişilmesine hizmet edecektir (Coşkun

2014, s. 84). Burada önemli olan, sunulan belgenin, Kurulun zaten sahip olduğu bilgilerden daha değerli ve soruşturmayı ilerletici nitelikte olmasıdır. Tüm pişmanlık başvuruları kartelin tespitini sağlamaz. Bazen de pişmanlık başvuruları Kurumun elindeki bilgileri ve tespit edilen karteli kanıtlama olasılığını güçlendirir (OECD 2023, s. 4).

Başvuranlarca sunulan her belgenin niteliği her zaman kolay tespit edilememektedir. Bu noktada mevzuatta bulunan belirsizliğin yani Kurulun karteli ispat etme imkânını güçlendirecek bilgilerin neler olduğunun saptanması önem arz etmektedir. Bu kapsamda hangi tür bilgi ve belgelerin mevcut dosya kapsamını güçlendireceği ya da dosya kapsamında yeni bir taraf eklemeyen veya kartel yapılanmasına dair önemli ve derin bilgiler içermeyen belgelerin akıbetinin ne olacağı gibi sorular gündeme gelmektedir. Örneğin; soruşturma/önaraştırma sürecinde elde edilen delil/deliller mevcutken başvuran tarafından kartelin taraflarını artırmayan, karteğe dair yeni bilgiler vermeyen ancak eldeki zayıf düzeydeki delili destekler ve güçlendirir nitelikte belgeler sunulması halinde ne yapılması gerekmektedir? Bu durumda başvurunun nasıl neticelendirilmesi gerekmektedir?

Bu bağlamda, sunulan destekleyici mahiyetteki delillerin, mevcut delillerin zayıflığını gidererek onların ispat gücünü ve inandırıcılığını ne ölçüde artırdığına dair kapsamlı bir analiz yapılmalıdır. Eğer sunulan belgeler yeni bilgi sunmaktan ziyade, mevcut delilleri güçlendirerek kartel iddiasını güçlendiriyorsa Kurulun soruşturma açma yönünde bir karar tesis etmesi mümkün olabilecektir. Aksi takdirde, sunulan belgelerin yalnızca mevcut delilleri teyit etmesi ve kartelin kapsamına veya işleyişine dair herhangi bir yenilik sunmaması durumunda, ön araştırmanın sonlandırılması veya soruşturma açılmasına gerek olmadığı yönünde bir karar tesis edilebilecektir.

Pişmanlık programı, doğası gereği kartel gibi ağır bir ihlal türünde Kurumun bundan haberdar olmasını kolaylaştırmak ve pazardaki bu yapının bir an önce çözünmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda *güçlendiren* ifadesinden tam olarak ne anlaşılması gerektiği sunulan belgelerde aranan özellikler ile birlikte değerlendirilmelidir. Yani teşebbüsün, indirim hakkı kazanmak için, Kurulun sahip olduğu delillere katkı sağlayan delilleri sunması gerekmektedir. Bu açıdan başvurunun kabulü, Pişmanlık Yönetmeliği'ndeki şartları taşıyan ihlale ilişkin detaylı, somut, güçlü, kritik, güvenilir ve orijinal olan bir başka ifade ile katma değer yaratan bir bilgi/belge sunulmasına

bağlıdır. Ek olarak teşebbüse uygulanacak indirimin oranı katma değer yaratma şartını sağlayan teşebbüsün programa başvuru sırasına göre belirlenecektir. Sunulan bu delillerin katma değer yaratması teşebbüsün indirim alabilmesi için gereklidir. Bu nedenle sunulan belgenin katkısı ile alınacak indirim arasında bir illiyet bağından söz edilmektedir.

1.3.2. Katma Değer Yaratın Belge ve Niteliğı

Katma değeri yaratın belge kavramı, Kurulun takdirine bağılı olarak uygulanır. Kurul katma değeri yaratın belgeyi değeriendirirken bir dizi faktörü dikkate almalıdır. Bu değeriendirme, hem adil bir soruşturma süreci sağılamak hem de rekabet ihlallerini etkili bir şekilde ortaya çıkarmak için elzemdir.

Öncelikle, başvuru kapsamında sunulan belgeler kartele dair detaylı bilgi içermelidir.¹² Nitekim Pişmanlık Kılavuzu'nda da, sunulan delillerin başvuru zamanındaki mevcut delilleri güçlendirmesi veya ayrıntılandırması gerektiğı vurgulanmaktadır. Bu kapsamda ihlal zamanına ait, yazılı ve doğrudan deliller diğeri belgelere nazaran daha değeri görülmektedir (Toprak 2020, s. 39). Bu detaylandırma kartelin taraflarının, toplanma yerlerinin, toplantı tutanaklarının sunulmasına ilişkin olabileceğı gibi aralarında gerçekleştirilen WhatsApp, e-posta gibi yazışmalarına da ilişkin olabilir. Burada belgelerin içeriğı ve bilginin ne denli detaylı ve bilgilendirici olduğı önemlidir. Nitekim Kurulun 2017 yılındaki *Banka* kararında¹³ başvuran teşebbüsün ceza almaması, Kuruma ihlale dair kanıt sunması ve tüm bilgi taleplerine kapsamlı yanıt vermesiyle gerekçelendirilmiştir.

Benzer şekilde Kurulun 2019 tarihli *Ambarlı Ro-Ro* kararında¹⁴; sunulan belgelerin detaylı olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Dosya kapsamında sunulan bilgi ve belgeler çerçevesinde; ihlalin başlangıç tarihinin yerinde incelemede bulunan bilgi ve belgelerin tarihlerinden öncesine ait olması, fiyatlara ilişkin bilgi değerişimi hususunda tamamlayıcı bilgi ve belgelerin sunulmuş olması, ihlalin taraflarına ve işleyişine ilişkin detaylı bilgi ve belgeler sunulmuş olması kararda katma değeri yaratın bir katkı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca bu kapsamda teşebbüs

¹² Benzer şekilde Komisyon da katma değeri kavramından bulguları güçlendiren ayrıntılandırın anlamının çıkarılması gerektiğini belirtmektedir (Uyanık 2002, s. 42).

¹³ Karar Sayısı: 17-39/636-276, Karar Tarihi: 28.11.2017.

¹⁴ Karar Sayısı: 19-16/229-101, Karar Tarihi: 18.04.2019.

tarafından sunulan bilgi ve belgelerin, teşebbüsün başvuru anındaki en güncel bilgisi çerçevesinde tam, doğru ve soruşturma konusuyla ilgili ve hangi bağlamda sunulduğunun, soruşturma konusuyla ilgisinin nasıl kurulduğunun mümkün olduğu kadarıyla açıklanmasının gerekli olduğu değerlendirilmiştir.

Bununla beraber rekabet otoritesince daha önce bilinmeyen kritik bilgiler sunulması da belgelerin değerlendirilmesi aşamasında dikkat edilen bir başka unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sunulan bu belgelerin güvenilir, orijinal ve doğruluğu kanıtlanmış olması önemlidir. Aynı zamanda söz konusu belgelerin doğruluğu ve güvenilirliği teyit edilebilir olmalıdır. Kurulun *Burdur Makine Mühendisleri* kararında,¹⁵ önaraştırma sürecinde Pişmanlık Yönetmeliği'nden faydalanılmak istenilmiştir. Bu kapsamda başvuran teşebbüs tarafından, Kurula kartelin zamanı, ilgili kişiler, kartel yapısına ilişkin hususları içeren bilgiler ve şahsi kasa defteri gibi belgeler sunulmuştur. Sunulan belgelerden kasa kayıtlarının kartel uygulamasının süresine ilişkin veriler içerdiği düşünölmekle birlikte kayıtların ilgili başvuru sahibince kendi kendine hazırlanan ve herhangi bir resmi onay görmemiş belgeler olması, başkaca harici bilgi ve belgelerle desteklenememiş olması, diğer yandan kaydı tutan başvuru sahibince de içeriğinin net bir biçimde hatırlanamaması nedenleriyle hukuken dikkate alınmaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak yine de sunulan diğer belgeler yeterli görölmüş ve teşebbüse idari para cezası verilmemiştir.

Yine kartelin ne kadar sürdüğü, ne zaman başladığı gibi bilgiler cezalandırılabilme açısından önemli bir parametredir. Bu nedenle buna ilişkin bilgiler de katma değer yaratan belge niteliği taşıyabilecektir. Sunulan deliller neticesinde, başta ihlalin süresinin uzaması olmak üzere herhangi bir nedenle para cezasının artırılması gerekirse, bu artıştan, ilgili delilleri ilk olarak sunan teşebbüs ya da teşebbüsten bağımsız başvuruda bulunan ilk yönetici veya çalışan etkilenmeyecektir. Artış yalnızca kartelin diğer üyeleri aleyhine sonuç doğuracaktır. Yani indirimden yararlanmak için sunulan bilgi ve belgeler neticesinde kartelin süresinin üç değil de altı yıl olduğu sonucuna ulaşılsa, kartel taraflarına uygulanacak ceza oranı değişecektir. Ancak bu artıştan bilgi ve belgeyi ilk olarak sunan teşebbüs, yönetici veya çalışan etkilenmeyecektir.

Kurulun *Ambarlı Ro-Ro* kararında ihlalin süresine ilişkin sunulan belgelerin değerlendirilmesine ilişkin hususlar da yer almaktadır. Kararda, yerinde incelemede elde edilen belgelerin ihlalin varlığını yeterli ölçüde göstermesine karşın pişmanlık programı ile sunulan belgelerin ihlalin süresini uzatan ve Kurumun tespit ettiği süreden daha uzun süre ihlalin devam ettiğini saptamasına yarayan deliller olduğu belirtilmiştir. Burada Kurul diğer teşebbüsler bakımından pişmanlık başvurusu kapsamında sunulan belgeleri dikkate almış ve pişmanlık başvurusunda bulunan teşebbüs haricinde ihlal süresini sunulan belgelerdeki süreye göre tespit etmiştir.

Kurulun 2014 yılında vermiş olduğu *Aksaray Fırıncılar* kararında¹⁶ Aksaray'da faaliyet gösteren fırınların anlaşmak suretiyle ekmek satış fiyatını birlikte belirledikleri iddiası ile yürüttüğü soruşturmada, haklarında soruşturma yürütülen teşebbüslerin tamamı pişmanlık başvurusunda bulunmuştur. Bu çerçevede tüm teşebbüsler kartelin varlığını kabul etmiştir. Pişmanlık başvurusunda bulunanlar tarafından Pişmanlık Yönetmeliği'nin 6. maddesi çerçevesinde; kartelin etkilediği ürünler, kartelin süresi, karteğe taraf olan teşebbüslerin isimleri, kartelle ilişkili görüşmelerin tarihleri, yerleri katılımcıları ve kartelle ilgili sahip olunan bilgi ve belgeler hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Bu belgeler kapsamında Aksaray Merkez'de faaliyet gösteren 45 teşebbüs arasında 2013 yılının Şubat ayında kartel niteliğinde bir anlaşma yapıldığı saptanmıştır. Bu çerçevede bu teşebbüslerden Kuddusi GÜVERCİN-Beyazsaray Gıda Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ye ve Fatih YUMURT-Ruşenoğulları Unlu Mamulleri Gıda İnşaat Madencilik ve Canlı Hayvan Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ye (Elit Unlu Mamulleri) başvuru sırası gözetilerek 1/2 ve 1/3 oranında indirim uygulanmıştır. Geri kalan 42 teşebbüs hakkında ise 1/4 oranlarında indirim uygulanmıştır.¹⁷

Pişmanlık programı çerçevesinde yapılan bir başvuru kartelin taraf sayısını artırmamakla birlikte taraflardan birinin karteğe dâhil olma süresini değiştiriyorsa ancak cezalandırılabilirlik açısından değişiklik yaratmıyorsa bu durumda nasıl bir tutum sergilenmelidir? Örneğin; kartel süresinin, sunulan belgeyle aslında 3 yıl 2 ay değil de 3 yıl 7 ay olduğu tespiti yapılabiliyorsa¹⁸, böyle bir durumda sunulan belgeler

¹⁶ Karar Sayısı: 14-15/287-120, Karar Tarihi: 16.04.2014.

¹⁷ Kurul aynı kararda Salih Altınsoy-Fatih Pide Fırını'na ise idari para cezası verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir.

¹⁸ 27.12.2024 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Yönetmelik'i kapsamında başlangıç ceza

kartele dair önemli sayılabilecek ya da Kurulun sahip olduğu temel cezayı belirlemedeki takdirini ve kanaatini etkileyebilecek bir bilgi olabilecek midir?

Böyle bir durumda öncelikle sunulan bilginin soruşturmaya olan katkısının ve aktif işbirliği prensiplerine uygunluğunun değerlendirilmesi gerekir. Eğer bu bilgi, kartelin işleyişinin daha iyi anlaşılmasına, diğer tarafların sorumluluklarının netleştirilmesine veya soruşturma sürecinin hızlanmasına katkı sağlıyorsa, başvurunun kabul edilebileceği ve uygulanacak ceza indirim oranının belirlenmesinde söz konusu durumun dikkate alınabileceği değerlendirilebilecektir.

Öte yandan belgelerin teşebbüse uygulanacak cezai yaptırımında bir değişiklik yaratmaması, bilginin değerini azaltmamaktadır. Keza pişmanlık programının temel amacı kartelin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktır. Aynı zamanda pişmanlık kapsamında sunulan belge cezalandırılabilirlik açısından süreyi etkileyen bir değişiklik yaratmasa da Kurulun nihai cezayı belirlerken dikkate aldığı hususları etkileyebilir. Şöyle ki Ceza Yönetmeliği'nde teşebbüslere uygulanacak başlangıç ceza oranının, özellikle, ihlal dolayısıyla gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı ile ihlalin niteliğinin açık ve/veya ağır olup olmadığı gözetilmek suretiyle belirleneceği düzenlenmiştir. Bu bağlamda temel cezanın belirlenmesinde Kurula geniş bir takdir hakkı verilmiştir. Dolayısıyla kartelin süresine ilişkin sunulan belgelerin Kurulun temel cezayı belirlemede takdir hakkını kullanırken kanaatini etkileyebilecek belge niteliğine haiz olabileceği söylenebilecektir. Ayrıca değerlendirme yapılırken tereddüt edilmesi durumunda Pişmanlık Kılavuzu bağlamındaki lehe yorumlama ve lehe olanın tercih edilmesi ilkesinin varlığı da unutulmamalıdır.

Fakat burada değerlendirme yapılırken dar ya da geniş bir yorumlama yapılması pişmanlıktan beklenen faydayı da bertaraf edebilme ihtimali taşımaktadır. Nitekim teşebbüsler zaten çok da önemli olmayan bu tarzdaki belgeleri sunarak indirim alabilmek amacıyla pişmanlık müessesesini suiistimal edebilir. Bu nedenle bu tür başvuruların her olayın kendi koşulları ve Pişmanlık Yönetmeliği'nin ruhu çerçevesinde değerlendirilmesi ve gerekçelendirilmesi gerektiği söylenebilecektir.

oranının 3 ila 4 yıl arasındaki ihlal süresinde teşebbüse uygulanacak cezanın 3/5 oranında artırılacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle bu aralıktaki ihlal sürelerinde uygulanacak artırım oranı değişmemektedir. Ancak temel cezanın belirlenmesi konusunda Kurula tanınan takdir hakkı kapsamında söz konusu belge cezanın tayininde dikkate alınabilir.

Elbette başvuran tarafından pişmanlık başvurusu kapsamında sunulan bilgi ve belgelerin, başvuru anındaki en güncel bilgi olmasının yanı sıra tam, doğru, ihlalin niteliği ve derecesini artıran ve soruşturma ile ilgili olması da gerekir. Ayrıca başvuran, sunduğu bilgi ve belgeleri hangi bağlamda sunduğunu, delillerin soruşturma konusuyla ilgisinin nasıl kurulduğunu mümkün olduğu kadarıyla açıklamalıdır.¹⁹

Belge değerlendirmesinde nazara alınması gereken bir diğer husus ise belgenin yalnızca başvuran şirketin faaliyetlerine değil, aynı zamanda diğer kartel üyelerinin davranışlarına dair de kayda değer bilgiler içermesi durumudur. Burada kastedilen husus sunulan belgenin iç yazışma olup olmadığından ziyade belgenin içeriğinin kartel yapılanmasına ilişkin esaslı ve yapının anlaşılmasına yarayan bir delil olmasıdır.

Yukarıda da izah edildiği üzere pişmanlık başvuruları bazı riskleri beraberinde getirmektedir. Bunlardan birisi de söz konusu pişmanlık mekanizmasının rakiplerce stratejik bir araç olarak görülmesidir (Ilıcak vd., 2016, s. 5). Nitekim kartel gibi yapılarda her daim üyelerin kendilerini güvenceye alma güdüsü vardır. Bu nedenle kendi iç işleyişinde bu riske karşı suni iç yazışmalar oluşturabilme ihtimalleri bulunmaktadır. Dolayısı ile sunulan belgenin bir iç yazışma belgesi olması halinde söz konusu belgeye temkinli yaklaşmakta fayda vardır. Bir başka ifade ile Kurul, pişmanlık belgelerinin sonradan uydurulmuş olma ihtimaline karşı değerlendirme yaparken bu olasılığı dikkate almalıdır. Bu amaçla iç yazışmayı destekleyen ve katma değer yaratan başkaca deliller sunulup sunulmadığına bakılması mümkündür.

Öte yandan rekabet hukukunda tek bir delile dayanılarak da ihlal isnadında bulunulması mümkündür. Dolayısıyla Kurul, sunulan bir belgenin içeriğinin ihlale ilişkin yeterli düzeyde ve ciddi bilgiler içerdiğine kanaat getirebilir. Bu nedenle Kurulun teşebbüsün iç yazışmasına içeriği itibarıyla önem atfetmesi ve ihlal sonucuna ulaşması da mümkündür. Bu açıdan bakıldığında pişmanlık kapsamında sunulan belgelerin değerlendirilmesi, her somut olayda, belgelerin soruşturmaya olan katkısı dikkate alınarak yapılmalıdır.

Pişmanlık başvurularında sunulan belgelerin açık ve anlaşılır olması beklenilmektedir. Sunulan belgeler Kurul tarafından kolayca

¹⁹ Karar Sayısı: 20-33/439-196, Karar Tarihi: 09.07.2020; Karar Sayısı: 19-16/229-101, Karar Tarihi: 18.04.2019.

incelenebilir ve değerlendirilebilir olmalıdır. Nitekim karmaşık ve anlaşılmaz deliller, soruşturma sürecini zorlaştırabilecektir. Benzer şekilde ilgisiz ve alakasız deliller de soruşturma sürecinin gereksiz yere uzamasına yol açabilecektir.

Özetle yukarıda belirtilen niteliklere sahip bilgi ve belgelerin pişmanlık kapsamında sunulması durumunda belgenin katma değer yarattığı söylenebilecek ve başvuru Kurul tarafından kabul edilebilecektir. Belgenin katma değer niteliğinin belirlenmesi, Kurulun değerlendirmesine bağlıdır ve bu durum uygulamada belirsizlik yaratabilir. Söz konusu kavram yukarıda da izah edildiği gibi rekabet hukuku açısından görece yeni bir kavramdır. Bu nedenle yorumlanması ve uygulanması birçok faktöre bağlı olarak zamanla şekillenecektir. Ancak, bu kavramın nasıl yorumlanması gerektiğine dair AB, Brezilya, Japonya gibi yabancı rekabet otoritelerinin uygulamaları, Kurulun geçmiş tarihli kararları bu kavramın yorumlanmasında yol gösterici olabilir.

1.3.3. Rekabet Kurulunun Yaklaşımı

Ülkemizde 2009 ile 2022 yılları arasında toplamda 82 adet kartel tespit edilmiş olup bu kartellerin yalnızca 18'i pişmanlık programı kapsamında yapılan başvurularla ortaya çıkmıştır (OECD 2023). Belirtilen bu sayılara bakıldığında kartellerin tespitinde pişmanlık programının yaklaşık %22 oranında kullanıldığı görülmektedir.

Bilindiği üzere yeni Pişmanlık Yönetmeliği'nin yayınlanmasının akabinde Kurulun sunulan belgelerin değerlendirmesine nasıl yaklaştığına ilişkin Kurul kararları henüz yayımlanmamıştır.²⁰ Dolayısı ile katma değer yaratma koşulunun zorunlu olduğu döneme ilişkin kararların nasıl değerlendirildiği henüz bilinmemekle beraber pişmanlık kapsamında sunulan belgenin niteliğine ilişkin pişmanlık programından yararlanmak isteyen teşebbüsler açısından yarar sağlaması amacıyla Kurumun önceki tarihli pişmanlık başvuruları ve bu başvurularda sunulan belgeler ile ilgili yapılan değerlendirmelerin daha detaylı incelemesi faydalı olacaktır. Ancak geçmiş tarihli kararlar, katma değer yaratan belge kavramının değerlendirilmesinde dolaylı

²⁰ Değişiklik sonrasında yani 2024 yılı içerisinde Kuruma beş adet pişmanlık başvurusu yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi başvurunun kabulü ve tam bağışıklık sağlanması; bir tanesi başvurunun reddi ve üç tanesi ise kısmi bağışıklıkla sonuçlanmıştır (Kurum içi yazışma).

olarak yardımcı olsa da, bu kavramın nispeten yeni olduğunu ve doğrudan bu kavrama odaklanan çok sayıda karar bulunmadığını unutmamak önemlidir.

Aşağıda, Kurulun pişmanlık başvurusu kapsamında sunulan belgeleri değerlendirdiği çeşitli kararları yer almaktadır.

Kurulun 2010 yılında verdiği *Gaz Karteli* kararında²¹ medikal gaz pazarında ihalelerde danışıklılık yapıldığı iddiası ile 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal edip etmediğinin tespiti amacıyla 55 teşebbüse soruşturma açılmıştır. Öneraştırma sürecinde, 12.03.2009 tarihinde Berk Gaz yetkilisi tarafından pişmanlık başvurusunda bulunulmuştur. Berk Gaz tarafından pişmanlık başvurusu kapsamında medikal gaz alım ihalelerinin rakip teşebbüsler arasında anlaşılacak paylaşıldığını gösteren ifadelerin yer aldığı tutanak ve belgeler, Berk Gaz ile başkaca bir rakip teşebbüs arasında kamu hastanelerinin narkoz gazı ihalelerinde rekabeti ortadan kaldırmak amacıyla bir anlaşma yapılmasına yönelik görüşmeler yapıldığına ilişkin belgeler sunulmuştur. Ayrıca yerinde incelemede elde edilen Berk Gaz'ın müşterileri ile ilgili bilgi ve değerlendirmelerin yer aldığı belgeler ve bu belgelerde yer alan ifadelerle ilgili görüşme yapılmıştır. Dolayısı ile Berk Gaz pişmanlık başvurusu kapsamında Kurula ayrıntılı bilgi ve belgeler sunarak Kurulun yeni belgelere ulaşmasını sağlamıştır. Bu nedenle Berk Gaz tarafından yapılan söz konusu pişmanlık başvurusu Kurul nezdinde kabul edilmiş ve Berk Gaz'a cezadan tam bağışıklık verilmiştir.²²

Kurul bu kararında, kamu ihalelerinde danışıklılık olması nedeni ile kartel üyeleri ile birlikte pişmanlık başvurusu yapan teşebbüsün sunduğu belgeler de dâhil olmak üzere elde ettiği tüm bilgi ve belgeleri Savcılığa suç duyurusu ile beraber iletmiştir. Dolayısı ile Berk Gaz her ne kadar pişmanlık müessesinden yararlansa da ihalelerde danışıklı hareket etmesi nedeniyle cezai müeyyide ile karşılaşmıştır (Coşkun 2014, s. 94).

Kurulun 2011 tarihli *Sun Expres* ve *Condor* kararlarında²³, Kurul Güneş Ekspres ile Condor'un fiyat tespiti yapmak suretiyle, 4054 sayılı

²¹ Karar Sayısı: 10-72/1503-572, Karar Tarihi: 11.11.2010.

²² Kurul Üyesi Murat ÇETİNKAYA ve Kurul Üyesi Reşit GÜRPINAR'ın farklı gerekçesi ile oybirliği ile karar alınmıştır.

²³ Karar Sayısı: 11-54/1431-507, Karar Tarihi: 27.10.2011.

Kanun'un 4. maddesini ihlal eder nitelikte eylemlerde bulunduklarına hükmetmiş ancak pişmanlık başvurusu olan Güneş Ekspres'e tam bağışıklık tanımıştır. Başvuru kapsamında, başvuran tarafından Kurula teşebbüsler arasından gerçekleştirilen toplantı tutanağı, sunum metni ve iki taraf arasında geçen e-posta mesajı ibraz edilmiştir. Ayrıca ihlalin süresi, ihlalin etkili ve yoğun olduğu zaman aralığı, başvuru konusu anlaşmalara taraf teşebbüslerin ana şirketlerinin hangi tarihten itibaren ilgili anlaşmalardan haberdar olduğu hususlarının yer aldığı bilgiler sunulmuştur.

Kurul *Çelik Çember* kararında²⁴, çelik çember alım ihalelerinde danışıklı hareket etmek, fiyat ve/veya satış koşullarını birlikte belirlemek ve bilgi alışverişinde bulunmak suretiyle 4054 sayılı Kanun'un ihlal edildiği iddiası ile soruşturma yürütmüştür. Dosya kapsamında, önaraştırma açıldıktan sonra ancak soruşturma bildiriminin tebliğinin henüz yapılmadığı sırada, pişmanlık başvurusu yapılmıştır. Kurul, taraflarla ilgili bulguların çoğunun, ön araştırma ve soruşturma aşamalarında uzmanlar tarafından yapılan yerinde incelemelerde elde edilen kanıtlara dayandığını belirtmiştir. Ancak, başvuru sahibinin sunduğu bilgi ve belgelerin, yerinde incelemede elde edilen bulguları doğruladığını ve ayrıca ihlalin boyutu ve süresi hakkında ek açıklık sağladığını ifade etmiştir. Bundan dolayı başvurana tam bağışıklık değil indirim uygulanmasına karar vermiştir. Söz konusu karar, katma değer yaratan belgede aranan niteliklerin tespiti için yol gösterici olsa da verildiği dönem itibarıyla Yönetmelikte aranmayan bir koşulun Kurul tarafından kararın verilmesinde etkili olması bakımından tutarsızlık içermektedir.

Pişmanlık müessesesi ile ilgili önemli bir başka karar ise *Maya* kararıdır.²⁵ Maya üreticilerinin aralarında anlaşarak ekmek üretiminde kullanılan yaş maya fiyatlarını yükselttikleri iddiası ile yürütülen bu soruşturmada, Mauri Maya tarafından ön araştırma başladıktan ve yerinde inceleme gerçekleştirildikten sonra pişmanlık başvurusunda bulunulmuştur. Başvuru kapsamında; ayrıntılı olarak gerçekleştirilen toplantı tutanakları, toplantı yerleri (konaklama yeri ve restoran fatura/fiş örnekleri, uçuş - rezervasyon vb bilgileri), katılımcı bilgileri ve Mauri'nin uzun ve detaylı şirket içi e-posta yazışmaları Kurula ibraz edilmiştir. Ayrıca kararda önaraştırma aşamasında elde edilen belgelerin,

²⁴ Karar Sayısı: 12-52/1479-508, Karar Tarihi: 30.10.2012.

²⁵ Karar sayısı: 14-42/783-346, Karar Tarihi: 22.10.2014.

teşebbüslerden Dosu Maya'nın anlaşma iradesine katıldığını gösterdiği ve pişmanlık başvurusunda sunulan bilgilerin ise bu tespiti daha açık bir hale getirdiği belirtilmiştir. Ek olarak soruşturmada bulunan belgelerle birlikte dosya konusuyla ilgili çok sayıda yazışmaya ulaşılmış ve pişmanlık başvurusu kapsamında anlaşma iradesini daha netleştiren ve özellikle kartel toplantılarını konu alan bilgiler de sunulmuştur. Soruşturma sonucunda Kurul, diğer teşebbüslere idari para cezasına hükmederken; Mauri Maya ise oy çokluğu ile tam bağışıklık elde etmiştir.

Söz konusu karar pişmanlık müessesesinden yararlanılması bakımından tartışmalara yol açmıştır. Kararın karşı oyunda²⁶ da belirtildiği üzere ilgili dönemde yürürlükte olan Yönetmelikte, tam bağışıklık konusu açıkça düzenlenmiş ve bu çerçevede başvuranların tam bağışıklıktan yararlanabilmesi için önaraştırma sonucunda elde edilen delillerin bir kartel anlaşmasını ortaya koyacak niteliğe haiz olmaması gerektiği belirtilmiştir. Başka bir ifade ile kartel yapılanmasının, pişmanlık programı kapsamında sunulan belgelerle ortaya çıkması gerekmektedir. Dosya kapsamında, önaraştırma kararından sonra, pişmanlık başvurusundan önce yapılan yerinde incelemelerde Kurulu ihlal sonucuna ulaştıracak çok sayıda somut belge elde edilmiştir. Bunun yanında pişmanlık başvurusundan bağımsız olarak dosyada ihbarcı olarak başvuruda bulunan gerçek kişi de bir kartel anlaşmasının varlığını gösterecek toplantıların yapıldığına ilişkin delilleri ortaya koymuştur. Söz konusu bilgiler, pişmanlıkta bulunan tarafça başta Kurula ibraz edilmemiş, daha sonra yapılan yazışmalarla teyit edilmiştir. Ek olarak kararın karşı oyunda, genelde pişmanlık başvurusu öncesinde yerinde incelemelerde ele geçen çok sayıda somut belge ve ihbarcı tarafından ortaya konulan doğruluğu başka yollarla da teyit edilmesi mümkün olan deliller gözetildiğinde; pişmanlık başvurusunda bulunan teşebbüsün başvurusu olmasa dahi 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaştıracak delillerin somut dosyada bulunduğu ve elde edilen delillerin piyasa da oluşan fiyat paralelliği ile birlikte değerlendirilmesi halinde ihlal sonucuna ulaşılmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle önaraştırma sonucunda elde edilen deliller, hakkında soruşturma yürütülen teşebbüslerin ihlal içinde olduklarını kanıtlamaya yeterli olduğundan, pişmanlık başvurusunda bulunanın sunmuş olduğu

²⁶ Kurul II. Başkan'ı Kenan TÜRK'ün karşı oyu.

belgelerin niteliği, zamanlaması gözetildiğinde Mauri'nin başvurusunun tam bağışıklık için gerekli koşulları taşımadığı ancak ceza indirimine konu olabileceği ifade edilmiştir.

İlgili Kurul kararına karşı, bağışıklıktan yararlanmayan Lesaffre²⁷, Pak Gıda ve Dosu Maya²⁸ dava yoluna gitmiştir. Pak Gıda tarafından Danıştay 13. Dairesi'nde açılan davada²⁹ davacı iddiaların pişmanlık hükümlerinden faydalanmak isteyen Mauri'nin suçlaması olduğunu belirterek, pişmanlık hükümlerinden faydalanan Mauri'nin ön araştırma ve soruşturma safhasında elde edilen delillere rağmen tam bağışıklıktan yararlandırılmasının hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Mahkeme konu hakkında; delillerin başka bir teşebbüste ya da pişmanlık başvurusu kapsamında elde edilmiş olmasının ispat gücünü etkilemeyeceği, pişmanlık programının rekabet otoritesi ile kartel üyelerinden biri arasında, kartelin tespitine veya ispatlanmasına yönelik işbirliği karşılığında farklı kapsamlarda imkân sağlanmasına yönelik bir durum olduğu ve rekabet hukukunda pişmanlık müessesinin amacı ve Pişmanlık Yönetmeliği uyarınca Kurula tanınan takdir yetkisi göz önünde bulundurulduğunda yürütülen işbirliğinin niteliği, etkinliği ve zamanlaması dikkate alınarak ilgili teşebbüse idari para cezası verilmemesine ilişkin Kurul kararında bu yönüyle de hukuka aykırılık bulunmadığına hükmederek davayı reddetmiştir.³⁰

Özetle *Maya* kararı, Kurul tarafından ön araştırma sürecinin başlatıldığı, hatta yerinde inceleme yapıldığı ve ihlali ispat etmeye yarayan çokça delil elde edilmesine rağmen yine de pişmanlık kapsamında sunulan belgelerin kabul edildiği ve teşebbüse tam bağışıklık sağlandığı bir karardır. Bu anlamda ilgili kararın teşebbüsleri pişmanlık programından yararlanmaya teşvik eden bir karar olduğu söylenebilecektir.

Kurulun 2015 tarihli *Hazır Beton* kararında³¹ ise hazır beton

²⁷ Bkz. Danıştay 13. Dairesi'nin 11.12.2019 tarihli ve 2017/2124 E., 2019/4245 K. sayılı Kararı.

²⁸ Bkz. Danıştay 13. Dairesi'nin 11.12.2019 tarihli ve 2017/1976 E., 2019/4246 K. sayılı Kararı.

²⁹ Bkz. Danıştay 13. Dairesi'nin 11.12.2019 tarihli ve 2015/3353 E., 2019/4244 K. sayılı Kararı

³⁰ İlgili karar temyiz edilmiş ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2020/1412 E. ve 2021/1608 K. sayısı ile davacının temyiz istemini reddetmiştir.

³¹ Karar Sayısı: 15-37/585-204, Karar Tarihi: 06.10.2015. (Benzer şekilde Kurulun 16.11.2016 tarihli ve 16-39/654-293 Karar sayılı kararının karşı oyunda da benzer bir

firmalarının anlaşarak fiyatlara zam yaptıkları ve ihalelere danışıklı teklif verdikleri iddiası ile önaraştırma yürütölmüştür. Dosya kapsamında, incelenen teşebbüslerin iletişim halinde olduklarını gösterir herhangi bir belgeye ulaşılammış ya da bu teşebbüslerin aralarında yapmış oldukları bir anlaşma tespit edilememiştir. Bu nedenle önaraştırma sonucunda oy çokluğu ile soruşturma açılmamasına karar verilmiştir.

Ancak söz konusu kararda, Kurul üyelerinden birisinin karşı oyunun gerekçesinde geçmiş dönemlerde Rekabet Kurumu nezdinde yürütölen dosyalar bakımından önaraştırma süreçlerinde elde edilemeyen ama soruşturma dönemlerinde ihlalin varlığını ortaya koyan delillere ulaşılma ihtimalinin olduğu vurgulanmıştır. Nitekim kararın karşı oy gerekçesinde pişmanlık başvurusunun hala yapılabileceğı ve dosya kapsamında delil elde etme imkânı hala varken belge edinilemediğinden bahisle soruşturma sürecinin başlatılmamasının hukuka uygun olmadığı ifade edilmiştir.

Kurul, katma değeri belgel zorunluluğu aramadığı eski Yönetmelik döneminde dahi sunulacak delillerin önemli ölçüde katma değeri sağlayacak delil olmasını beklemiştir. Nitekim yukarıda da belirtilen *Ambarlı Ro-Ro* kararında³² Kurul, ibraz edilecek deliller bakımından, önemli ölçüde katma değeri yaratan delil sunulmasını beklemese de ihlali kabul eden teşebbüs tarafından belirli bir düzeyde katma değeri yaratan belge sunulmasının gerektiğini belirterek bu durumun pişmanlık müessesesinin doğası gereğı olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu pişmanlık başvurusu, soruşturma açılması kararından sonra yapılmıştır. Öte taraftan söz konusu dosyada yerinde incelemede elde edilen belgeler ihlalin varlığına ilişkin yeterli ölçüde delil niteliğı taşımaktadır. Bu sebeple Pişmanlık Yönetmeliğı kapsamında yapılan pişmanlık başvurusu, önaraştırma kararı ile soruşturma raporunun tebliğı arasındaki sürede yapılan başvurulara uygulanan kısmi bağışıklık kapsamında ele alınmıştır.

Gaziantep ilinde oto ekspertiz hizmeti sunan teşebbüslerin fiyat tarifelerini birlikte belirlediğı iddiası kapsamında yürütölen soruşturmada³³ soruşturma evresinde Süper Test tarafından pişmanlık başvurusunda bulunulmuştur. Başvuruda Kuruma, başta kartele taraf olan teşebbüslerin isimleri, kartelle ilgili görüşmelerin tarihleri, yerleri

yaklaşım görölmektedir.)

³² Karar Sayısı: 19-16/229-101, Karar Tarihi: 18.04.2019.

³³ Karar Sayısı: 20-33/439-196, Karar Tarihi: 09.07.2020.

ve katılımcıları olmak üzere kartelle ilgili bilgi ve belgeler sunulmuştur. İlgili kararda pişmanlık kapsamında sunulan bilgi ve belgelerin niteliği hakkında teşebbüsün başvuru anındaki en güncel bilgisinin olmasının yanı sıra tam, doğru ve soruşturma konusuyla alakalı olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca sunulan bilgi ve belgelerin; hangi bağlamda sunulduğunun, delillerin soruşturma konusuyla ilgisinin nasıl kurulduğunun mümkün olduğu kadarıyla açıklanması gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede, Süper Test tarafından yapılan pişmanlık başvurusunda ihlalin başlangıç tarihi, ihlalin süresi, ihlalin taraflarına ve işleyişine ilişkin bilgi ve belgelerin sunulması pişmanlık başvurusu için yeterli görülmüş ve ilgili bilgi ve belgelerin soruşturma kapsamındaki değerlendirmelere katkı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak tarafa verilen idari para cezasında indirim yapılmıştır.

Kurulun *Beypazarı* kararında³⁴ Beypazarı ve Kınık'ın 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettikleri iddiası ile yürütülen soruşturmada pişmanlık başvurusunda bulunan Beypazarı tarafından; ihlalin süresi, etkilediği ürünler, taraf olanların isimleri, taraflar arasındaki görüşmeler gibi ihlalle ilgili bilgi ve belgelerin Kurula iletildiği görülmektedir. Dosya kapsamında sunulan bu belgeler doğrultusunda tarafa idari para cezasında indirim uygulanmıştır.³⁵

İlgili kararlar incelendiğinde Kurulun pişmanlık müessesini kullanırken teşebbüs açısından özendirici ve teşvik edici şekilde davrandığı görülmektedir. Nitekim yukarıda yer alan kararlar dikkate alındığında teşebbüslerin sunulan belgeler neticesinde ihlalin süresi, niteliği, tarafları vb. hususlar hakkında ayrıntılı ve detaylı bilgi sunması halinde indirim aldığı görülmektedir. Bu kapsamda eski Yönetmelik döneminde aslında zımnen beklenen katkı yaratma durumu mevcut Yönetmelik ile hukuki bir boyut kazanarak mevzuatımıza girmiştir.

1.3.4. Yabancı Rekabet Otoritelerinin Uygulamalarında Pişmanlık Programı Kapsamında Sunulan Belgelere Bakış

Pişmanlık programları pek çok ülkede kartellerle mücadele kapsamında kullanılan bir yöntemdir. Yabancı rekabet otoritelerinin uygulamalarında da pişmanlık başvuruları ve bu başvurularda

³⁴ Karar Sayısı: 22-23/379-158, Karar Tarihi: 18.05.2022.

³⁵ Dosyanın yürütüldüğü dönem itibarıyla mevzuatta katma değer sağlaması şartı bulunmamaktadır.

sunulan katma değer yaratan belgeler, rekabet ihlallerinin ortaya çıkarılmasında kritik rol oynamaktadır. Pişmanlık müessesesi Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) anti tröst uygulamaları kapsamında etkin bir mekanizma olarak 1978 yılında doğmuş ve oradan da diğer ülkelere yayılmıştır (Wils 2007, s. 14; Saraç 2013, s. 68). 90'lı yıllara gelindiğinde ise program, kartellerin tespiti açısından büyük başarılar elde etmiştir (Hammond 2004, s. 1). Bu kapsamda ABD'de, pişmanlıktan yararlanmak için Antitröst Dairesine ihlale ilişkin doğru, açık, güvenilir ve tam bildirimler yapılmalıdır (Kocaer 2005). AB'de de benzer şekilde en büyük karteller pişmanlık programı aracılığı ile ortaya çıkarılmıştır (Toprak 2020, s. 1).

AB, Japonya, Brezilya gibi ülkelerdeki rekabet otoriteleri de pişmanlık başvurularını soruşturmanın hızlanmasında ve daha doğru bir şekilde sonuçlandırılmasında önemli bir araç olarak kullanmaktadır.³⁶ Pişmanlık başvurusu kapsamında sunulan belgeler, kartel faaliyetlerinin işleyişini, etkilerini ve katılımcılarını açığa çıkararak başvuranlara ceza indirimini veya muafiyet sağlamaktadır.

AB'de pişmanlık programına ilişkin uygulamalara 1996 yılında başlanmış ve günümüze kadar çok sayıda kartelin ortaya çıkarılması sağlanmıştır (Uyanık 2002, s. 40; Wils 2007, s. 15; Kekevi 2008, s. 8; Toprak 2020; s. 6). 1996 yılında yayımlanan Pişmanlık Tebliği'nde, 2002 ve 2006 yıllarında çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Hâlihazırda, pişmanlık programının özellikleri 2006 yılında değiştirilen Tebliğ'de yer almaktadır.

1996 yılında yayımlanan ilk düzenlemeye göre, para cezasından bağışıklık sağlanması için kartel hakkında belirleyici nitelikte delil sunulması gerekmektedir. 2002 yılında yapılan değişikliklerle bağışıklık sağlanması Komisyonun takdirine bağlı olmaktan çıkarılmış ve inceleme gerçekleştirildikten sonra da mümkün hale getirilmiş ve buna ek olarak para cezasından bağışıklık sağlanması için aranan delil eşiği yükseltilmiştir (Toprak 2020).

2002 yılında yapılan değişiklik ile ilgili Komisyon duyurusunda³⁷ katma değer kavramına yer verilmiş olup söz konusu kavram sunulan belgelerin niteliği ve ayrıntı düzeyinin, Komisyonun gerçeği kanıtlama

³⁶ Güney Kore, Macaristan, Birleşik Krallık, Pakistan ve Singapur'da kartellerin tespiti amacıyla ihbar edeni ödüllendirme tercih edilmektedir (Toprak 2020, s. 24).

³⁷ 2002 tarihli metin: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002XC0219\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002XC0219(02)&from=EN), (Erişim Tarihi: 01.04.2025)

kabiliyetini ne ölçüde güçlendirdiği şeklinde ifade edilmiştir.

Duyurunun ilgili maddeleri incelendiğinde; ihlâlin gerçekleştiği zamana ilişkin yazılı ve doğrudan deliller, sonradan oluşan ve dolaylı delillere nazaran daha değerli kabul edilmiştir. Ayrıca sunulan belgelerin başkaca kaynaklardan doğrulanabilmesi de Komisyon nezdinde delilin değerini belirlerken önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Komisyon aynı zamanda 2002 yılında pişmanlık mevzuatına ilişkin varsayımsal başvuru sistemini düzenlemiştir. Buna göre pişmanlık programına varsayımsal başvuru kapsamında bir başvuru yapılmış ise kartel tarafı, başvuru yaparken Komisyona içeriğinde vermeyi planladığı belgelerin neler olduğunu belirten bir liste sunmaktadır. AB mevzuatına göre Komisyon söz konusu listedeki belgeleri pişmanlık başvurusunun kabulü için yeterli görürse belgelere dair orijinal evraklar ibraz edilmektedir (Kekevi 2008, s. 24; Toprak 2020, s. 16). Akabinde Komisyon aslı sunulan belgeler ile listede yer alan belgelerin birbirine uygunluğunu teyit etmektedir. Daha sonra ise pişmanlık programına başvurana bağışıklık tanınmaktadır. Aksi halde başvuran, başvurusunu geri çekebilmekte veya başvurusunun para cezasından indirim hükümleri kapsamında değerlendirilmesini isteyebilmektedir. Başvurunun geri çekilmesi durumunda Komisyon söz konusu belgeleri ihlalin tespitinde kullanamamaktadır. Fakat Komisyonun olağan yetkilerini kullanarak söz konusu delilleri elde etmesinin önünde de bir engel bulunmamaktadır. Aynı hususlar sözlü başvurular içinde geçerlidir (Toprak 2020, s. 7).

Pişmanlık programı, fayda-maliyet dengesine dayanmaktadır. Nitekim AB’de, hem 1996 yılında hem de 2002 yılında yayımlanan Komisyon metninde, AB vatandaşlarının ve tüketicilerin, kartellerin ortaya çıkarılmasındaki menfaatinin işbirliğinde bulunan firmaya para cezası uygulanmasından daha önemli olduğu belirtilmiştir.

Hâlihazırda yürürlükte olan 2006 yılında yapılan değişiklikler³⁸ ile birlikte Komisyonun para cezalarında bağışıklık tutması için aradığı delil eşiği yükseltilmiştir. Ayrıca pişmanlık programından yararlanmak isteyenlere, kartelle ilgili bilgi ve belgeleri tamamlaması için süre verilmesi hususu da düzenlenmiştir. Bu kapsamda Komisyon tarafından tayin edilen sürede programa başvuru sırasının korunması esastır. Buna

³⁸ 2006 tarihli metin: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006XC1208\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006XC1208(04)&from=EN), (Erişim Tarihi: 01.04.2025)

ek olarak söz konusu tebliğde, teşebbüs beyanlarının korunmasına yönelik de çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Tüm bunlarla beraber 2006 yılında yapılan tebliğ değişikliği ile bağışıklık ve indirim sağlanması için aranan delil eşiğinin yükseltilerek ve programa sözlü başvuru olanağı getirilerek pışmanlık programının etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır (Toprak 2020).

AB mevzuatında para cezasından muafiyet tanınması için Türk rekabet hukukundaki gibi zamansal bir sınırlama söz konusudur. Buna göre Pışmanlık Tebliği'nin 8. maddesinde, Komisyon tarafından kartel hakkında henüz bir inceleme gerçekleştirmeden yapılan başvurular ve inceleme gerçekleştirildikten sonra yapılan başvurular şeklinde ikili bir ayırım yapılmıştır.

Kartel taraflarının tam muafiyetten yararlanamadığı durumlarda para cezalarının indirilmesi mümkündür. Buna ilişkin hâlihazırda yürürlükte olan 2006 tarihli tebliğin 24. maddesinde teşebbüslere uygulanacak para cezasının indirilmesi için *Komisyonun elindekilere kıyasla önemli ölçüde katma değer sağlayacak* nitelikte belge sunulması gerekmektedir. Bu çerçevede, 2006 tarihli tebliğin 26. maddesinde indirim oranlarının aralıkları düzenlenmiştir. Buna göre söz konusu programa ilk başvuran teşebbüse uygulanacak para cezasında %30 ila %50 arasında, ikinci başvuran teşebbüse %20 ila %30 arasında ve sonraki başvuran teşebbüslere ise %20 oranına kadar indirim öngörülmektedir.

2002 yılında yayımlanan tebliğde Komisyonun inceleme yapmasına olanak sağlayacak nitelikte delil sunulması gerektiği belirtilmekte iken, Pışmanlık Tebliği'nin devam eden maddelerinde, başvuran tarafından kartelle bağlantılı olarak Komisyonun bir inceleme yapma kararı alması için yeterli belge sunulması gerektiği belirtilmektedir. Söz konusu değişiklik ile Komisyonun incelemelere daha çok odaklanmayı hedeflediği söylenebilecektir (Toprak 2020, s. 9).

Bilindiği üzere Komisyon da pışmanlık başvurularının değerlendirilmesinde katma değer yaratan belge sunma şartını aramaktadır. Bunu değerlendirirken de sunulan delilin ayrıntılı olmasına ve delilin Komisyonun ihlali ortaya koyma yeteneğini ne ölçüde güçlendirdiğine bakılmaktadır (Wils 2007, s. 10). Ayrıca bu belgelerin kartelle bağlantılı ve doğrulanabilen deliller olması gerekmektedir (Wils 2016, s. 6). Görüldüğü üzere Komisyon işbirliği

yapan teşebbüslerin sunduğu delillerin, soruşturmanın seyrini ne kadar değiştirdiğini ve kartelin ortaya çıkarılmasına ne kadar katkı sağladığını değerlendirmektedir.

Yukarıda ayrıntılı şekilde yer verildiği üzere 1996 tarihli Pişmanlık Tebliği, 2002 ve 2006 yıllarında olmak üzere iki defa değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerde dikkat çeken husus bağışıklık ve indirim sağlanması için aranan delil eşiğinin kademeli bir şekilde yükseltilmesidir. (Toprak 2020, s. 10). Nitekim 2006 yılındaki tebliğ değişikliği ile söz konusu delil eşiği somutlaştırılarak sunulan belgelerin Komisyonun ihlâli ispat etmesini sağlayacak nitelikte olması gerektiği vurgulanmıştır.

Aşağıda Komisyonun bakış açısını anlama ve konunun daha da somutlaşması adına bazı örnek Komisyon kararlarına değinilmiştir.

AB uygulamasında genel mahkeme *Peroxidos Organicos* kararında³⁹, pişmanlık mevzuatında bağışıklık ve ceza indiriminden yararlanma şartları arasında doğru bilgi sunma zorunluluğunun da bulunmasından hareketle, pişmanlık talebinde bulunan teşebbüslerin Komisyonu yanıltacak şekilde bilgi vermesinin rasyonel olmadığı, zira böyle bir durumda pişmanlıktan yararlanma imkânının tehlikeye düşeceği belirtilmiştir.

Komisyonun *Italian Raw Tobacco* kararında⁴⁰ inceleme yapıldıktan sonra yapılan pişmanlık başvurusunda sözleşmeler, toplantı notları ve görüşmeler ile ilgili bilgi ve belgelerin sunulduğu görülmektedir. Nihayetinde Komisyon söz konusu belgeleri yeterli nitelikte bulmuştur. Ancak başvuran teşebbüsün diğer teşebbüslere pişmanlık başvurusu yaptığına dair bilgi verdiği tespit edildiği için her ne kadar belgeler yeterli bulursa da teşebbüs tam bağışıklık hakkını kaybetmiştir (Kekevi 2009, s. 98).

Benzer şekilde *Cartonboard* kararında⁴¹ da Komisyon yerinde inceleme gerçekleştirildikten sonra sunulan belgelerin ihlalin varlığını ortaya koymada ne denli etkin olduğunu nazara alarak ve süreci hızlandırıp hızlandırmadığına bakarak bir değerlendirme yapmıştır (Kocaer 2005). Söz konusu kararda, pişmanlık başvurusu yapanın Komisyona ayrıntılı kanıt sunması ve ihlali kabul etmesi karşılığında

³⁹ Case COMP/E-2/37.857. Organik peroksitler (2006)

⁴⁰ Case COMP/C.38.281/B.2 Raw Tobacco Italy (2005).

⁴¹ Cartonboard [1994], O.J. L243/1.

bağışıklık elde ettiği görülmektedir (Sufrin vd., 2023, s. 983). Söz konusu karar AB rekabet hukukundaki pişmanlık programının henüz tam olarak gelişmediği bir döneme ait olduğu için, bu karar özelinde pişmanlık müessesesinin belirleyici bir rol oynadığını söylemek pek mümkün değildir. Ancak aktif işbirliğinin, cezanın belirlenmesinde dikkate alınması gereken bir husus olduğunu vurgulaması bakımından önemli bir karardır.

AB’de rekabet hukuku kurallarını uygulamakla yükümlü ve yetkili olan Komisyon, 04.12.2013 tarihli *YIRDS karteli* kararı⁴² kapsamında altı finansal kuruma para cezası verilmesine hükmetmiştir. Bahse konu altı teşebbüs: UBS, RBS, Deutsche Bank, Citigroup, JPMorgan ve RP Martin unvanlı broker firmasıdır. İlgili Komisyon kararında bankaların kartel kapsamında JPY LIBOR ve Euroyen TIBOR⁴³ referans faiz oranları, hakkında birbirleri ile iletişime geçtiği, *trading* pozisyonları ve fiyat stratejileri konusunda hassas bilgi paylaşımında bulundukları ifade edilmiştir. İlgili dosya kapsamında pişmanlık programından yararlanmak için başvuran UBS tam bağışıklıktan faydalanarak cezadan muaf tutulmuştur. Benzer şekilde Komisyonun spot döviz karteline yönelik olarak yürüttüğü soruşturma ile spot piyasada işlem gören 11 farklı döviz kuru ile ilgili faaliyetler kapsamında kartel oluşturdukları gerekçesiyle beş bankaya para cezası verildiği duyurulmuştur. Duyuruda, doğrudan rakip olan *traderların* birbirlerini kişisel olarak yakından tanıdıkları ve bütün iş günü boyunca Bloomberg terminallerindeki sohbet odalarında kendi *trading* faaliyetleri ve diğer çeşitli konular ile ilgili olarak yoğun iletişim kurdukları belirtilmiştir. UBS Komisyona Pişmanlık Bildirimi kapsamında bağışıklık başvurusunda bulunmuş ve bunu diğer tarafların başvuruları takip etmiştir. Kararda taraflar kartele katıldıklarını ve bundan sorumlu olduklarını kabul etmişlerdir.⁴⁴ UBS her iki kararın da muhatabıdır ancak kartellerin varlığını Komisyona ifşa ettiği için kendisine ceza verilmemiştir. Bu örnek, Komisyonu’nun işbirliğine ne kadar değer verdiğini ve ihbarcılık mekanizmasının rekabet ihlalleri kapsamında yürütülen incelemelerin sonuçlanmasında ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

UBS’nin ilgili başvurularında spot döviz takası piyasasında

⁴² Case AT.39861, 04.12.2013.

⁴³ Söz konusu oranlar Japonya’da faaliyet gösteren bankaların kendi aralarında borçlandıkları faiz oranlarıdır.

⁴⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-2568_en.htm (Erişim Tarihi: 29.12.2024)

trader'ların hassas bilgileri paylaştığı karteli ilk ihbar eden banka olmuştur. UBS'nin sunduğu elektronik sohbet kayıtları, trader'lar arasındaki koordinasyonu ve bilgi alışverişini açıkça gösteren mesajlar, Komisyonun kartelin işleyişini ve katılımcılarını tespit etmesinde hayati rol oynamıştır. Burada doğrudan ve inkârı zor olan kanıtların sunulmasının UBS'nin tam muafiyet almasını sağladığı söylenebilir.

Komisyon, stiren monomer⁴⁵ pazarındaki satın alımlarla ilgili kartel anlaşması nedeniyle Sunpor, Synbra, Synthomer, Synthos ve Trinseo'ya toplam 157 milyon avro para cezası vermiştir. INEOS, pişmanlık programı kapsamında Komisyona karteli ifşa ettiği için para cezasına çarptırılmamıştır. Diğer teşebbüsler ise Komisyon ile işbirliği yapmaları nedeniyle para cezalarında indirimden yararlanmıştır. Komisyon, para cezalarını belirlerken özellikle ihlale ilişkin stiren alımlarının değerini, ihlalin niteliğini, coğrafi kapsamını ve süresini dikkate almıştır.⁴⁶ Söz konusu kararda, pişmanlık programı kapsamında ilk ihbarcı olmanın önemi ve Komisyonun ihbarcıları ödüllendirme konusundaki kararlılığı vurgulanmaktadır. Burada INEOS, Komisyona diğer kartel üyeleri arasındaki gizli anlaşmaları detaylandıran ve fiyat koordinasyonunu kanıtlayan iç yazışmalar, e-postalar ve toplantı notları sunmuştur.

Komisyon, *Otomobil Emisyon Karteli* duyurusunda⁴⁷ Daimler, BMW ve Volkswagen grubunun azot oksit temizliği alanında teknik geliştirme konusunda işbirliği yapmak suretiyle kartel oluşturduğunu, "AdBlue" teknolojisi konusunda rekabeti kısıtladıklarını ve AB rekabet kurallarını ihlal ettiğini tespit etmiştir. İlgili kartelin varlığı ile ilgili Komisyonu ilk haberdar eden teşebbüs Daimler'dir. Bu kapsamda teşebbüse para cezasından tam bağışıklık sağlamıştır. Volkswagen grubu, pişmanlık programı kapsamındaki para cezasının azaltılmasından yararlanmıştır. Azaltma, işbirliğinin zamanlamasını ve Volkswagen grubunun sağladığı kanıtların Komisyonun kartel varlığını kanıtlamasına ne ölçüde yardımcı olduğunu yansıtmaktadır. Daimler'in sunduğu teknik toplantılara dair notlar, şirket içi analizler ve rekabeti engellemeye yönelik stratejileri içeren belgeler, Komisyonun ihlali anlamasına ve diğer şirketlerin rolünü belirlemesine önemli katkı

45 Stiren monomer, yaygın olarak polyester inceltici olarak da adlandırılmakta olup temel işlevi polyester reçinelerinin ve jelkotların viskozitesini düşürmek ve plastikler, reçineler, kauçuklar ve lateksler gibi birçok kimyasalın temel girdisi olan kimyasal üründür.

46 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7168

47 Komisyonun Duyurusu için bkz. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_3581 (Erişim Tarihi: 07.04.2025)

sağlamıştır. Söz konusu karar bir yandan sunulan belgelerin detaylı olması gerektiği gösterilirken öte yandan da zamanında işbirliğinin önemi vurgulanmaktadır.

Komisyonun son yıllarda pişmanlık müessesesinin önemli rol oynadığı bir başka incelemesi Ömrünü Tamamlamış Araçların Geri Dönüşümü Karteli⁴⁸ ile ilgilidir. Komisyon, 15 büyük otomobil üreticisine ve Avrupa Otomobil Üreticileri Birliği'ne (ACEA) ömrünü tamamlamış araçların geri dönüşümüne ilişkin uzun süreli bir kartele katıldıkları gerekçesiyle toplam 458 milyon Avro para cezası vermiştir. Dört şirket, pişmanlık programı kapsamında Komisyon ile işbirliği yapmıştır. Bunlardan Mercedes-Benz, Komisyona pişmanlık programı kapsamında kartelin varlığını ilk bildiren ve ifşa eden teşebbüs olarak para cezalarından tam bağışıklıktan yararlanmıştır. Stellantis (Opel dahil), Mitsubishi ve Ford, Komisyon ile iş birliği yaptıkları için para cezasında indirimden yararlanmıştır.

Bunun yanı sıra ilgili kararlarda/duyurularda Komisyon, soruşturmanın bütünlüğünü korumak ve işbirliği yapan tarafların gizliliğini sağlamak amacıyla sunulan belgelerin içeriğini detaylı olarak kamuoyuyla paylaşmadığı için ilgili karar kapsamında kamuya açık kaynaklarda özellikle hangi belgelerin pişmanlık kapsamında sunulduğuna, bu belgelerin niteliklerine dair ayrıntılı bilgiye ulaşmak mümkün olamamıştır. Ancak teşebbüslere uygulanan para cezaları dikkate alındığında sunulan belgelerin, Komisyonun soruşturmasını önemli ölçüde kolaylaştırdığı ve bu nedenle başvuran tarafa ceza indirimi veya muafiyeti sağladığı söylenebilecektir.

Tüm bu bilgiler ışığında Komisyonun pişmanlık kararlarında, başvuran teşebbüsün sunduğu ve kartelin varlığını, işleyişini ve etkilerini detaylı ve doğrudan kanıtlayan belgelerin yüksek katma değerli olduğunun kabul edildiği söylenebilecektir. Bu nitelikteki belgeler Komisyonun kartelleri tespit etme ve cezalandırma etkinliğini önemli ölçüde artırmakta ve tam muafiyet veya para cezasında indirim almasını sağlamaktadır.

Yukarıda belirtilen kararlardan da anlaşıldığı üzere Komisyon, pişmanlık başvurusunu değerlendirirken sunulan delilin ne kadar detaylı ve kapsamlı olduğuna dikkat etmektedir. Nitekim

48 Komisyonun Duyurusu için bkz. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_881 (Erişim Tarihi: 07.04.2025)

değerlendirmelerinde yazılı ve ihlalle direkt bağlantılı olan delillere olmayanlara göre daha fazla önem atfetmektedir (Kocaer 2005). Bu kararlar, Komisyonun soruşturmanın seyrini değiştiren ve kartelin ortaya çıkarılmasına önemli katkı sağlayan delilleri dikkate aldığını göstermektedir.

Brezilya'da da pişmanlık programları, kartellerle mücadelede önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Brezilya'nın rekabet otoritesi CADE (*Conselho Administrativo de Defesa Econômica*), pişmanlık programına başvuranlarla bir belge imzalamaktadır. İmzalanan metinde ayrıntılı şekilde ihlalin diğer katılımcılarının, ihlal süresinin ve ihlali kanıtlayabilecek bilgi ve belgelerin CADE'ye sunulması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca CADE, 2021 yılında Pişmanlık Başvurularında Delil Sunma Parametrelerine ilişkin Kılavuz yayımlamıştır. Buna göre; söz konusu deliller CADE'nin elinde olmayan, özgün ve kritik öneme sahip belgeler olmalıdır.⁴⁹ Buna ek olarak başvurulardan yalnızca ilk başvuran teşebbüse bağışıklık sağlanmaktadır. Bu başvuruda da başvurulardan ayrıntılı bilgi vermeleri beklenilmektedir.⁵⁰

Japonya'da da pişmanlık programı, kartellerle mücadelede önemli bir araçtır. Japonya'da, AB uygulamasına benzer şekilde, Japon Adil Ticaret Komisyonunun (JFTC) elinde olmayan delillerin pişmanlık başvurusunda bulunan tarafından JFTC'ye sunulması beklenilmektedir. JFTC'de başvurular sayı sınırına tabi tutulmuş ve JFTC incelemeye başladıktan sonra yapılan başvurularda sunulan belgelerde aranan standart yükseltilmiştir (Toprak 2020, s. 59).

Sonuç olarak diğer ülke uygulamalarına bakıldığında da pişmanlık programı kapsamında sunulan belgelerin nitelikli bilgi ve belge olmasının arandığı görülmektedir. Ayrıca sunulan belgeye ilişkin bir katma değer yaratma koşulunun aranmasının yanı sıra başvurulardan detaylı, ihlale ilişkin kapsamlı ve somut belgeler sunulması beklenilmektedir. Bu açıdan mevzuatımızın, yeni Yönetmelik'le getirilen katma değer yaratma şartı ile globaldeki örneklerle yakınsadığı söylenebilecektir.

⁴⁹ <https://cdn.cade.gov.br/Portal/centrais-de-conteudo/publicacoes/guias-do-cade/Guide-Parameters-for-submitting-evidence-in-leniency-applications-Atualizado.pdf> (Erişim Tarihi: 31.12.2023)

⁵⁰ <https://www.gov.br/cade/pt-br/assuntos/programa-de-leniencia> (Erişim Tarihi: 31.12.2023)

1.3.5. Uygulamada Oluşabilecek Potansiyel Problemler

Katma değer yaratan belge kavramının uygulamaya geçirilmesinde çeşitli zorluklar ve potansiyel problemler ortaya çıkabilecektir. Örneğin; söz konusu kavramının sübjektif olması farklı yorumlara yol açabilir, Kurul ve teşebbüsler arasında bir belgenin katma değer niteliğini haiz olup olmadığı konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir. Yine benzer şekilde belgenin “katma değer” niteliğinin belirlenmesinde kullanılacak kriterlerin net olmaması da uygulamada tutarsızlıklara sebep olabilir.

Mevzuatta yapılan katma değer yaratan belgenin tanımının muğlaklığı hukuki belirlilik ilkesinin sağlanması noktasında sorun teşkil etmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de kararlarında hukuki belirlilik ile ilgili *asıl olanın muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığı* olduğunu vurgulamıştır.⁵¹ Bir başka deyişle hukuki belirliliğin olması için kişilerin yaptığı davranışların sonuçlarını önceden bilmesi gerekmektedir. Söz konusu durum hukuki belirlilik ilkesine aykırılık teşkil etmekle beraber teşebbüslerin programa başvurmaya heveslendirme noktasında olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Bununla birlikte Kurulun değişiklik sonrasında nasıl bir değerlendirme yaptığına ilişkin kararlar henüz yayınlanmamıştır. Bu çerçevede burada aranacak özelliklere yönelik standardın nasıl olacağına dair bir çıkarım yapmak mümkün olmamaktadır.

Bu sorunlara karşı Kurul belge değerlendirme sürecinde, şeffaflık ve adil yargılanma ilkelerini de gözeterek katma değer yaratan belge kavramını netleştiren rehberler ve kılavuzlar yayınlamalıdır. Katma değer yaratan belge sunma şartı teşebbüslerin kartellerin varlığını itiraf etme ve Kurum ile işbirliği yapma isteğini azaltmamalıdır. Bu kapsamda uygulanacak ceza indirimlerinin ve muafiyetlerin, işbirliğinin niteliği ve zamanlamasıyla orantılı olması gerekmektedir. Buna ek olarak sunulan belgelerin niteliğini kanıtlama ve Kurumun değerlendirmesine itiraz etme hakları korunmalıdır.

Ayrıca bu kavramın yorumlanması ve uygulanması çeşitli hukuki uyumsuzlukları da ortaya çıkaracaktır. Bu noktada gelecekteki yargı kararlarının da kavramın sınırlarını ve kapsamını belirlemede

51 Bkz. Anayasa Mahkemesinin 22/5/2013 tarih ve 2013/39 E., 2013/65 K. sayılı Kararı.

uygulamalara yön vereceği söylenebilecektir.

Karşılaşılabilecek bir başka problem ise Yönetmelik'in güncellemesine rağmen kılavuzun henüz yayımlanmamış olmasıdır. Kılavuzun henüz revize edilmemesi, katma değer yaratan belgenin ne anlama geldiği, hangi tür belgelerin bu kapsamda değerlendirileceği ve bu belgelerin değerlendirilmesinde hangi kriterlerin kullanılacağı gibi konularda belirsizlik yaratmaktadır. Ayrıca bu durum uygulamada da tutarsızlığa neden olabilecektir. Ortada Yönetmelik'i daha anlaşılır kılan bir kılavuzun olmaması olay bazında farklı değerlendirmeler yapılmasına neden olabilir. Bu durum, teşebbüsler açısından eşitsizlik ve adil olmayan uygulamalar meydana getirmekle beraber rekabet hukukunun öngörülebilirliğini de azaltmaktadır. Dolayısı ile teşebbüslerin işbirliği yapma konusunda tereddüt yaşamasına ve itiraf etme isteğinin azalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda bahsedilen bu potansiyel sorunların çözümü için en kısa sürede bu belirsizlikleri giderecek bir kılavuz yayımlanmalıdır.

SONUÇ

Pişmanlık başvuruları şimdi olduğu gibi gelecekte de rekabet otoritelerinin gündeminde kalmaya devam edecektir. Çalışmamızda yer verildiği üzere katma değer kavramının sınırlarını çizmek oldukça güçtür. Dolayısı ile ilgili kavram yoruma muhtaçtır. Bu noktada her başvuruya ilişkin standart bir kabul ya da değerlendirme yapılması da mümkün değildir. Her somut durum özelinde olaya özgü bir kanaat oluşturulması ve ispat standardının sağlanması gerekmektedir.

Kartelin varlığının ortaya koyulabilmesi için özetle katma değer yaratan belgenin detaylı, kapsamlı, ciddi, güncel, tam, doğru, güvenilir ve somut olması gerekir. Yukarıda da belirtildiği gibi mevzuatımız bu düzenleme ile AB uygulamasına benzer bir yaklaşım benimsemiştir. Nihayetinde, bu kavram Türk rekabet hukukunda kartellerle mücadelede önemli bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkin bir pişmanlık programı, ihlali ortaya koyabilen, caydırıcı ve şeffaf olma önkoşullarına bağlıdır. Nitekim getirilen standardın düşük tutulması programa başvuran teşebbüs açısından cılız nitelikteki belgelerin indirim hakkı kazanmak için yeterli görülmesi anlamına gelmektedir. Bu da doğal olarak teşebbüsler bakımından caydırıcılığı azaltmaktadır. Öte yandan teşebbüsün indirim alabilmesi için yüksek bir standart

belirlenmesi teşebbüsün programa başvurma isteğine ket vuracaktır. Burada programın avantajları ve dezavantajları nazara alınarak bir denge oluşturulmalıdır.

Sonuç olarak, rekabet hukuku pişmanlık programlarının etkinliği, büyük ölçüde başvuran teşebbüslerin sunduğu bilginin katma değerine bağlıdır. Yüksek katma değerli bilgiler, rekabet otoritelerinin kartelleri daha hızlı ve etkin bir şekilde tespit etmelerini, soruşturmalarını derinleştirmelerini ve sonuçlandırmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla, rekabet otoritelerinin pişmanlık başvurularını değerlendirirken katma değer unsurunu titizlikle incelemeleri ve teşebbüslerin aktif işbirliğini gerçekten değerli bilgiler sunarak kullanmaları, programın başarısı için hayati öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Coşkun, S. Y. (2014). Türk rekabet kurulu kararları ışığında pişmanlık programının uygulanması: belirsizlikler ve tutarsızlıklar. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (3-4): 77-107.
- Çörüş, S. (2012). *Kartellerin tespit edilmesinde davranışsal tarama teknikleri*. Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Elçi, E. (2011). Leniency programs: features, components and how they appear in EU and Turkey. *Rekabet Dergisi*, 12 (2): 3-47.
- Gürkaynak, G. (2022). *Rekabet hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürler, H. E. (2024). Kartel tazminatı ve hukuki mahiyeti. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 16 (2): 187-208.
- Hommond, S. D. (2004). *Cornerstones of an effective leniency program*. Erişim tarihi: 03.01.2024, <https://www.justice.gov/d9/atr/speeches/attachments/2015/06/25/206611.pdf>.
- ICF, (2020). İstanbul Competition Forum (İstanbul Rekabet Forumu). <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/geneldosya/icf-turkce-pdf> (Erişim tarihi: 01.01.2024).
- İlıcak, A. ve Tufan Ş. (2016). *Kartelden pişman olmanın riskleri*. Erişim Tarihi: 03.01.2025, <https://www.gsghukuk.com/tr/yayinlar/duyurular/rekabet-duyurulari/1-ocak-2016-rekabet-bulteni.pdf>.
- Kekevi, G. (2008). Pişmanlık programları: muharebeyi kaybetmek, savaşı kazanmak. *Rekabet Dergisi*, 9 (2): 3-49.
- Kekevi, G. (2009). Pişmanlık yönetmeliği: garp cephesinde yeni bir şey var. *Rekabet Dergisi*, 10 (4): 73-116.
- Kocaer, Ş. (2005). *Kartellerle mücadelede pişmanlık programlarının uygulanması*. Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.
- OECD (2023). Directorate For Financial and Enterprise Affairs Competition Committee, Global Forum on Competition Alternatives to Leniency Programmes – Contribution from Turkey, OECD, Paris.
- Saraç, T. (2013). AB, ABD ve Türk hukukunda rekabet ihlaline dayanan tazminat davalarında pişmanlık belgelerine erişim sorunu. *Rekabet Dergisi*, 14(4): 65-127.
- Sufrin, J. ve Dunne, N. ve Jones, A. (2023). *Jones & Sufrin's EU competition law text, cases & materials*. USA: Oxford University Press.

- Şahin, M. (2018). Kartelle mücadelede uzlaşma yöntemleri ve yargısal denetimi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25 (3): 837-847.
- Toprak, D. (2020). *Avrupa Birliği uygulamaları ışığında Türk rekabet hukukunda pişmanlık programının değerlendirilmesi*. Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Uyanık, P. (2002). Pişmanlık programları. *Rekabet Dergisi*, 3 (2): 32-51.
- WİLS, W.P.J. (2007). Leniency in antitrust enforcement: theory and practice. *World Competition: Law and Economics Review*, 30 (1): 1-47.
- WİLS, W.P.J. (2016). The use of leniency in EU cartel enforcement: an assessment after twenty years. *World Competition: Law and Economics Review*, 39 (3): 1-45.
- Yılmaz, H. (2009). Leniency programmes. *Rekabet Dergisi*, 10 (1), 139-163.

Competition Policy and Environmental Sustainability: Implications for Türkiye

13 Mayıs 2025’de alındı;09 Temmuz 2025’de kabul edildi.
Araştırma Makalesi

Şamil PİŞMAF¹

Abstract

This paper investigates the relationship between competition policy and environmental sustainability, and aims to infer policy implications for Türkiye. It outlines the theoretical underpinnings where competition can drive eco-innovation and discusses international efforts to align competition policies with sustainability goals in the context of sustainability agreements, in particular. The analysis includes a short overview of Türkiye’s environmental policy framework and an examination of the Turkish Competition Authority’s (TCA) approach to sustainability agreements through case studies. The study reveals that TCA has shown an approach towards integrating sustainability into competition assessments, yet there is a need for clearer guidance to encourage collaborative sustainability initiatives among undertakings without risking antitrust violations. The paper concludes by recommending the adoption of specific sustainability-focused guidelines to provide businesses with the necessary clarity and support to contribute to Türkiye’s environmental objectives while fostering competitive markets.

Keywords: *Competition, environmental sustainability, cooperation agreements.*

¹ Turkish Competition Authority – Economic Analysis and Research Department | Hacettepe University – Department of Economics – Ankara, Türkiye. spismaf@gmail.com
ORCID: 000-0002-5967-4283. The author has no known financial or non-financial interests that are directly or indirectly related to the work submitted for publication. This study has not received any funding.

Rekabet Politikası ve Çevresel Sürdürülebilirlik: Türkiye İçin Çıkarımlar

Received 13 May 2025; accepted 09 July 2025.
Original Article

Şamil PİŞMAF

Özet

Bu makale, rekabet politikası ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi incelemekte ve Türkiye için politika çıkarımlarında bulunmayı amaçlamaktadır. Rekabetin eko-inovasyonu nasıl teşvik edebileceğine ilişkin teorik temelleri ana hatlarıyla ortaya koymakta ve özellikle sürdürülebilirlik anlaşmaları bağlamında rekabet politikalarını sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu hale getirmeye yönelik uluslararası çabaları tartışmaktadır. Analiz, Türkiye'nin çevre politikası çerçevesine kısa bir genel bakışı ve Rekabet Kurumunun sürdürülebilirlik anlaşmalarına yaklaşımının somut vakalar üzerinden incelenmesini içermektedir. Çalışma, Rekabet Kurumunun sürdürülebilirliği rekabet değerlendirmelerine entegre etmeye yönelik bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir. Ancak rekabet ihlali riski olmaksızın teşebbüsler arasında işbirliğine dayalı sürdürülebilirlik girişimlerini teşvik etmek için daha açık bir rehberliğe ihtiyaç bulunmaktadır. Makale, bir yandan rekabetçi piyasaları teşvik ederken diğer yandan Türkiye'nin çevresel hedeflerine katkıda bulunmaları için işletmelere gerekli açıklık ve desteği sağlamak üzere, sürdürülebilirlik odaklı özel bir kılavuzun çıkarılması önerisiyle son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, çevresel sürdürülebilirlik, işbirliği anlaşmaları.

INTRODUCTION

The intensifying challenges of climate change and environmental degradation have underscored the need for sustainable practices across economic sectors. These phenomena lead policymakers worldwide to explore how existing regulatory frameworks can incorporate environmental objectives. Traditionally, competition policy has focused on ensuring market efficiency and safeguarding consumer welfare by preventing anticompetitive practices such as collusion and abuse of dominance. However, recent discourse highlights its potential role in advancing environmental sustainability not just by fostering competitive conditions but also allowing for collaborations, which encourage eco-innovation, resource efficiency, and low-carbon alternatives (The Organization for Economic Cooperation and Development [OECD], 2021; The United Nations Environment Programme [UNEP], 2021; Holmes, 2023).

In light of these developments, competition authorities and international organizations—such as the OECD, United Nations (UN), European Union (EU) and Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)—are increasingly recognizing that competition policy can be a valuable tool for promoting sustainable development. Initiatives such as the European Commission’s Green Deal and its guidelines for sustainability agreements demonstrate how competition policies can contribute to environmental goals without compromising market competition. Similarly, national authorities like the Netherlands Authority for Competition and Markets (ACM) and the United Kingdom’s Competition and Markets Authority (CMA) have implemented frameworks that allow cooperative sustainability agreements among firms under specific conditions. This reflects a global shift toward integrating environmental considerations into competition policies.

Following global trends, Türkiye has embraced sustainable development, evidenced by its ratification of the Paris Agreement and commitment to the Sustainable Development Goals (SDGs). The Turkish Competition Authority (TCA) has also declared support for sustainable growth and development as part of its strategic vision² and 2024-2028 Strategic Plan (TCA, 2024, p. 59); however, there remains

² See <https://www.rekabet.gov.tr/en/Sayfa/About-us/-our-vision-mission>.

a lack of formal guidance or legislative amendments explicitly linking competition policy to environmental goals. As a developing country, Türkiye faces unique challenges in balancing economic growth and industrial competitiveness with environmental sustainability, particularly given the prominence of resource-intensive industries and the significant role of small and medium-sized enterprises (SMEs) in its economy. Aligning competition policy with environmental objectives could play a transformative role by fostering eco-innovation, enhancing resource efficiency, and supporting green business models suited to Türkiye's economic landscape.

In this context, this paper examines the interplay between competition policy and environmental sustainability. By particularly focusing on how can competition policy help address environmental sustainability goals, it seeks to answer the following research questions: What specific policies can developing countries like Türkiye adopt to harmonize competition objectives with sustainability?

Through a review of recent literature and analysis of global best practices, this paper aims to provide recommendations for Türkiye, suggesting ways the TCA might align its policies with Türkiye's environmental commitments while maintaining a competitive market environment. By leveraging insights from international examples, the study contributes to the ongoing discourse on sustainable development and competition policy, and offers practical policy implications that can guide Türkiye's path toward a more eco-conscious economic framework.

The paper is organized as follows: Section 1 provides a short theoretical framework on main environmental challenges and goals, and how these could be related with competition policy based on related literature. Section 2 focuses on recent developments on the nexus between competition policy and environmental sustainability in the international landscape, highlighting several global best practices and real world cases on how competition policy can provide support for environmental sustainability efforts. Section 3 includes main environmental sustainability goals of Türkiye as reflected by key policy documents. Section 4 discusses implications for Turkish competition policy and possible amendments in terms of legislative framework and enforcement practices. Finally, Section 5 concludes the study.

1. THEORETICAL FRAMEWORK AND RELEVANT LITERATURE

The intersection of competition policy and environmental sustainability has attracted increasing academic attention in recent years, with scholars and institutions exploring how regulatory frameworks might promote sustainable practices while maintaining competitive markets (Inderst & Thomas, 2023). Integrating environmental sustainability into competition policy, on the other hand, requires an understanding of the economic theories that underlie competition, innovation, and market efficiency. This section examines three key theoretical perspectives: externalities, innovation theory, and the evolving role of competition policy in addressing broader social welfare goals in light of the relevant literature.

Environmental economists have long argued that market failures—situations where unregulated markets fail to allocate resources efficiently—are a primary driver of environmental degradation (Baumol & Oates, 1988). A key form of market failure, known as negative externalities, arises when firms impose unaccounted costs on society through actions like pollution or deforestation. For example, in industries such as manufacturing and energy, firms may generate pollution while facing limited consequences, enabling them to profit at society's expense. Such practices lead to socially suboptimal outcomes, as the environmental costs of these actions are not reflected in market prices (Pigou, 1920).

Traditional competition policy has focused on market efficiency and consumer welfare, often without fully addressing these environmental externalities. However, competition policy has the potential to indirectly promote sustainable practices by fostering competitive markets that incentivize firms to innovate and adopt eco-friendly technologies (Porter & van der Linde, 1995). By promoting greener technologies and resource-efficient methods, competition policies can encourage firms to internalize the environmental costs of their actions, aligning market efficiency with sustainable outcomes. This approach reflects insights from Pigouvian theory, which emphasizes that negative externalities disrupt market efficiency and calls for policies that require firms to account for these social costs.

Dolmans (2020) even contends that consumer welfare assessments within competition and antitrust policy should incorporate environmental externalities across all areas, including merger control and evaluations of horizontal and vertical agreements. The study emphasizes that overlooking competition practices that exploit environmental and climate-harming externalities is no longer tenable.

Increasingly, competition authorities and international organizations recognize that policies promoting eco-innovation can reduce environmental harm while preserving consumer welfare. For instance, by supporting collaborative efforts for sustainability-driven innovation, competition policies can help address environmental externalities while maintaining competitive markets (OECD, 2021). This evolving perspective suggests that competition policy can play a vital role in mitigating environmental degradation by not only safeguarding competition but also advancing sustainable development goals.

Green innovation -technological advancements and business practices designed to reduce environmental harm- has become a crucial concept in environmental economics. Increasing competition, particularly when the intensity of competition is low or when the firms operate with similar levels of technology, drives firms to innovate, enhancing efficiency and benefiting consumers (OECD, 2023a). As Arrow (1962) argued, competitive markets can act as catalysts for technological advancements. This may well include those advancements that reduce environmental impact.

When markets are competitive, firms often invest in research and development (R&D) to secure a competitive advantage, leading to innovations that can minimize environmental impact (Jaffe et al., 2005). However, there may also be “first-mover disadvantages” associated with these efforts, since green innovation frequently involves high initial costs, often demanding significant investment, which can deter firms from prioritizing it without supportive policies (ACM, 2014; Holmes, 2023, 449). Hence, firms may be reluctant to pursue green innovation without assurances that these innovations will be competitive in the market (UNEP, 2021). In this context, competition policy can play a key role by ensuring a market environment where innovation is rewarded, thus maintaining a level playing field that fosters green R&D investments.

Competition policy thus may serve as a tool for supporting green innovation. By removing anti-competitive barriers, it may help to create a conducive market for green technologies. Additionally, it can support cooperative agreements between firms with shared sustainability goals, further enabling the development of environmentally friendly innovations (United Nations Conference on Trade and Development [UNCTAD], 2023). This role of competition policy in fostering green innovation not only prevents monopolistic practices that could stifle innovation but also aligns market incentives with environmental sustainability objectives, ultimately promoting greener, more efficient markets.

Competition can particularly help advance environmental protection when consumer demand is geared toward eco-friendly products and services. This demand incentivizes companies to adjust their offerings and invest in sustainable options to meet consumer expectations. When consumers are willing to pay for greener products, competition drives efficient outcomes and encourages firms to focus on environmentally friendly product differentiation (Schinkel & Spiegel, 2017; Aghion et al., 2020). Studies indicate that competition also spurs investments in environmental, social, and governance (ESG) criteria, such as resource conservation, greenhouse gas reduction, and green technology development (Ding et al., 2020; Schinkel & Treuren, 2021).

On the other hand, a key theory implying the goals of sustainability and competition policies might not be mutually exclusive could be the “Porter Hypothesis,” which posits that well-designed regulations incentivize innovation, enhancing both environmental and competitive performance (Porter, 1991). Porter & van der Linde (1995) suggest that environmental standards, if implemented properly, drive efficiency and yield competitive advantages—concepts relevant to adapting competition policy for sustainability.

The concept of a circular economy—which promotes the reuse, recycling, and efficient management of resources—is also increasingly relevant for both environmental sustainability and competition policy. In a circular economy, competition policy can encourage resource efficiency and sustainable production by enabling markets to develop business models that prioritize recycling, waste reduction, and eco-friendly design (OECD, 2023b). Studies in the EU demonstrate that

fostering competition in the waste sector not only reduces waste but also creates a market for secondary raw materials, contributing to the circular economy (Stahel, 2016). Kazak (2009), emphasizing the importance of waste management services in achieving environmental protection and sustainability goals, also underlines the need of a proper competition policy scheme and a competitive structure for these newly developed markets.

In developing economies like Türkiye, where manufacturing and resource extraction are significant economic sectors, competition policy that supports circular economy principles could yield environmental benefits while enhancing economic resilience. For example, policies that incentivize firms to recycle materials and reduce waste could contribute to both environmental and economic goals, particularly in sectors such as construction and agriculture.

As we discussed above, the traditional view of competition policy has been largely limited to promoting economic efficiency³, focusing on consumer prices, output, and quality. However, recent discourse from organizations such as the OECD and UN highlights an evolving perspective: competition policy should consider broader social welfare impacts, including environmental sustainability (OECD, 2021; UNCTAD, 2023). This shift reflects a growing consensus that competition policy can support public goods, such as clean air and reduced carbon emissions, by encouraging practices that align market incentives with environmental goals. This theoretical backing is reflected in practices by authorities like the European Commission and the Netherlands Competition Authority (ACM), which allow firms to collaborate on sustainability projects under specific guidelines (ACM, 2023; European Commission, 2023). By incorporating sustainability criteria into competitive assessments, authorities can foster pro-competitive behaviors that benefit the environment while safeguarding market dynamics (ACM, 2023). These topics will be further discussed in the following section.

³ It should be noted that, there are views that the competition policy's efficiency goal has always been well compatible with the sustainability agenda. For instance, Martin, Berkani, & Provost (2020) argue that, as a driver of efficiency, competition optimizes resource use through productive efficiency; ensures consumers' access to sustainable products under optimal conditions via allocative efficiency; and stimulates innovation through dynamic efficiency, offering opportunities to tackle challenges like the climate crisis.

2. RECENT INTERNATIONAL PERSPECTIVES AND DEVELOPMENTS

2.1. European Union's Initiatives

The European Commission has taken steps to incorporate environmental sustainability into competition policy, particularly through the European Green Deal, which aims to make Europe the first climate-neutral continent by 2050. As part of this effort, the EU has issued revised guidelines for horizontal agreements, permitting certain collaborations that advance sustainability goals, such as joint investments in renewable energy technologies or resource-efficient production processes (European Commission, 2023). This approach builds on the EU's acknowledgment that competition policy must evolve to align with broader environmental objectives, thereby supporting sustainable market transformations.

2.1.1. The European Green Deal

The Brundtland Report⁴, officially titled “Our Common Future”, released in 1987 by the World Commission on Environment and Development (WCED), is a foundational document that significantly shaped the discourse on sustainable development. It defined the concept as “development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” (WCED, 1987). The report underscored the interconnectedness of environmental, social, and economic issues, advocating for a shift toward more inclusive and environmentally conscious growth and emphasizing principles such as intergenerational equity, the integration of environmental considerations into development, and the importance of global cooperation to address shared challenges (WCED, 1987). While the Brundtland Report did not directly call for specific policies, its profound influence on sustainability thinking makes it a critical context for understanding the origins of initiatives like Rio Declaration (1992), the Kyoto Protocol (1997), and the Paris Agreement (2015). The EU Green Deal, presented by the European Commission in 2019, aimed at making Europe climate-neutral by

⁴ Named after the former Norwegian Prime Minister Gro Harlem Brundtland, who was the Chairman of the WCED when the report was published.

2050, echoes these principles by integrating sustainability into all aspects of policy-making.

The Green Deal's roots lie in a growing awareness of climate change and the urgent need for a sustainable trajectory, building on numerous stakeholder consultations and prior EU efforts such as the 2011 Roadmap to a Resource Efficient Europe, 2030 Climate and Energy Framework, and the Paris Agreement (European Commission, 2019). Highlighting the existential threat posed by climate change, biodiversity loss, and environmental degradation, this ambitious strategy is structured around a commitment to transform the EU into a sustainable and climate-neutral economy by 2050, alongside its increased 2030 climate targets (at least 50 to 55% reduction of greenhouse gas emissions compared to 1990 levels) (European Commission, 2019), which indicates a clear commitment towards the Brundtland Report's vision of long-term sustainability.

The Green Deal adopts a holistic approach by tackling various sectors of the economy, understanding climate change, biodiversity loss, and resource depletion as interconnected challenges. It integrates sustainability into all policy areas, including energy, transport, agriculture, and industry, aiming to decouple economic growth from resource use (European Commission, 2019). The overarching objectives of the Green Deal include ensuring a just and inclusive transition -where no one is left behind such that the burdens and benefits of the green transition are distributed equitably-, fostering sustainable economic growth, and enhancing the EU's competitiveness in the global market while leading on green technologies.

Along with the ambitious net greenhouse gas emissions target by 2030, key goals include investing in green technologies and innovation, mobilizing sustainable finance, promoting circular economy practices to reduce waste, decreasing pollution levels, improving the health and well-being of (current and future) citizens through cleaner air and water, and preserving and restoring ecosystems. The initiative also focuses on international cooperation to address global environmental challenges to ensure that, as underscored above, the transition to sustainability is fair and socially just, particularly for regions and sectors most affected by the shift away from traditional, carbon-intensive industries.

To achieve these comprehensive targets, the EU Green Deal has instigated important regulatory changes, including integrating environmental benefits more fully into competition law by introducing a new “Horizontal Agreements Guidelines”⁵ and adapting State Aid rules to support green investments and social impact programs. Additionally, it has introduced measures such as the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM), the EU Taxonomy for sustainable activities, the Energy Performance of Buildings Directive, and the Circular Economy Action Plan (European Commission, 2019). Among these regulatory shifts, the introduction of the new Horizontal Agreements Guidelines stands out as a significant step towards harmonizing competition policy with sustainability goals.

2.1.2. New Horizontal Agreements Guidelines

The sustainability-focused provisions within the new EU Horizontal Guidelines represent a nuanced approach to integrating environmental considerations into the framework of competition law, explicitly aiming to facilitate cooperation that supports “green and digital transitions” and promotes a resilient internal market (para. 1). It is intrinsically linked to the broader ambitions of the EU Green Deal, providing a legal pathway to ensure that competition policy does not hinder but rather facilitates the transition to a sustainable economy.

The Guidelines, released in 2023, has a whole new chapter titled “Sustainability Agreements” (Chapter 9) and provides clarity on how agreements between competitors that aim to achieve broader sustainability goals⁶ (paras. 517, 521) can be assessed under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU). Beyond this guidance provided in the Guidelines, the Commission also pledges to offer informal guidance on new or unresolved issues concerning specific sustainability agreements via its Informal Guidance Notice.

⁵ “Guidelines on the applicability of Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union to horizontal co-operation agreements”, *C/2023/4752, OJ C 259, 21.7.2023*, p. 1–125.

⁶ Such as “addressing climate change, reducing pollution, limiting the use of natural resources, upholding human rights, ensuring a living income, fostering resilient infrastructure and innovation, reducing food waste, facilitating a shift to healthy and nutritious food, ensuring animal welfare” (para. 516).

Although sustainability agreements are not treated as a separate category of horizontal agreements (para. 523), the Guidelines provide a lens through which a wide range of agreements may be analysed. It acknowledges that such agreements can play a role in addressing market failures, particularly negative externalities, related to environmental and social impacts. However, it also emphasizes that these agreements must still adhere to competition rules and cannot be used to disguise anti-competitive practices⁷. By addressing the complex interplay between competition, cooperation, and sustainability, the guidelines aim to foster an environment where businesses can collectively pursue green initiatives while maintaining competitive markets.

While Chapter 9 of the EU Horizontal Guidelines provides specific guidance on sustainability agreements, the document's commitment to sustainable development permeates its entirety. The Commission, for example, explicitly recognizes sustainability benefits as a form of economic benefit within the general framework for assessing horizontal agreements (para. 20), and this approach is further reflected in provisions for different types of cooperation. Examples include the launch of sustainable products under production agreements (para. 248), the integration of environmental benefits that may arise from joint distribution in the assessment of commercialisation agreements (para. 341), the use of R&D agreements to develop and market sustainable new technologies (para 170), or collecting and disseminating the data of producers that either supply sustainable products or utilize sustainable production technologies, as part of an information exchange between competitors.

Returning to the discourse on the “Sustainability Agreements” chapter, the Guidelines normally states that sustainability agreements come under scrutiny under Article 101 TFEU only if they involve restrictions on competition either by object or by causing significant actual or potential negative effects. The Commission lists several examples in the Guidelines where a sustainability agreement is not likely to infringe competition rules, thus requiring no further assessment (paras. 527-531). One notable example is agreements concerning compliance to clear and specific obligations or prohibitions outlined in “legally binding international treaties, agreements, or conventions” (para. 528).

⁷ For instance, see the “buyer cartel” example on section 4.4. (para. 310).

The Guidelines also have a specific sub-section titled “sustainability standardisation agreements”, which are a subset of sustainability agreements where competitors set standards to enhance environmental, social, or economic sustainability. These agreements specify requirements for sustainability metrics across supply chains, often resulting in labels or certifications. They are not automatically anti-competitive but are subject to scrutiny under Article 101 TFEU. To be considered within a “soft safe harbour” and unlikely to harm competition, these agreements must meet six conditions, including transparency in development, voluntary participation, no obligation for non-participants to comply, no unnecessary exchange of sensitive information, access to standards on fair terms, and either not leading to significant price increases or involving parties with a combined market share not exceeding 20%. If these conditions aren’t met, an individual assessment is needed to determine if the agreement restricts competition (paras. 537-555).

When it comes to general assessment of sustainability agreements under the Guidelines, the document emphasizes that merely citing a sustainability objective does not exempt an anticompetitive agreement from the prohibitions outlined in Article 101(1) (para. 521). Similar to other horizontal cooperation agreements, sustainability agreements must satisfy the four conditions outlined in Article 101(3) TFEU to qualify for exemption; namely “efficiency gains”, “pass-on to (or fair share for) consumers”, “indispensability” and the “no elimination of competition”.

The Guidelines recognizes that the assessment of sustainability agreements under Article 101(3) of the TFEU essentially hinges on demonstrating tangible efficiencies. This is not only limited to cost reductions, but can also include efficiencies in broader terms such as qualitative improvements to products and processes that support sustainable development, increases in innovation or even decreases in the time needed to launch of environmental-friendly products to the market, as well as improvements in a company’s environmental record (paras. 557-559).

The second condition requires that consumers, including direct and indirect users such as producers, wholesalers, retailers, and final consumers, receive a fair share of the benefits from the agreement. This condition is met when the benefits outweigh the harm caused by the agreement, making the overall effect on consumers in the relevant

market at least neutral. Thus, any sustainability benefits resulting from the agreement must pass-on to a considerable degree to the consumers of the covered products. The Commission further explains these benefits in three categories: i) ‘individual use value benefits’ (when consumers’ use of a product is directly improved) (paras. 571-574); ii) ‘individual non-use value benefits’ (when consumers’ choice is motivated by a preference for sustainability) (paras. 575-581); and iii) ‘collective benefits’ (when the action creates positive externalities by making the market more sustainable for a larger section of society, given that there is a substantial overlap with “consumers in the relevant market and the group of beneficiaries outside”) (paras. 582-589).

The burden rests with the parties to substantiate these benefits, and to show that restrictions on competition are indispensable to meet these goals (paras. 560-568). Therefore, in order to make a solid case for an exemption under Article 101(3) TFEU, firms must justify each restriction of competition arising from their agreements, demonstrate that these agreements deliver consumer benefits, and ensure that such restrictions neither foreclose competition nor lead to collusive outcomes. Furthermore, firms should be able to demonstrate that such agreements are only used as a last resort. In other terms, they have to prove that other methods to achieve sustainability, such as regulation or individual choices, would not be able to create the same sustainability-related benefits.

In conclusion, when designing sustainability agreements, undertakings should prioritize transparency, open access, and minimize restrictions that could hinder innovation, product variety, or consumer choice. The Guidelines emphasizes a holistic approach, highlighting the importance of integrating economic and environmental considerations, and provide detailed guidance on how to demonstrate positive impacts on consumers and society. To benefit from the exemption provided in Article 101(3) of the TFEU, agreements must not merely pay lip service to sustainability goals, but instead must demonstrate that they lead to concrete, objective and verifiable sustainability efficiencies, and must pass these benefits onto consumers in a way that balances out the potential restrictions that those agreements may create on the market. The Guidelines provides a roadmap for the evaluation of these aspects, while making clear that sustainability is a legitimate and important objective to be pursued by undertakings operating within EU’s Single

Market. However, we believe that the scope of the guidance is not limited solely to undertakings operating within the EU. With this new guidance, the European Commission also offers valuable direction for other competition authorities seeking to integrate environmental sustainability into their competition analyses.

2.2. Other International Initiatives

Increased attention towards the relationship between competition policy and environmental sustainability in recent years has also become, perhaps inevitably, a key area of focus for international organizations (Holmes, 2023, p. 448). Over the past five years, numerous events and studies have been conducted under the auspices of these organizations, which specifically address the intersection of competition policy and environmental sustainability. Below, we summarize several prominent examples of these initiatives.

The OECD arguably stands out among the leaders on this very topic. The main reason for this assertion is the three roundtable discussions organized by the OECD recently: “Sustainability and Competition” (OECD, 2020), “Environmental Considerations in Competition Enforcement” (OECD, 2021), and “Competition in the Circular Economy” (OECD, 2023). Discussion papers published by the OECD for these events collectively emphasize the symbiotic relationship between competition policy and sustainability, including environmental and circular economy considerations.

The 2020 paper on “Sustainability and Competition” underscores that while regulation is vital, competition law should not be viewed as obstructive but rather as a tool that can support sustainability through targeted enforcement. This is particularly the case for cartels hindering consumers’ access to sustainable products. It may include leveraging dynamic theories of harm in competition cases to protect innovation that leads to increased sustainability, as well. The report also highlights the need for clear guidance to businesses on permissible sustainability initiatives under competition law (OECD, 2020). The 2021 discussion paper, “Environmental Considerations in Competition Enforcement”, further elaborates that competition policy can align with environmental goals by addressing market failures and supporting green innovations. It also stresses the importance of understanding economic incentives and

the necessity of international cooperation to integrate environmental considerations into competition assessments (OECD, 2021). Lastly, the 2023 background note on “Competition in the Circular Economy” claims that competition naturally supports the transition to a circular economy by enhancing resource efficiency and innovation. It proposes that competition authorities should actively prevent anti-competitive practices that hinder this transition and promote cooperative initiatives that advance circular economy goals (OECD, 2023). Together, these reports suggest that competition policy can be a proactive tool in achieving sustainability objectives. They also highlight the necessity of adjustments in legal frameworks, advocacy, and international collaboration to ensure effective implementation.

The UNCTAD held an ad hoc expert meeting on “Competition, Consumer Protection and Sustainability” in 2022. UNCTAD’s report, building on the discussions through this event, also highlights the potential alignment of competition law and policy with sustainability objectives, and remarks the guidance needed from competition agencies. Nevertheless, it acknowledges the inherent conflicts that may arise between promoting competition and sustainability, as well. The report discusses the varied approaches among jurisdictions, where some recognize climate change mitigation and broader societal benefits as efficiency gains under competition law, while others do not include labor or animal welfare improvements. The report calls for further dialogue to define what sustainability benefits count as efficiency gains that can offset anti-competitive effects. It also suggests the use of advocacy tools and collaboration between authorities and regulators. UNCTAD offers a facilitator role for fostering international discussion and information exchange to encourage sustainable business practices while protecting market efficiencies. Additionally, the report underscores the importance of competition and consumer protection policies for achieving “Sustainable Development Goal 12”⁸, which promotes responsible consumption and production (UNCTAD 2023).

The Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) organized a workshop on “Competition Policy and Sustainable Development” in 2022. In their report following the workshop, APEC (2023) mainly echoes the above mentioned findings and recommendations by the

⁸ Refers the UN’s SDG titled “Ensure sustainable consumption and production patterns”. See <https://sdgs.un.org/goals/goal12>

preceding works of OECD and UNCTAD. The report particularly remarks that competition authorities should enhance their interactions with businesses to identify both opportunities and barriers related to environmentally friendly practices. They should also foster networks with environmental agencies to better comprehend the relationship between competition policies and sustainable development.

On the business side, International Chamber of Commerce (ICC) has also been quite active in contributing to ongoing discourse on the interplay between competition policy and sustainability. ICC's 2020 paper titled "Competition Policy and Environmental Sustainability" underscores the necessity for increased business cooperation to effectively combat climate change and advance environmental sustainability, especially in the context of green initiatives like the EU Green Deal. It discusses how current competition laws, or the fear of their stringent and unpredictable enforcement, hinder such cooperative efforts. Therefore, it calls for more guidance and legal certainty on the treatment of sustainability agreements (ICC, 2020).

In another work by ICC (2022), and in addition to what was proposed in the previous paper, ICC also recommends that competition agencies and lawmakers provide clear guidelines on safe harbors and the extent of permissible competition reduction for environmental benefits, offer case-law to define legal boundaries, align incentives to avoid conflicting objectives, and achieve global agreement among competition authorities. It suggests shifting the burden of proof to presume pro-sustainability initiatives beneficial unless proven otherwise, and reconsidering pre-authorisation processes for agreements to avoid delays that deter collective action. The paper also offers a list of "do's" and "don'ts" to help businesses and competition authorities alike in their respective assessments of sustainability agreements (ICC, 2022).

2.3. Initiatives of National Competition Authorities

Netherlands Authority for Consumers and Markets (ACM) stands out as a leading competition agency in taking concrete steps towards defining the relationship between competition policy and sustainability, thereby spearheading global discussions on the topic (Holmes, 2023, 2024). ACM's draft Position Paper titled "Competition & Sustainability" published in 2013 (ACM, 2013), followed by its Vision Document

(ACM, 2014), are pioneering policy texts that comprehensively discuss how competition policy can support sustainability initiatives and provide guidance to businesses. Similarly, the authority's 2020 draft guidelines (ACM, 2020) was among the first in this domain (Holmes, 2024, p. 3). However, following the publication of the European Commission's 2023 Guidelines, ACM withdrew this draft guideline and issued the 2023 "Policy Rule" titled "ACM's oversight of sustainability agreements" (ACM, 2023).

The Dutch authority's Policy Rule partially diverges from the Commission's Guidelines, which also includes vertical agreements within its scope. The Rule states that, ACM will not pursue investigations into agreements that comply with legally binding rules with national or European scope as well, not only international rules. The ACM also will not take action to "environmental-damage agreements" that aim to meet international or national environmental standards and goals, provided that these agreements are necessary for environmental benefits that outweigh competitive disadvantages and offer tangible benefits to consumers in the relevant market, while still maintaining some level of competition (ACM, 2023, paras. 8-9). The Rule also clarifies the procedures to provide informal guidance to parties of sustainability agreements, as a reflection of ACM's open-door policy concerning these agreements.

The United Kingdom's Competition and Markets Authority (CMA) is also among the pioneer agencies that provided legal clarity on the competitive assessment of environmental sustainability agreements. CMA's Green Agreements Guidance of 2023 (CMA, 2023), covers collaborations among competitors designed to mitigate the environmental harm caused by business activities or to support a shift towards sustainability, which captures actions like enhancing air or water quality, conserving biodiversity, and promoting sustainable raw material use. It also defines *climate change agreements*, which are a specific type of environmental sustainability agreements focused on fighting climate change by reducing negative externalities caused by greenhouse gas emissions from activities related to goods and services. The authority adopts a more permissive approach towards these particular types of agreements, benefits of which are generally global, realised in the long-term, and usually uncertain in scale (CMA, 2023, pp. 3-7).

The Guidance, being an extensive document, provides detailed explanations and examples of scenarios where environmental sustainability agreements are unlikely to breach competition law, how they might restrict competition *by object* or *by effect*, and the conditions under which they can be exempted from anticompetitive agreement prohibitions⁹. It has many common provisions with that of the EU Commission's Guidelines, such as acknowledging direct, indirect or collective benefits that accrue to the consumers in the relevant market, in terms of assessing whether the *fair share to consumers* condition is met (CMA, 2023, pp. 32-33). For the *climate change agreements*, however, the CMA underscores that it is ready to accept benefits to all UK consumers, in exceptional cases, as long as the parties to the agreement demonstrate that these benefits are "in line with, or exceed, existing legally-binding requirements or well-established national or international targets" and offset the competitive harm (CMA, 2023, pp. 37-39). The CMA also keeps the door open for further informal guidance such that companies may consult its dedicated "Sustainability Taskforce".

There are also efforts from other countries to promote collaboration among business with sustainability objectives by providing legal certainty and/or guidance. The competition authority of France, Autorité de la concurrence (AdC), for instance, has recently issued an informal guidance on sustainability (AdC, 2024). The document mainly refers the undertakings to the Commission's Guidelines, case law of courts and decisions by competition agencies when assessing which business practices do not constitute an infringement, which may breach competition laws, and which might qualify for exemptions. However, the French authority invites relevant parties to seek informal guidance from the General Rapporteur in certain conditions. As another notable example, Austria has amended its Federal Cartel Act 2005 in 2021, specifying that consumers "shall be deemed to enjoy a fair share of the benefits" if the benefits from an anticompetitive agreement "contribute substantially to an ecologically sustainable or climate-neutral economy"¹⁰ (Gezbeli, 2022, p. 42; Holmes, 2023, p.

⁹ For a more detailed review of the Guidance, see Holmes (2024, pp. 2-3) and Süsoy Uygun & Kalinoğlu (2024, pp. 1449-1454)

¹⁰ See Article 2 of the Austrian Federal Cartel Act, available at: https://www.bwb.gv.at/fileadmin/user_upload/PDFs/Cartel_Act_2005_Sep_2021_english.pdf

451; Süsoy Uygun & Kalinoğlu, 2024, pp. 1464-1465). Following this amendment, the Austrian Federal Competition Authority (AFCA) issued its Sustainability Guidelines in 2022. This Guidelines is among the first legal texts to contribute to the discourse on the nexus between competition policy and environmental sustainability. It provides clarity on what is described as “sustainability cooperations” and leave room for informal assessments by the AFCA when undertakings require further guidance (AFCA, 2022).

So far, we have reviewed various initiatives by competition authorities in different jurisdictions, each taking steps to reconcile competition policy with the urgent need for environmental sustainability. From the permissive stances of the Dutch ACM and the UK’s CMA to the legislative adjustments in Austria, these efforts reflect a growing recognition of the necessity to integrate ecological considerations into competition law and policy. While this review does not encompass every global initiative, which falls outside the scope of this paper, it highlights a significant trend where competition policy is increasingly seen as an enabler, rather than a barrier, to achieving sustainability goals. Further exploration of these and other efforts in detail would undoubtedly provide deeper insights into this evolving field, which we left for a future study.

3. OVERVIEW OF ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY POLICY FRAMEWORK IN TÜRKİYE

Türkiye, as a nation in development, encounters distinctive challenges in aligning its economic expansion and industrial edge with environmental sustainability goals, especially due to the reliance on resource-intensive sectors and the substantial contribution of SMEs to its economic landscape. Yet, since the 1972 Stockholm Conference¹¹ that led to Türkiye’s adoption of the “Stockholm Declaration and Action Plan for the Human Environment”, the country closely follows the global trends and efforts in achieving sustainable development goals, particularly combating climate change, and design policies to foster green transformation. This chapter presents a short overview of

¹¹ “The United Nations Conference on the Human Environment”, which took place in Stockholm in 1972, was the first global summit to spotlight environmental concerns as a significant issue. See <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>

the main legal provisions and policy documents governing Türkiye's environmental sustainability policies.

Environmental policy-making in Türkiye has been a long-standing process. The country's commitment to environmental protection was first enshrined in the 1982 Constitution¹² under the chapter on health, environment, and housing. Article 56 of the Constitution mandates that both the state and its citizens have responsibilities to enhance environmental health and prevent pollution. A year later, in 1983, Türkiye passed the Environmental Law No. 2872¹³, which aimed to integrate sustainable development principles into environmental protection. This law introduced novel concepts like environmental contributions and incentives. It uses economic tools, such as tax reductions for green technologies, recycling fees for reducing plastic waste, and deposit systems for packaging, to encourage environmentally responsible behavior. The law also outlines severe penalties for violations and mandates Environmental Impact Assessments (EIAs) for projects potentially harmful to the environment.

In 2009, Türkiye joined the Kyoto Protocol. This step declared the country's commitment to actions like enhancing energy efficiency, promoting sustainable agriculture, and reducing subsidies that increase greenhouse gas emissions (MFA, 2022). Following the ratification of the Kyoto Protocol, the Ministry of Environment and Urbanisation published the Climate Change Strategy 2010-2023. This strategy document laid out Türkiye's national vision and objectives on integrating climate policies with development and industrialization, enhancing energy efficiency and promoting the use of clean and renewable energy. Main objective was to provide a high quality of life and welfare for all citizens while minimizing carbon intensity. The strategy also highlighted the importance of Türkiye's actively participating in global climate change initiatives while taking into account its specific national circumstances (Atvur & Vural, 2022, p. 68; Ministry of Environment and Urbanisation, 2012). Accordingly, inspired by the European Union's Emissions Trading System (ETS), which was launched in 2005, Türkiye embarked on setting up its

¹² Constitution of the Republic of Türkiye, 1982 available at https://www.anayasa.gov.tr/media/7258/anayasa_eng.pdf

¹³ Environmental Law No. 2872, 1983 available at <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

own system with the introduction of the Monitoring, Reporting, and Verification (MRV) System for Greenhouse Gas Emissions in 2013. This effort was part of a Capacity Development Project supported by German Federal Government's International Climate Initiative (IKI) (IKI, 2025). The project aimed at establishing a mechanism for monitoring and reporting greenhouse gas emissions in line with international standards.

In 2014, the Regulation on the Monitoring of Greenhouse Gas Emissions was entered into force to reinforce this initiative. Building on this foundation, the Ministry of Environment and Urbanisation released a roadmap in 2016 for creating a national greenhouse gas emissions trading system. This roadmap stressed the necessity of including all directly competing activities within the ETS to maintain a level playing field across industries. It further advocated for setting a threshold for emissions to avoid market disturbances and to prevent the offshoring of competitive industries due to carbon pricing (Ministry of Environment and Urbanisation, 2016).

Declaration of the national "2053 Net Zero Emission Target" in 2021 and the subsequent ratification of the Paris Climate Agreement (2015) targeting a global temperature increase limit of 1.5°C, reaffirmed Türkiye's dedication to climate change mitigation (The Directorate of Climate Change, 2024). Upon becoming a party to the Paris Agreement, Türkiye has begun working on updating its Nationally Determined Contribution (NDC), preparing the Climate Change Mitigation Strategy and Action Plan, and developing the 2053 Long-Term Climate Change Strategy in collaboration with the United Nations Development Programme (UNDP). As part of these efforts, Türkiye's national emission reduction target has been updated from a 21% reduction compared to the 2015 Reference Scenario to a 41% reduction. This updated target was submitted to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) in 2023 (The Directorate of Climate Change, 2024).

In 2021, the Ministry of Trade introduced the "Green Deal Action Plan", outlining 81 actions and 32 targets to advance green transformation policies. One of the main targets comprises preparing resource-intensive industries for the EU's Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM), since those industries are likely to be more affected by the CBAM. Other targets include, but not limited to,

promoting a green and circular economy, and advancing green finance. This plan, as well, highlights Türkiye's ambition to shift towards a sustainable, resource-efficient, and green economy amidst the sweeping changes expected from the EU's European Green Deal and the evolving landscape of global trade. It underscores the rising trend of international businesses and investors crafting their green transition strategies, which aim for a low-carbon future. The action plan asserts that Türkiye's green transformation is vital for fostering inclusive, sustainable growth, supporting competitiveness in exports, particularly to the EU, and enhancing integration into global value chains (Ministry of Trade, 2021).

Complementing this, the Medium-Term Program for 2022–2024 published by the Presidency of Strategy and Budget emphasizes sustainability in response to climate change impacts. The Program lists a range of detailed policy measures to address these challenges. These measures include supporting a green transition across industry, trade, transport, environment and energy, with a focus on circular economy practices and efficiency improvements; incentivising R&D investments to foster green technology development; creating a regulatory and financial framework to facilitate sustainable investments and green finance; promoting renewable energy and resource efficiency; and expanding zero-waste practices to households while reducing waste imports (Presidency of Strategy and Budget, 2021).

The Twelfth Development Plan (2024-2028), which was approved by the Grand National Assembly of Türkiye in 2023, has a specific section titled “Competitive Production with Green and Digital Transformation”. The Plan emphasizes the need for technology and infrastructure investments across energy, manufacturing, transport, and agriculture sectors, aligned with the 2053 Net-Zero Emissions Target, to establish a sustainable and robust growth dynamic driven by green and digital transformation. The Plan also stresses the importance of developing green and digital skills, and establishing supportive financing and incentive mechanisms. Furthermore, it adopts a sectoral prioritization approach, implementing active industrial policies in the chemicals, pharmaceuticals and medical devices, electronics, machinery, electrical equipment, automotive, and rail system vehicles sectors to accelerate technological renewal and structural transformation, considering manufacturing as a driving force for stable growth and

development. One of the main goals during the Plan period is to boost technology, innovation, product quality, productivity, and export capabilities especially in key sectors. It also seeks to upgrade industrial capabilities, enhance the environment for business and investment, and strengthen industrial competitiveness (Presidency of Strategy and Budget, 2023, pp. 84-85).

Key policy measures within the Twelfth Plan include supporting R&D and technology transfer for sustainable production, promoting the development of green transformation projects in both new and existing industrial zones like Organized Industrial Zones (OIZs), Industrial Zones (IZ), and Small Industrial Zones (SIZ). The Plan aims to increase the production and use of clean energy, expand industrial practices that utilize waste and promote a circular economy, and raise awareness among SMEs about green practices by creating sectoral transformation profiles. Additionally, it involves conducting sectoral assessments related to the green deal, implementing transformation strategies, enhancing energy efficiency in enterprises, and establishing standardized national practices for calculating and verifying carbon and water footprints (Presidency of Strategy and Budget, 2023, p. 85). These measures collectively endeavour to incorporate environmental considerations into industrial operations, making them more sustainable and competitive.

As a reflection of those policy measures and targets summarized above, the Ministry of Industry and Technology has recently introduced two new incentive schemes. The first one is the “Green Transformation Support Programme”, which is technically supported by the EU. Under the incentive program, the transition to a circular economy, the protection of water resources, and low-carbon production methods are listed among the main green transformation practices. Project based financial support is provided for eligible investments by both SMEs and large enterprises in one or more of these practices, including land purchases, building and construction expenditures, as well as the acquisition of machinery, equipment, technology, software, and hardware, along with measurement, study, testing, and consulting services¹⁴ (Torun, 2024). The second one is “Türkiye Green Industry Project”, which is funded by the World Bank with a budget of up to 450 million US dollars, and is being implemented in coordination

¹⁴ This programme specifically excludes R&D projects.

with KOSGEB and TUBITAK. The project, composed of several components, supports SMEs in terms of energy efficiency, water efficiency, raw material efficiency, sustainable and climate-resilient waste recycling, industrial symbiosis, and circular economy. It covers personnel, machinery, equipment, software, and service procurement expenses. Furthermore, it supports R&D and innovation activities conducted by both SMEs and large enterprises, as well as universities and public research centers, aimed at developing technological solutions focused on green transformation (Ministry of Industry and Technology, 2024).

In conclusion, Türkiye demonstrates a strong commitment to environmental sustainability goals by actively engaging with international initiatives and aligning its domestic legislation with global best practices to foster a green transformation¹⁵. This commitment is reflected through a comprehensive policy framework that navigates the delicate balance between economic growth and environmental protection. From constitutional mandates to strategic plans like the Climate Change Strategy and national development plans, Türkiye's approach integrates sustainability into its industrialization and development policies. Incentives and subsidies play a crucial role in encouraging companies to adopt environmentally friendly practices, aiming to ensure they remain competitive. However, the realization of these ambitious environmental targets not only requires robust policy frameworks but also an economic ecosystem that supports sustainable practices. In this context, the upcoming section will discuss whether the current competition policy rules is conducive to these objectives and how it might be refined to support environmental sustainability goals.

4. ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY CONSIDERATIONS IN TURKISH COMPETITION POLICY CONTEXT: WHERE ARE WE AND WHAT SHOULD BE NEXT?

Turkish Competition Authority declares its vision “to be an institution which supports sustainable growth and development”, among other main objectives, which are likely to be shared by any antitrust agencies

¹⁵ For a critical review of Türkiye's policies for combatting climate change, see Atvur & Vural (2022).

around the globe, such as promoting “widespread competition culture”, and establishing “a well-functioning competitive environment”. In its 2024-2028 Strategic Plan, the TCA also specifically emphasizes that it will consider the arguments of undertakings regarding green transformation and sustainability issues in the examinations to be carried out (TCA, 2024, p. 59). Furthermore, in a recent interview, Mr. Birol Küle, the President of the TCA, stated that the agency have been closely monitoring global developments in the areas of sustainability and competition policy, and has so far adopted a number of exemption decisions focusing on sustainability concerns. In addition, Mr. Küle noted that the authority plans to introduce several sustainability-focused amendments to the competition legislation (Gürkaynak, 2024, p. 23). In this regard, the authority conveys the message that while fulfilling its duties it will act with due regard to the country’s environmental sustainability goals, as reflected in the various legislative and policy documents outlined in the previous section.

One of the main duties of the TCA is to monitor agreements and concerted practices between undertakings, as well as the decisions or practices of associations of undertakings, which have the object or effect of restricting competition. These conducts are prohibited under Article 4 of the Act on the Protection of Competition No. 4054¹⁶, which corresponds to Article 101(1) of the TFEU, and the TCA is empowered to impose sanctions against them when necessary. However, such agreements may be exempted from the prohibition under Article 4 if they fulfil all four conditions listed in Article 5 of the Act. As is the case with TFEU 101(3), these four conditions in Article 5 can be summarised as *efficiency gains*, *pass-on to consumers*, *non-elimination of competition* and *indispensability* (TCA, 2013, para. 36).

The TCA has a number of secondary legislation and guidelines that provide detailed explanations on the economic and legal context under which agreements between undertakings may be deemed anticompetitive, depending on their nature and scope, and the conditions under which they may be exempted. For example, Block Exemption Communiqué On Specialisation Agreements (Communiqué No: 2013/3), Guidelines on the General Principles of Exemption, Guidelines on Horizontal Cooperation Agreements are just a few illustrations of a comprehensive regulatory and policy

¹⁶ Available at <https://www.rekabet.gov.tr/en/Sayfa/Legislation/act-no-4054>

framework¹⁷. Apart from these rules, the TCA's decisions in concrete cases also provide guidance for undertakings in terms of *do's* and *don'ts*.

However, with the exception of several references in the Guidelines on Horizontal Cooperation of R&D agreements and standardisation agreements where environmental objectives are to be taken into account (for R&D agreements, para. 127; for standardisation agreements paras. 229, 278, 298¹⁸, 300), there is no policy text that directly focuses on sustainability agreements. Nevertheless, it is possible to show various examples in the decisional practice of the TCA reflecting that the Authority is not a stranger to such agreements; in fact, it takes into account the environmental sustainability objectives proposed by these agreements and the efficiency gains in this regard. In order to infer the Board's perspective on such agreements, we will present two cases below¹⁹.

In the *Detergent*²⁰ case of 2009, which is likely the first-of-its-kind in Turkish competition law enforcement, the TCA examined the "New Generation Laundry Detergents Project" by the Soap and Detergent Manufacturers Association. This project aimed to phase out the production of low-concentration laundry detergents and promote concentrated versions to reduce detergent residue in wastewater, minimize packaging and logistics, and save energy. The project claimed to contribute to sustainability goals in two routes: *sustainable production* by eliminating unnecessary chemicals, and *sustainable consumption* by educating consumers to use less detergent (*Detergent*, para. 220; Gezbeli, 2022, p.48).

The Competition Board, initially assessed the project under Article 4 of the Act No. 4054 and concluded that the transition to new products by a group of undertakings covering 95% of the market, would increase production costs and likely raise prices while reducing consumer choice, thereby creating a potential restriction of competition (*Detergent*, paras. 420-470; Gezbeli, 2022, pp. 48-49;

¹⁷ See <https://www.rekabet.gov.tr/en>

¹⁸ It should be noted that, the Example 3 given in this paragraph of the TCA's Horizontal Agreements Guidelines considerably overlaps with the Example 5 in the "Sustainability Agreements" chapter under the EU Commission's new guidelines (para. 603).

¹⁹ We encourage the reader to see Gezbeli (2022) and Süsoy Uygun & Kalinoğlu (2024) for more case examples.

²⁰ Competition Board's *Detergent* decision dated 15.07.2009 and numbered 09-33/727-167.

Süsoy Uygun & Kalinoğlu, 2024, pp. 1472-1473). Subsequently, the Board performed an individual exemption assessment under Article 5 of the same law. It mainly focused on the project's environmental benefits and consumers' potential gain through energy savings from using concentrated products.

In the context of exemption, the Board first acknowledged that concentrating detergents by reducing filler material (which is released to the environment with wastewater) would constitute a technical improvement in production, which is also valid for the use of smaller packaging that would enable greater efficiency in product distribution (*Detergent*, para. 480). Regarding consumer benefits, the primary gain was highlighted as less environmental pollution. Although not directly measurable in economic terms, reducing this social cost was recognized as substantial. It was further detailed that using concentrated products would save 1MJ of energy per wash, equivalent to the energy used by a 75-watt bulb for one hour. According to the data provided by companies, it was noted that, 16% less sulphate will be released and 6% less energy will be consumed per wash, leading to consumer savings per package of up to 12.36 TL (paras. 500-530).

In the previous sections of the decision, the Board acknowledged that transitioning to less environmentally harmful products led to an increase in costs for undertakings, depending on their respective cost structures. However, considering past data, the Board also observed that the increase in costs were not passed on to prices to the same extent, and in some cases, prices had essentially remained unchanged (*Detergent* paras. 400-410; Gezbeli, 2022, p. 50). Hence, the Board likely to have considered this finding as well, while reaching to the conclusion that consumers would be better-off by switching to concentrated detergents through savings on electricity and reduced pollution.

When assessing whether the *indispensability* condition was met, the Board questioned why companies chose to collaborate under an association for a technology that could be implemented individually, especially since it was not patented. Among the undertakings concerned, P&G noted that their introduction of concentrated detergents in 1991 was unsuccessful due to market conditions and consumer habits, leading to product withdrawal. Unilever had similar experiences in the '90s. Başer, who was not part of the project observed that, consumers

were reluctant to switch to concentrated products due to prices and misuses. This suggests that individual efforts to introduce sustainable innovations in the detergent market faced significant challenges, often leading to a *first-mover disadvantage* where early adopters suffer from lack of market acceptance, prompting companies to pull their products (Gezbeli, 2022, 56-57). In conclusion, the Board stated that all necessary conditions under article 5 were met, and thus granted individual exemption to the project.

This decision presents a complex interplay between sustainability initiatives and competition concerns. The Board recognized the environmental benefits of the project, but also noted potential restrictions of competition by means of decreased product variety, and the possibility of increased costs to the consumer due to a change in production process. It also scrutinized the sustainability claims and, in order to justify an exemption, demanded concrete evidence of actual efficiency gains and improvements in resource use. The case highlights the challenges of pioneering sustainable products, demonstrating how consumer behavior, resistance to change, or lack of knowledge can cause “first-mover disadvantages” and hinder the adoption of new technologies or products that have a long term benefit. The Board carefully assessed the costs, benefits (both economic and environmental), and other aspects of the project for consumers and the market, instead of only focusing on a narrow market evaluation. The decision recognized the need for collaboration when individual efforts had failed, and when it could be demonstrated that such collaborations where necessary to achieve the desired goals.

The second case we will explore is the *Güzel Enerji*²¹: a particular example where a vertical agreement was evaluated with a special focus on its environmental benefits (Süsoy Uygun & Kalınoğlu, 2024, p.1470). In the decision, Competition Board reviewed an agreement between Güzel Enerji Akaryakıt AŞ. (Total) and nine of its affiliated gas stations concerning the installation of on-site solar power generation systems (SPGS). Total was set to finance the installation of the SPGS panels, which would be owned by the individual station owners, at several different locations. The undertaking asked the Board to be granted individual exemption to this contract, which was an integral part of its

²¹ Competition Board's *Güzel Enerji* decision dated 01.12.2022 and numbered 22-53/801-329.

dealership agreement comprising non-compete clauses, for ten years.²²

After a careful evaluation, including detailed assessments on costs, profits and returns to investment, possible “first mover disadvantages”, positive externalities by the proposed investment, and with references to environmental sustainability and resilience policies of the EU and Türkiye, the Board ultimately granted an individual exemption for 7 years mainly based on following grounds. First, the Board recognized that the project aimed to reduce operating costs for gas station owners, reduce carbon footprints, promote green energy, and offset the environmental harm of fossil fuels (*Güzel Enerji*, paras. 51-65). Second, the agreement would likely benefit consumers through lower energy costs and price reductions and that it would have a positive effect on employment and innovation, as well as promoting awareness on green energy and the fight against climate change (paras. 67-68). Third, the agreement is unlikely to be capable of market foreclosure (para. 75). Finally, an additional two years period to be added to the standard five years block-exemption duration was sufficient to cover investment costs.

On this very point, our discussions throughout the paper and the cases exemplified above bring us to the answers for two questions of this section: “Where are we?” and “What should be next?”

Where are we?

The TCA has clearly positioned itself at the forefront of integrating sustainability into its competition policy framework. Its vision to support sustainable growth and its strategic plan explicitly mentioning considerations for green transformation reflect a contemporary understanding of competition law and policy that includes environmental sustainability. The TCA’s handling of cases like the *Detergent* and *Güzel Enerji* showcases a practical approach where environmental benefits are weighed against potential competition restrictions. The Board has shown a willingness to grant exemptions where sustainability initiatives lead to clear efficiency gains, consumer benefits, and do not significantly impair competition. This demonstrates that the TCA is

²² It should be noted that vertical agreements including non-compete obligations, such as the dealership agreements in the relevant case, can typically benefit from block-exemption for five years.

not only aware of, but also actively engaged in shaping a competition policy that accommodates and encourages sustainability. The Authority does so by recognizing that in some instances, collaboration among competitors might be essential for environmental progress. Thus, the TCA is at a juncture where it is adapting traditional competition principles to meet the challenges and opportunities presented by the global push towards environmental sustainability, thereby answering the question of “Where we are?” with a commitment to a balanced, forward-thinking approach in competition law and policy.

What should be next?

While the TCA’s decisional practice demonstrates a growing awareness of the nexus between sustainability and competition, businesses require greater clarity and assurance regarding the assessment of collaborative practices to avoid the risk of substantial antitrust fines (ICC, 2022, p.5). The current reliance on case-by-case evaluations, while providing some guidance, might remain insufficient to foster widespread adoption of sustainability-driven cooperation. The absence of explicit and detailed rules creates uncertainty, potentially discouraging undertakings from engaging in pro-environmental collaborations that could contribute to both sustainability and efficiency gains, particularly given that companies often struggle to implement sustainable processes and products independently, as underscored by the *Detergent* case.

A way forward could involve the TCA adding a specific section dedicated to sustainability agreements to its Horizontal Agreement Guidelines, offering detailed explanations of “do’s” and “don’ts”, along with clear “safe harbors” and practical examples, similar to what the EU Commission has done. Furthermore, the TCA could also consider issuing dedicated guidelines on sustainability agreements, akin to those from the Dutch, UK, and Austrian competition authorities. This guidance should actively encourage collaborations that genuinely pursue sustainability goals without undue fear of antitrust action, provided that such agreements do not impose unnecessary restrictions on competition, like those that could be regarded as cartels. Such a clear, predictable, and proactive approach, consistent with the positive stance the TCA has shown in its decisional practice, would not only provide businesses with certainty but also underscore the Authority’s

commitment to support Türkiye's ambitious environmental sustainability goals.

5. CONCLUSION

This paper has explored the complex and evolving relationship between competition policy and environmental sustainability, with a particular aim to infer policy implications for Türkiye. While traditional competition law and policy have primarily focused on economic efficiency and consumer welfare, the growing recognition of climate change and environmental degradation necessitates a more integrated approach. This analysis highlights how the traditional frameworks need to be complemented by a more forward-looking perspective that also takes into consideration the broader social benefits of sustainability goals. The global trend reflects this shift, with international bodies like the OECD and EU advocating for competition policies that support sustainability. New EU guidelines on horizontal agreements, incorporating the goals of the European Green Deal, underscores a policy environment where competition law is adapted to facilitate green innovations and collaborations without stifling market dynamics. This global movement indicates a growing consensus that competition policy can serve as a tool for sustainable development, promoting eco-innovation, reducing negative externalities, and aligning market incentives with environmental objectives.

Our analysis has shown that the Turkish Competition Authority (TCA) is taking initiative in recognizing the importance of sustainable development in its competition law framework. Through cases like the *Detergent* and *Güzel Enerji*, TCA's approach has been observed in balancing environmental benefits with competition concerns, granting exemptions where clear efficiency gains and consumer benefits are demonstrated. These decisions, as well as the TCA's declared vision and strategic plan highlight an evolving perspective where sustainability initiatives are not just tolerated but encouraged under certain conditions, acknowledging the potential for collaborative efforts to address environmental challenges.

However, while Türkiye's legal and policy framework shows commitment to sustainability, as evidenced by its adherence to international environmental agreements and national strategies like the Twelfth Development Plan, there remains a need for more explicit guidance in its competition policy. Providing such clarity would mitigate the risks businesses face in collaborative sustainability efforts, potentially eliminating "first-mover disadvantages" and fostering a more innovative, environmentally conscious market. By adopting a more detailed policy stance through a specific guidelines, similar to those in the Netherlands, the UK, and Austria, the TCA can further support Türkiye's ambitious environmental goals while maintaining a competitive market environment, thus ensuring that sustainable practices are not just an aspiration but a practical reality.

REFERENCES

- ACM. (2013). *ACM Position Paper Competition & Sustainability*. Netherlands Authority for Consumer & Markets. Retrieved from https://www.acm.nl/sites/default/files/old_publication/publicaties/11733_acm-position-paper-competition-and-sustainability.pdf
- ACM. (2014). *Vision Document Competition & Sustainability*. The Netherlands Authority for Consumers & Markets.
- ACM. (2020). *Draft Guidelines 'Sustainability Agreements'*. Netherlands Authority for Consumer & Markets. Retrieved from https://www.acm.nl/sites/default/files/old_publication/publicaties/11733_acm-position-paper-competition-and-sustainability.pdf
- ACM. (2023). ACM's oversight of sustainability agreements - Competition and sustainability. Retrieved from <https://www.acm.nl/system/files/documents/Beleidsregel%20Toezicht%20ACM%20op%20duurzaamheidsafspraken%20ENG.pdf>
- AdC. (2024). *Notice on informal guidance from the Autorité in the area of sustainability*. Autorité de la Concurrence. Retrieved from <https://www.autoritedelaconcurrence.fr/sites/default/files/2024-05/20240527-communiquer-orientations-informelles-en.pdf>
- AFCA. (2022). *Sustainability Guidelines*. Austrian Federal Competition Authority. Retrieved from https://www.bwb.gv.at/fileadmin/user_upload/AFCA_Sustainability_Guidelines_English_final.pdf
- Aghion, P., Bénabou, R., Martin, R., & Roulet, A. (2020). Environmental Preferences and Technological Choices: Is Market Competition Clean or Dirty? *NBER Working Paper*(26921).
- APEC. (2022). *Competition Policy and Sustainable Development*. Bangkok: Asia-Pacific Economic Cooperation.
- Arrow, K. (1962). Economic Welfare and the Allocation of Resources for Invention. In *The Rate and Direction of Inventive Activity: Economic and Social Factors* (pp. 609-6026). National Bureau of Economic Research, Inc.
- Atvur, S., & Vural, Ç. (2022, Autumn). Türkiye's Climate Change Policies in the Context of Sustainable Security. *Bilig*, 59-93. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2734884>
- Baumol, W. J., & Oates, W. E. (1988). *The Theory of Environmental Policy*. Cambridge University Press.

- CMA. (2023). *Green Agreements Guidance*. The Competition and Markets Authority. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6526b81b244f8e000d8e742c/Green_agreements_guidance_.pdf
- Ding, W., Levine, R., Lin, C., & Xie, W. (2020). Competition Laws, Norms and Corporate Social Responsibility. *NBER Working Paper*(27493).
- Dolmans, M. (2020). Sustainable Competition Policy. *Competition Law and Policy Debate*, 6(1), 4-23.
- European Commission. (2019). *The European Green Deal*. Brussels. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2019:640:FIN>
- European Commission. (2023). Guidelines on the applicability of Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union to horizontal co-operation agreements. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0721\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023XC0721(01))
- Gezbeli, A. (2022). *Rekabet Hukuku Perspektifinden Sürdürülebilirlik*. Rekabet Kurumu.
- Gürkaynak, G. (2024). Interview with Birol Küle (Turkish Competition Authority): What lies ahead in his new term as the president of the Turkish Competition Authority? *Concurrences*, 2-2024, Article No. 117653, 23.
- Retrieved from <https://www.concurrences.com/en/review/issues/no-2-2024/interview/birol-kule-turkish-competition-authority-what-lies-ahead-in-his-new-term-as-the>
- Holmes, S. (2023). Sustainability and Competition Policy in Europe: Recent Developments. *Journal of European Competition Law & Practice*, 14(7), 448-456.
- Holmes, S. (2024). Sustainability and competition policy in Europe: recent developments. *Journal of European Competition Law & Practice*, 1-9.
- ICC. (2020). *Competition Policy and Environmental Sustainability*. International Chamber of Commerce.
- ICC. (2022). *When Chilling Contributes to Warming: How Competition Policy Act as a Barrier to Climate Action*. International Chamber of Commerce.
- IKI. (2025). *Capacity development for a monitoring, reporting and verification (MRV) system in Türkiye*. International Climate Initiative, German Federal Government. Retrieved from <https://www.international-climate-initiative.com/en/project/capacity-development-for-a-monitoring-reporting-and-verification-mrv-system-in-tuerkiye-11-i-009-tur-g-kohlenstoffmarkt/>

- Inderst, R., & Thomas, S. (2023). Competition Policy and the Environment. *Annual Review of Resource Economics*, 15, 199-211.
- Jaffe, A. B., Newell, i. G., & Stavins, R. N. (2005). A tale of two market failures: Technology and environmental policy. *Ecological Economics*, 54(2), 164-174.
- Kazak, E. Ö. (2009). *Atık Yönetimi Piyasalarında Rekabet Politikası*. Ankara: Rekabet Kurumu.
- Martin, S., Berkani, U., & Provost, É. (2020). Competition law and sustainable development: Opportunities with constant law. *Sustainable development: What role for competition policy? (New Frontiers of Antitrust Conference)*. Concurrences.
- MFA. (2022). *Kyoto Protokolü*. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/kyoto-protokolu.tr.mfa>
- Ministry of Environment and Urbanisation. (2012). *Republic of Turkey Climate Change Strategy 2010-2023*. Retrieved from [https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/iklim_degisikligi_stratejisi_EN\(2\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/iklim_degisikligi_stratejisi_EN(2).pdf)
- Ministry of Environment and Urbanisation. (2016). *Roadmap for the Consideration of Establishment and Operation of a Greenhouse Gas Emissions Trading System in Turkey*. Retrieved from <https://pmrturkiye.csb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/12/PMR-Turkey-Roadmap-for-the-Consideration-of-Establishment-and-Operation-of-a-Greenhouse-Gas-Emissions-Trading-System-in-Turkey.pdf>
- Ministry of Industry and Technology. (2024). *Türkiye Yeşil Sanayi Projesi*. Retrieved from https://ticaret.gov.tr/data/65dc9d3113b8762768385d66/STB%20Sunum_T%C3%BCrkiye%20Ye%C5%9Fil%20Sanayi%20Projesi_23022024.pdf
- Ministry of Trade. (2021). *Yeşil Mutabakat Eylem Planı*. Retrieved from <https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>
- OECD. (2020). *Sustainability and Competition*. OECD Competition Committee Discussion Paper. Retrieved from https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/10/sustainability-and-competition_27b106e0/18e2061c-en.pdf
- OECD. (2021). *Environmental considerations in competition enforcement*. OECD Competition Committee Discussion Paper. Retrieved from <https://www.oecd.org/daf/competition/environmental-considerations-in-competition-enforcement.htm>

- OECD. (2023a). *Competition and Innovation: A Theoretical Perspective*. OECD Competition Policy Roundtable Background Note.
- OECD. (2023b). *Competition in the Circular Economy*. OECD Competition Policy Roundtable Background Note. Retrieved from <http://www.oecd.org/daf/competition/competition-in-the-circular-economy-2023.pdf>
- Pigou, A. C. (1920). *The Economics of Welfare*. London: Macmillan and Co.
- Porter, M. E. (1991). America's Green Strategy. *Scientific American*, 264(4).
- Porter, M. E., & Linde, C. v. (1995). Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship. *The Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 97-118.
- Presidency of Strategy and Budget. (2021). *Orta Vadeli Program (2022-2024)*. Retrieved from <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/09/Orta-Vadeli-Program-2022-2024.pdf>
- Presidency of Strategy and Budget. (2023). *Twelfth Development Plan*. Retrieved from https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/06/Twelfth-Development-Plan_2024-2028.pdf
- Schinkel, M. P., & Spiegel, Y. (2017). Can collusion promote sustainable consumption and production? *International Journal of Industrial Organization*, 53, 371-398.
- Schinkel, M. P., & Treuren, L. (2021). Green Antitrust: Friendly Fire in the Fight against Climate Change. In S. Holmes, D. Middelschulte, & M. Snoep, *Competition Law, Climate Change & Environmental Sustainability* (pp. 69-90). Concurrences.
- Stahel, W. R. (2016). The circular economy. *Nature*, 531, 435-438.
- Süsoy Uygun, E., & Kalınoğlu, D. (2024). Karşılaştırmalı Rekabet Hukukunda Sürdürülebilirlik Anlaşmaları ve Muafiyet Rejimi. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 1437-1483.
- TCA. (2013). *Guidelines on Horizontal Cooperation Agreements*. Turkish Competition Authority. <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/guidelines/7-pdf> adresinden alındı
- TCA. (2024). *Stratejik Plan 2024-2028*. Turkish Competition Authority. Retrieved from <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/rekabet-kurumu-stratejik-plan-2024-2028.pdf>

- The Directorate of Climate Change. (2024). *2053 Net-Sıfır Hedefi ve Türkiye'nin Uzun Dönemli İklim Değişikliği Stratejisi*. Retrieved from <https://netsifirturkiye.org/2053-net-sifir-hedefi-ve-turkiyenin-uzun-donemli-iklim-degisikligi-stratejisi/>
- Torun, G. S. (2024). Yeşil Dönüşüm Destek Programı. *Döngüsel Ekonomi Doğrultusunda Entegre Atık Yönetimi Konusunda Eğitimcilerin Eğitimi*. Retrieved from <https://webdosya.csb.gov.tr/db/dongusel/icerikler/yes-l-donusum-destek-programi-20241017141433.pdf>
- UNCTAD. (2023). *Competition and Consumer Protection Policies for Sustainability*. United Nations.
- UNEP. (2021). *Making Peace with Nature: A Scientific Blueprint to Tackle the Climate, Biodiversity and Pollution Emergencies*. Retrieved from <https://www.unep.org/resources/making-peace-nature>
- WCED. (1987). *Our Common Future*. World Commission on Environment and Development. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

YAYIN İLKELERİ VE MAKALE YAZIM KURALLARI

1. YAYIN İLKELERİ

1. Yayın hayatına 2000 yılında başlayan Rekabet Dergisi, Rekabet Kurumu tarafından altı ayda bir yayımlanan hakemli bir dergidir. Rekabet Dergisi'nde, rekabet hukuku, politikası ve sanayi iktisadı alanlarındaki Türkçe veya İngilizce özgün makalelere, vaka yorumları ve benzeri görüşler ile haberlere yer verilmektedir.

2. Rekabet Dergisi'nde yayımlanmak üzere rekabetdergisi@rekabet.gov.tr adresine gönderilen yazılar daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Dergimize gönderilen makaleler, **İntihal.net programı** aracılığı ile taranıp, intihal raporları editörlerimiz tarafından incelenmektedir. İncelemede, intihal oranı, intihal raporunun içeriği ile birlikte değerlendirilmektedir. Başka eserlerin yanı sıra yazarın önceki çalışmalarından intihal yapması da kabul edilmemektedir. Değerlendirmede intihal yönünden olumsuz bulunan makaleler yazara iade edilir.

3. Yazarlar, yazılarıyla birlikte, iletişim adresi, telefon ve elektronik posta bilgilerini sunmalıdır. Gönderilen yazılar, editörler tarafından içerik ve "Makale Yazım Kuralları" başlığı altında belirtilen kurallara uygunluk bakımından değerlendirilir. Ardından, yazarın ismi gizlenerek konu hakkında uzman iki hakeme gönderilir. Hakemlerden gelecek raporlar doğrultusunda yazının basılmasına, reddedilmesine veya yazardan düzeltme istenmesine karar verilecek ve bu durum yazara en kısa sürede bildirilecektir. Gerekli durumlarda üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulabilir.

4. Rekabet Dergisi'nde yayımlanacak her bir yazı karşılığında yazarına telif ücreti olarak **net 15.000TL** ödenir. Ayrıca 10 adet dergi yazara ücretsiz olarak gönderilir.

2. MAKALE YAZIM KURALLARI

1. İlk sayfada şu bilgiler yer almalıdır:

a) Yazının Türkçe ve İngilizce başlığı (Siyah ve tümü büyük harf karakterinde),

b) Yazarın adı, çalıştığı kuruluş ve yazarın **ORCID numarası**¹ (Yazı başlığının hemen altında, sayfanın sağına yanaştırılmış olarak yazar adı belirtilmeli ve soyadın sonuna bir yıldız konulmalıdır. Yıldızlı dipnotta ise yazarın çalıştığı kuruluş unvanı ile koyu yazı karakteriyle ORCID numarası belirtilmelidir),

c) 200 kelimeyi aşmamak üzere Türkçe ve İngilizce özet,

d) Türkçe ve İngilizce olarak en az beş anahtar kelime.

2. Yazılar, kaynakça bölümü dahil olmak üzere çift aralıklı olarak 12 punto Times New Roman karakteri ile yazılmalıdır. Dipnot ve tablolarda ise 10 punto harf büyüklüğü kullanılmalıdır. Dipnotlar numara sırasıyla sayfa altında gösterilmelidir. Tablo ve şekillere numara verilmeli; başlıkları üstünde, kaynakları ise altında yer almalıdır.

3. Kısaltılacak isim ilk defa kullanıldığında, kısaltılmadan ve parantez içinde kısaltması belirtilerek kullanılmalıdır.

4. Metin içerisinde kullanılan yabancı kelimeler italik olarak belirtilmelidir.

5. Metin içerisindeki başlıklar, “Giriş” ve “Sonuç” hariç olmak üzere harf ya da Roma rakamı kullanılmaksızın aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir:

¹ ORCID, Open Researcher and Contributor ID'nin kısaltmasıdır. ORCID numarasını almak için <http://orcid.org> adresinden ücretsiz kayıt oluşturabilirsiniz.

1. KALIN VE TÜMÜ BÜYÜK HARF

1.1. Kalın ve Sadece İlk Harfler Büyük

1.1.1. Kalın ve Sadece İlk Harfler Büyük

6. Açıklama notları sayfa altında dipnot şeklinde ifade edilmelidir. Metin içinde gönderme yapılan bütün kaynaklar ise kaynakça başlığı altında gösterilmelidir. Kaynakça alfabetik sıraya göre hazırlanmalıdır. Bir yazarın birden çok eserine başvurulmuşsa bu durumda yakın tarihli eser sonra gösterilmelidir. Bir yazarın aynı tarihli birden çok eseri varsa, yayın tarihleri sonuna “a”, “b”, “c” gibi harfler eklenmelidir.

Kaynakçadaki ve metin içindeki kısaltmalar aşağıdaki tabloya göre yapılmalıdır.

Açıklama	Türkçe	İngilizce
Sayfa (Page)	s.	p.
Sayfalar (Pages)	ss.	pp.
Editörlü Kitap (Edited Books)	içinde	in
Editör	Ed.	Ed.
Editörler	Ed.	Eds.
Çeviren	Çev.	Trans.
Bölüm	böl.	chap.
Diğer Yazarlar	vd.	et al.

Yazarlar metin içinde yapacakları atıflar ve kaynak gösterimi için **American Psychological Association (APA) tarafından yayımlanan Kılavuzun 6. sürümünde** yer alan kurallara uymalıdır². Gönderme yapılırken ve kaynakça düzenlenirken uyulması gereken biçim kurallarına aşağıda yer verilmiştir:

² Daha detaylı bilgi için aşağıdaki bağlantıları ziyaret edebilirsiniz:

- Basics of APA Style Tutorial; (<http://flash1r.apa.org/apastyle/basics/index.htm>)
- APA Formatting and Style Guide; (<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>)
- Mini-Guide to APA 6th for Referencing, Citing, Quoting (<http://library.manukau.ac.nz/pdfs/apa6thmini.pdf>)

Metin İçinde Kaynak Gösterimi

a. Tek Yazarlı Eser:

Metin içinde kaynak gösterilirken yazarın soyadı, eserin yayın tarihi ve doğrudan aktarmalarda da sayfa numarası verilmelidir.

Genel bir alıntı söz konusu ise (Metin 2005) ya da Metin'e (2005) göre; doğrudan alıntılarda ise (Metin 2005, s. 44), Metin'e (2005, s. 101) göre

b. İki Yazarlı Eser:

İki yazarlı bir çalışmayı metin içinde kaynak gösterirken her iki yazarın soyadlarına yer verilmelidir:

(Kılıç ve Akgün, 2010, s. 33) ya da Kılıç ve Akgün'e (2010) göre

c. Üç ve Daha Fazla Yazarlı Eser:

Metin içinde ilk kez atıf yapıldığında tüm yazarların soyadları verilir; sonraki yerlerde sadece ilk yazarın soyadı verildikten sonra “vd.” eklenir. Yazım dili İngilizce ise “vd.” yerine “et. al.” yazılır:

Kaynak ilk geçtiğinde (Özgümüş, Adaklı& Çelenk, 2004) sonraki geçişinde (Özgümüş vd., 2004) olarak yer alır.

d. Aynı Konu ile İlgili Birden Fazla Atıf Yapılması Durumunda:

Atıflar tarih sırasına ve aynı tarihteki atıflar isme göre alfabetik olarak sıralanmalıdır: (Karataş ve Küçükçene, 1990; Deluga, 1995; Brockner, Siegel, Daly, Tyler & Martin, 1997; Francisco, 2000; İşbaşı, 2000)

e. İkincil Bir Kaynaktan Alıntı:

Çalışmalarda birincil kaynaklara ulaşmak esastır; fakat bazı güçlükler nedeniyle bu kaynağa ulaşılammışsa göndermede metin içinde alıntılanan ya da aktarılan kaynak belirtilir.

- Bacanlı'nın (1992) (akt. Özden, 1996) çalışmasında...
- Seidenberg's study (1996) (as cited in Peter, 1993)

f. Yazarı Belli Olmayan Yayınlar: Raporlar vb.: Metin içindeki ilk göndermede:

Sayfa numarası belli ise (OECD, 2017, s. 84); belli değilse OECD (2017).

g. İnternette Alınan Kaynaklar:

Metin içi göndermelerde makale başlığı, bölüm başlığı ya da bir web sayfasının adı çift tırnak içinde dergi, kitap, broşür ya da rapor başlığı ise italik olarak yazılır.

“Hacettepe Üniversitesi Bilgi”, 2010

Kaynakça

a. Tek Yazarlı Kitap:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde. Baskı Yeri: Yayınevi.

Şişman, M. (2007). *Örgütler ve kültürler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

b. İki ya da Daha Fazla Yazarlı Kitap:

İlk Yazarın Soyadı, İlk Yazarın Adının Baş Harfleri. ve İkinci Yazarın Soyadı, İkinci Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde. Yer: Yayınevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

c. Gözden Geçirilmiş ya da Genişletilmiş Baskılar:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde (Gözden geçirilmiş/genişletilmiş x. baskı). Baskı Yeri: Yayınevi.

Korkmaz, A (2013). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü* (Gözden geçirilmiş genişletilmiş 5. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

d. Yazarı Belirsiz Kitaplar:

Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde. (Yıl). Yer: Yayınevi.

The 1995 NEA almanac of higher education. (1995). Washington DC: National Education Association.

e. İki ya da Daha Fazla Ciltten Oluşan Kitaplar:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde (x. cilt). Baskı Yeri: Yayınevi.

Moran, B. (1995). *Türk romanına eleştirel bir bakış* (3. cilt). İstanbul: İletişim.

f. Çeviri Kitaplar:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde. (Çevirmenin Adının İlk Harfleri. Çevirmenin Soyadı, Çev.) Baskı Yeri: Yayınevi.

Jones, C. I. (2001). *İktisadi büyümeye giriş*. (Ş. Ateş, İ. Tuncer, Çev.) İstanbul: Literatür Yayınları.

g. Makaleler:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl, varsa ay). Makalenin adı yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde. Derginin Adı İtalik ve Her Kelimenin İlk Harfi

Büyük Şekilde, Cilt İtalik Şekilde (Sayı), Sayfa Numara Aralığı. doi: xxxxxx (Varsa)

Anderson, A. K. (2005). Affective influences on the attentional dynamics supporting awareness. *Journal of Experimental Psychology: General*, 154, 258–281. doi:10.1037/0096-3445.134.2.258

h. Yayımlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezleri:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Tezin adı italik olarak, yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde (Yayımlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezi). Kurumun Adı, Kurumun Yeri.

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin’de kültürlerarasılık*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

i. Editörlü Kitapta/Derlemede Bölüm:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Yazının başlığı. İçinde Editörün adının/adlarının baş harfi. Editörün soyadı (Ed.), Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde (ss. sayfa numara aralığı). Baskı Yeri: Yayınevi.

Oktar, S., & Eroğlu, N. (2015). Petrolün ilk küresel krizi: 1973 krizi. İçinde N. Eroğlu, H. İ. Aydın (Ed.), *İktisadi krizler ve Türkiye ekonomisi* (ss. 177-190). Ankara: Orion Kitabevi.

Raz, N. (2000). Aging of the brain and its impact on cognitive performance: Integration of structural and functional findings. In F. I. M. Craik, T. A. Salthouse (Eds.), *Handbook of aging and cognition* (2nd ed., pp. 1–90). Mahwah, NJ: Erlbaum.

j. Yazarı Belli Olmayan Yayınlar, Raporlar vb.:

OECD (2005). Competition Law and Policy in Turkey, OECD, Paris.

k. Kongre veya Sempozyum Bildirisi:

Leclerc, C. M., & Hess, T. M. (2005, August). *Age differences in processing of affectively primed information*. Poster session presented at the 113th Annual Convention of the American Psychological Association, Washington, DC.

l. İnternet Kaynakları:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yazının yayım tarihi). Yazının adı italik olarak, yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde. Erişim tarihi: Gün Ay Yıl, yazının linki.

DPT. (2004). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001–2005) 2004 yılı programı destek çalışmaları*. Erişim Tarihi: 12.02.2005, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program> World Economic Forum (2012). *Quality of science and math education*. Retrieved August, 13 2018 from http://www3.weforum.org/docs/FDR/2012/15_Pillar_2_Business_environment_FDR12.pdf

PUBLICATION POLICY AND NOTES FOR CONTRIBUTORS

1. PUBLICATION POLICY

1. Competition Journal, which started its life in 2000, is a refereed-journal published quarterly by the Turkish Competition Authority. Competition Journal, publishes original articles, case comments and news in Turkish and English in the field of competition law, policy and industrial economics.

2. Articles submitted to the rekabetdergisi@rekabet.gov.tr address for publication in the Competition Journal must be neither previously published in nor submitted for publication to other journals. The articles sent to our journal are scanned through **İntihal.net program** and plagiarism reports are reviewed by our editors. In the review, plagiarism rate is valuated together with the content of plagiarism report. Among other works, plagiarism of the author's previous works is not accepted. Articles found negative for plagiarism are returned to the author.

3. Authors should provide their contact addresses, telephone and electronic mail information alongside their articles. Articles sent are first checked by editors with respect to the content and for their compliance with the rules stated under the heading "Notes for Contributors". Afterwards, they are sent anonymously to two referees who are expert on the subject. According to the reports of the referees, a decision will be made on whether to publish or reject the article or request corrections from the author, and this decision will be notified to the author as soon as possible. If deemed necessary, the opinion of a third referee may be requested.

4. Competition Authority shall pay net TL15.000 as the copyright fee to the author of each article published in the Competition Journal. Also, 10 copies of the journal shall be sent to the author, free of charge.

2. NOTES FOR CONTRIBUTORS

1. The first page of the article must include the following information:

a) Title of the article in Turkish and English (in bold and capital letters),

b) Name of the author, the organization s/he works in and the author's ORCID number¹ (Author's name must be indicated directly below the title of the article, aligned right, and an asterisk must be inserted after the surname. The relevant footnote must indicate the author's title at his/her organization and his/her ORCID number in bold),

c) An abstract of maximum 200 words in Turkish and English,

d) At least five keywords in Turkish and English,

2. Articles, including the bibliography section, must be written with a 12 point Times New Roman font, double-spaced. Footnotes and tables must use 10-point fonts. Footnotes must be included in numerical order at the bottom of each page. Tables and figures must be numbered; their titles must be indicated over the figure/table and the sources below.

3. For its first instance, an abbreviated name must be used in its full form, with the abbreviation included in parenthesis.

4. Foreign terms used in the text must be in italics.

5. With the exception of "Introduction" and "Conclusion," headings within the text must be arranged as follows, without letters or Roman numerals:

¹ ORCID is the acronym for Open Researcher and Contributor ID. You can get your ORCID number by creating a free record at <http://orcid.org>.

1. BOLD AND ALL CAPS

1.1. Bold and Only First Letters in Caps

1.1.1. Bold and Only First Letters in Caps

6. Explanatory notes must be given in footnotes below each page. All sources referenced in the text must be indicated under Bibliography. Bibliography must be in alphabetical order. If more than one title by an author is referenced, titles that are more recent must be listed later. In case an author has more than one title with the same date, letters such as “a”, “b”, “c” must be appended to the date of publication.

Abbreviations in the bibliography and the text itself must follow the rules in the following table:

Explanation	Turkish	English
Page	s.	p.
Pages	ss.	pp.
Edited Books	içinde	in
Editor	Ed.	Ed.
Editors	Ed.	Eds.
Translator	Çev.	Trans.
Chapter	böl.	chap.
Other Authors	vd.	et al.

For references and citations, authors must follow the rules listed in the **sixth edition of the Guidelines published by the American Psychological Association (APA)**.² Formatting rules to follow in references and in the bibliography are listed below:

²For more information visit the following links:

- Basics of APA Style Tutorial; (<http://flash1.r.apa.org/apastyle/basics/index.htm>)
- APA Formatting and Style Guide; (<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>)
- Mini-Guide to APA 6th for Referencing, Citing, Quoting (<http://library.manukau.ac.nz/pdfs/apa6thmini.pdf>)

Citations Within the Text

a. Work with a Single Author:

Within the text, the last name of the author, publication date of the work and page number for direct quotations must be given.

For general quotations (Metin 2005) or according to the Metin (2005), for direct quotations (Metin 2005, p. 44), According to the Metin (2005, p. 101)

b. Work with Two Authors:

When citing from a work with two authors within the text, last names of both authors must be given: (Kılıç and Akgün, 2010, p. 33) or According to Kılıç and Akgün (2010)

c. Work with Three or More Authors:

Last names of all of the authors are given in the first citation within the text; afterwards only the first authors name is given followed by “vd.” If the language is English, “et. al.” is used instead of “vd.”

The first reference to the source must be in the form (Özgümüş, Adaklı & Çelenk, 2004), later references in the form (Özgümüş et. al., 2004)

d. When There Are More Than One References on the Same Subject:

The references must be listed by date and those with the same date must be listed alphabetically: (Karataş ve Küçükçene, 1990; Deluga, 1995; Brockner, Siegel, Daly, Tyler & Martin, 1997; Francisco, 2000; İşbaşı, 2000)

e. Quotation from a Secondary Source:

It is ideal to reference the primary source, but if this source cannot be accessed due to various challenges, the reference must cite the source quoted or paraphrased in the text.

- Bacanlı'nın (1992) (akt. Özden, 1996) çalışmasında...

- Seidenberg's study (1996) (as cited in Peter, 1993)

f. Publications the Authors of Which Are Not Known: Such as reports, etc.

For the first reference in the text:

If the page number is known, (OECD, 2017, s. 84); if the page number is unknown OECD (2017)

g. Sources from the Internet:

For in-text references, article title, chapter title or the name of the webpage must be given in double-quotes; if the source is a journal, book, brochure or report, the title must be italicized.

"Hacettepe University Information", 2010

Bibliography

a. Books with a Single Author:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year). The title of the book italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter. Place of publication: Publishing House.

Şişman, M. (2007). *Örgütler ve kültürler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

b. Books with Two or More Authors:

First Author's Last Name, First Author's Initials. and Second Author's Last Name, Second Author's Initials. (Year). The title of the book italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter. Place of publication: Publishing House.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

c. Revised or Extended Editions:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year). The title of the book italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter (Revised/extended Xth edition). Place of publication: Publishing House.

Korkmaz, A (2013). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü* (Gözden geçirilmiş genişletilmiş 5. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

d. Books with Anonymous Writers

The title of the book italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter.(Year). Place of publication: Publishing House.

The 1995 NEA almanac of higher education. (1995). Washington DC: National Education Association.

e. Books with Two or More Volumes:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year). The title of the book italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter (Vol. X). Place of publication: Publishing House.

Moran, B. (1995). *Türk romanına eleştirel bir bakış* (Vol. 3). İstanbul: İletişim.

f. Translated Books:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year). The title of the book italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter (Translator's Initials. Translator's Last Name, Trans.). Place of publication: Publishing House.

Jones, C. I. (2001). *İktisadi büyüme giriş*. (Ş. Ateş, İ. Tuncer, Çev.). İstanbul: Literatür Yayınları.

g. Articles:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year, if available month).

Title of the article with only the first letter of the first word in capital and the rest in lower- case. Name of the Journal in Italics and with the First Letter of Each Word in Capital Letters, Volume in Italics (Number), Page Number Range. doi: xxxxxx (if available)

Anderson, A. K. (2005). Affective influences on the attentional dynamics supporting awareness. *Journal of Experimental Psychology: General*, 154, 258–281. doi:10.1037/0096- 3445.134.2.258

h. Unpublished Graduate/Doctorate Theses:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year). Title of the thesis in italics and with only the first letter of the first word in capital and the rest in lower- case, except proper nouns (Unpublished Graduate/Doctorate Thesis). Name of the Organization, Place of the Organization.

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. (Unpublished Doctorate Thesis). Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara.

i. Chapter in an Edited Book/Compilation:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year). Title of the article. In Editor's Initials. Editor's Last Name (Ed.), Title of the book italicized and in all lower-case following the first letter (except proper nouns) (pp. page number range). Place of publication: Publishing House.

Oktar, S., & Eroğlu, N. (2015). Petrolün ilk küresel krizi: 1973 krizi. İçinde N. Eroğlu, H. İ. Aydın (Ed.), *İktisadi krizler ve Türkiye ekonomisi* (ss. 177-190). Ankara: Orion Kitabevi.

Raz, N. (2000). Aging of the brain and its impact on cognitive performance: Integration of structural and functional findings. In F. I. M. Craik, T. A. Salthouse (Eds.), *Handbook of aging and cognition* (2nd ed., pp. 1–90). Mahwah, NJ: Erlbaum.

j. Anonymous Publications, Reports, etc.:

OECD (2005). Competition Law and Policy in Turkey, OECD, Paris.

k. Congress and Symposium Papers:

Leclerc, C. M., & Hess, T. M. (2005, August). *Age differences in processing of affectively primed information*. Poster session presented at the 113th Annual Convention of the American Psychological Association, Washington, DC.

l. Online Resources:

Author's Last Name, Author's Initials. (Year of publication). The title of the text, italicized and (except proper nouns) in all lower-case following the first letter of the first word. Retrieved Month Day, Year from link to the text.

DPT. (2004). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001–2005) 2004 yılı programı destek çalışmaları*. Erişim Tarihi: 12.02.2005, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program> World Economic Forum (2012). *Quality of science and math education*. Retrieved August, 13 2018 from http://www3.weforum.org/docs/FDR/2012/15_Pillar_2_Business_environment_FDR12.pdf

REKABET DERGİSİ

COMPETITION JOURNAL

Cilt/Volume: 22 Sayı/Number: 1 Haziran/June 2024

Artificial Intelligence and Collusion

Yapay Zeka ve Anlaşma

Damla YAZ

Rekabet Hukuku Çerçevesinde Pişmanlık Programı ve Katma Değer Yaratın Belge Kavramı

The Competition Law in the Context of the Leniency Program and the Concept of Value-Added Evidence

Alime Aysu ÖĞRETEN

Competition Policy and Environmental Sustainability: Implications for Türkiye

Rekabet Politikası ve Çevresel Sürdürülebilirlik: Türkiye İçin Çıkarımlar

Şamil PİŞMAF

Yayın İlkeleri ve Makale Yazım Kuralları

Publication Policy and Notes for Contributors

Üniversiteler Mahallesi
1597. Cadde No: 9
06800 Bilkent/ANKARA
www.rekabet.gov.tr

ISSN 1302-552X
9 771302 552009 >